

አማርኛ

እንደ አፍ መፍቻ ቋንቋ
የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ

ሰባተኛ (፯ኛ) ክፍል

በደ/ብ/ብ/ህ/ክ/መንግስት ትምህርት ቢሮ

አማርኛ

(እንደ አፍ መፍቻ ቋንቋ)

የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ

ሰባተኛ (፯ኛ) ክፍል

በአዲስ አበባ ት/ቢሮ ተዘጋጅቶ በደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ትምህርት ቢሮ እና በዲላ መምህራን ት/ኮሌጅ የተስማማ

አስማምቶ አዘጋጆች፡-

እንግዳ ዘውዴ (ዶ/ር)

አወቀ ፀጋዬ

ይኔይስ ባንታየሁ

የአስማምቶ ዝግጅት አርታኢ፡-

እንግዳወርቅ እንድርያስ

በደ/ብ/ብ/ሀ/ክ/መንግስት ትምህርት ቢሮ

ማውጫ

ገፅ

ምዕራፍ አንድ (፩) 1

ተፈጥሮን ማድነቅ 1

ምዕራፍ ሁለት (፪) 14

የቤተሰብ እቅድ 14

ምዕራፍ ሶስት (፫) 27

በጎ ፈቃደኝነት 27

ምዕራፍ አራት (፬) 41

የታዋቂ ሰዎች የሕይወት ታሪክ 41

ምዕራፍ አምስት (፭) 57

ውሃና ጥቅሙ 57

ምዕራፍ ስድስት (፮) 75

የሰዎች ሕገ ወጥ ዝውውር 75

ቅድመ ንባብ 78

ምዕራፍ ሰባት (፯) 92

ማኅበራዊ ግንኙነት 92

ምዕራፍ ስምንት (፰) 106

ሱስ 106

ምዕራፍ ዘጠኝ (፱) 120

የሀገር ፍቅር 120

ምዕራፍ አስር (፲) 133

የቃል ግጥም 133

ዋቢ ጽሑፎች 151

መግቢያ

ይህ መጽሐፍ አማርኛን እንደ አፍ መፍቻ ቋንቋነት የሚማሩ የ7ኛ ክፍል ተማሪዎች በቋንቋው በብቃት ማዳመጥ፣ መናገር፣ ማንበብ እና መጻፍ እንዲችሉ፣ በተጨማሪም የቃላት፣ የሰዎስው እና የሥነጽሑፍ ዕውቀት እንዲያገኙ ለማድረግ የተዘጋጀ የሥርዓተ ትምህርት አካል ነው። በተጨማሪም መጽሐፉ በዚህ ስለሚሰጡ ትምህርቶች ሽፋን መረጃ ይሰጣል። በመሆኑም ተማሪዎችና ወላጆች በትምህርት ቤት የተከናወኑ ተግባራትን ይበልጥ ለማዳበር በጋራ ለመሥራት ያስችላቸዋል።

መሰረታዊ መርሆዎች

- ተማሪዎች በማኅበረሰቡ ሕይወት ውስጥ አስፈላጊ ስለሆኑ የማዳመጥ ስልቶችና ርዕሰ ጉዳዮች ይማራሉ።
- ተማሪዎች ስለእነዚህ የማዳመጥ ስልቶችና ርዕሰ ጉዳዮች የተጻፉ ምንጫዎችን ከአዳመጡ በኋላ፣ በእነሱ ላይ በመመስረት ይናገራሉ።
- በቀጣይም በማኅበረሰቡ ውስጥ አስፈላጊ ስለሆኑ የምንባብ ይዘቶችና ርዕሰ ጉዳዮች ይማራሉ። ስለእነዚህ የምንባብ ይዘቶች የተጻፉ ምንጫዎችን ከአነበቡ በኋላ፣ በእነሱ ላይ በመመስረት ጽሑፍ ይጽፋሉ።
- አራቱን ክሂሎች ከላይ በተቀመጠው መሰረት ከተማሩ በኋላ በክፍል አምስት፣ ስድስትና ሰባት የቀረቡትን የቃላት፣ የሰዎስውና የሥነጽሑፍ ትምህርቶችን በየምዕራፉ በተገለጸው ዓላማ መሰረት ይማራሉ።
- ተማሪዎች በግላቸው ብቻ ሳይሆን አብረዋቸው ከሚማሩ ተማሪዎች ጋር በመተባበር ይማራሉ።

በቤት ውስጥ ክቤተሰብ ጋር መማር

ተማሪዎች በትምህርት ቤት የሚቀስሟቸውና በቤታቸው ከወላጆቻቸው ጋር የሚሠሯቸው በርካታ ትምህርታዊ ተግባራት አሉ። ስለዚህ ወላጆች ከእነዚህ በርካታ ተግባራት ቢያንስ የተወሰኑትን ከልጆቻቸው ጋር በጋራ እንዲሠሩ ይጠበቃል።

1. የእለቱን የትምህርት ይዘት በተመለከተ ከቴሌቪዥን፣ ከሬዲዮ ወይም ከድረገጽ ስለርዕስ ጉዳይ አዳምጡ ወይም ተመልከቱ።
2. ልጆች የተሰጣቸውን የቤትሥራ ሲሠሩ፣ ራስን ወይም ሌሎች የቤተሰብ አባላትን በቃለመጠይቅ፣ ንግግርን በመጻፍ ወይም በንግግር ልምምድ ወቅት በመሳተፍ አብሮ መሥራት ተገቢ ነው።
3. ወላጆች የሳምንቱን ወይም የዕለቱን የምንባብ ይዘት ወይም ርዕስ ጉዳይ ልጆቻችሁን በመጠየቅ ተረዱ። በትምህርት ቤት ያነበቧቸውን ምንባቦች በጋራ አንብቡ። ይህንንም ልጆች ወይም ወላጆች ለብቻ ወይም በየተራ በማንበብ ሊተገብሩት ይችላሉ።
4. ልጆቻችሁን የተለያዩ ጥያቄዎች በመጠየቅ ስለምንባቡ ተወያዩ።
5. ስለርዕስጉዳይ የሚያወሱ ሌሎች ጽሑፎችን ከመጻሕፍት፣ ከጋዜጦች ወይም ከመጽሔቶች ፈልጋችሁ አንብቡ።
6. በግል ያንብቡ (ልጆች ራሳቸውን ችለው በግላቸው እንዲያነቡ አበረታቱ)፤ ከዚያም ስለአነበቡት ጉዳይ ተወያዩ።
7. ልጆች በክፍል ውስጥ ምን ምን እንደተማሩ ደብተራቸውን በጋራ ተመልከቱ፤ ስለምን እንደተማሩና ምን እንደተሰማቸው የተለያዩ ጥያቄዎችን በማንሳት ተወያዩ።
8. የመጻፍ ችሎታቸውን ለማዳበር የተማሯቸውን ዝርዝር ክሂሎች በመረዳት ምን እንደተማሩ ለማወቅ የሚከተሉትን ዓይነት ጥያቄዎች ልጆቹን

ጠይቋቸው። ለምሳሌ፡- የቃላቱ ፊደላት በተገቢ ሁኔታ ተጽፏል/ ተሰድረዋል ወይ? በዓረፍተ ነገሮች ውስጥ/መካከል/ ያሉት ሥርዓተነጥቦች (አራት ነጥብ፣ነጠላ ሰረዝ፣ ድርብ ሰረዝና የመሳሰሉት) በተገቢ ቦታቸው ገብተዋል ወይ? ወዘተ.

- 9. ልጆች አጫጭር ደብዳቤዎች (ለምሳሌ፣ ለቤተሰብ አባላት ወይም ለጓደኞች) እንዲጽፉ ወይም በዕለቱ ወይም በሳምንቱ ስለተከሰቱ ጉዳዮች ወይም ስለአንድ ጉዳይ ያላቸውን አስተያየት ወዘተ. እንዲጽፉ አበረታቷቸው።

ምዕራፍ አንድ (፩)

ተፈጥሮን ማድነቅ

ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች፣ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ :-

- የሌሎችን ሀሳብ ታዳምጣላችሁ
- ስለ ተፈጥሮ ምንነት ትወያያላችሁ።
- ለክፍል ደረጃው የተዘጋጀውን ጽሑፍ ታነባላችሁ።
- የተፈጥሮን የተለያዩ ገፅታ ትለያለችሁ።
- አንቀፅ ትዕፋላችሁ።

ክፍል አንድ :- ማዳመጥ

“ዓባይ”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

1. ስለ ተፈጥሮ ምን ታውቃላችሁ?
2. ስለ ወንዞች አጠቃቀም የምታውቁትን በቡድን ተወያይታችሁ የደረሳችሁበትን የጋራ ድምዳሜ ተራ በተራ ለመምህራችሁ ተናገሩ።
3. ከላይ ከቀረቡት ስእሎች ምን ተረዳችሁ?

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ:-

አባይ በሚል ርእስ የቀረበውን የማዳመጥ ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን በማስታወሻ ደብተራችሁ በመጻፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ ስጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-

“የአባይ ወንዝ እና የሀዳሴው ግድብ” በሚል ርዕስ ባዳመጣችሁት ምንባብ መሰረት የሚከተሉትን የአድምጦ መረዳት ጥያቄዎች በቃል መልሱ።

1. የሀዳሴው ግድብ በየትኛው ክልል ይገኛል?

ሀ. ሶማሌ   ለ. አማራ   ሐ. ደቡብ   መ. ቤኒሻንጉል ጉሙዝ

2. የሀዳሴ ግድቡ የግርጌ ውፍረት ስንት ሜትር ነው?

ሀ. 120 ሜትር   ለ. 135 ሜትር   ሐ. 130 ሜትር   መ. 125 ሜትር

3. አባይን በተመለከተ ትክክል ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ከዓለማችን ረጃጅም ወንዞች አንዱ ነው።

ለ. የአንድ ሀገር ብቻ ተፋሰስ ነው።

ሐ. የግድቡ ከፍታ 145 ሜትር ነው።

መ. አባይ 6696 ኪ.ሜትር ርዝመት አለው።

4. በአዳመጣችሁት ምንባብ ውስጥ የአባይ ወንዝ የተነሳፀረው ከየትኛው ወንዝ ጋር ነው?

ሀ. ከአማዞን   ለ. ከአዋሽ   ሐ. ከተከኔ   መ. ከዛየር

5. የህዳሴው ግድብ ሲጠናቀቅ ስንት ሜጋ ዋት ያመነጫል?

ሀ. 5200   ለ. 6450   ሐ. 5000   መ. 6000

መልመጃ ሁለት:-
ከአዳመጣችሁት ምንባብ ለወጡ የተሰመረባቸው ቃላትና ሀረጎች አውዳዊ ፍቺ ስጡ።

1. የህዳሴው ግድብ ተገንብቶ ሲያልቅ ለሀገር እድገት ትልቅ ድርሻ ይኖረዋል።
2. የመኖሪያ ቤታችን የኤሌክትሪክ ፍጆታ እየጨመረ ነው።
3. በትምህርቴ ጥሩ ውጤት የማምጣት ውጥን አለኝ።
4. ነገ ደመና እንደሚኖርና ዝናብ እንደሚጥል ተተንብይዋል።
5. የአስፓልት መንገዱ እንዳይበላሽ የመንገድ ዳር ተፋሰስ ሊሰራለት ይገባል።
6. የህዳሴው ግድብ ከፍታ 145 ሜትር ነው።
7. የአባይ ወንዝ በዓለም ላይ ካሉ ረጃጅም ወንዞች በግንባር ቀደምነት ተጠቃሽ ነው።

ክፍል ሁለት:- መናገር

መልመጃ አንድ:-
 መምህራችሁ በሚሰጧችሁ የንግግር መመሪያ መሰረት ታላቁ የህዳሴ ግድብ መገንባቱ ለሀገር ልማት ምን ጥቅም እንደሚሰጥ በቡድን ተወያዩ። ከውይይቱም በኋላ ከየቡድናችሁ አንድ አንድ ሰው በመምረጥ ለክፍል ጓደኞቻችሁ በንግግር አቅርቡ።

መልመጃ ሁለት:-

በተግባር አንድ በአቀረባችሁት ንግግር መሰረት እርስ በእርስ አስተያት ተሰጣጡ። አስተያየታችሁ በቋንቋ አጠቃቀምና ሀሳብ አገለለጽ ዙሪያ የሚያነጣጥር ይሁን።

ክፍል ሶስት:- አንብቦ መረዳት

“የደቡብ የተፈጥሮ ገፀ-በረከት- ነጭ ሳር ብሔራዊ ፓርክ”

❖ ቅድመ ንግብ

1. ተማሪዎች ለሽርሽር የተለያዩ ቦታዎችን ጎብኝታችሁ ታውቃላችሁ? ካወቃችሁ የትና መቼ?
2. የተፈጥሮ መስህብ ማለት ምን ማለት ነው? ከሰው ሰራሽ መስህቦችስ በምን ይለያል
3. በደቡብ ክልል ምን ምን አይነት የተፈጥሮ መስህቦች የሚገኙ ይመስላችኋል? የምታውቋቸውን መስህቦች ስም ጥቀሱ።

❖ ጊዜ ንባብ

ትዕዛዝ:-

“የደቡብ የተፈጥሮ ገፅ-በረከት- ነጭ ሳር ብሔራዊ ፓርክ” የሚለውን ምንባብ በለሆሳስ እያነበባችሁ በየመሀሉ መምህራችሁ ለሚጠይቋችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ በቃል እየሰጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“የደቡብ የተፈጥሮ ገፅ-በረከት- ነጭ ሳር ብሔራዊ ፓርክ”

የነጭ ሳር ብሔራዊ ፓርክ ከአዲስ አበባ በስተደቡብ በአርባ ምንጭ ከተማ አቅራቢያ በአባያና ጫሞ ሀይቆች መካከል ይገኛል። አባያና ጫሞን ከሚከፍለው የመሬት ሽንተረር ከከተማይቱ በስተምስራቅ በኩል ከነጭ ሳር ጋር ሁለቱንም ሀይቆች እና ግዙፍ ምእራባዊ ተራሮችን ጨምሮ በዙሪያቸው ለእይታ የሚማርክ ገጽታ ያለው ስፍራ ነው። በሁለቱ ሀይቆች መሀል ያለው ከፍታ መሬት የእግዜር ድልድይ በመባል ይጠራል። አርባ ምንጭ-አርባ ምንጮች ከከተማው በታች ካለው ጫካ የክርስ ምድር ውስጥ ከሚፈልቁትና ከሚፈሱት ጅረቶች ስሙን ይወስዳል። ይህ ማራኪ ስፍራ በኢትዮጵያ ከሚገኙ የዱር አራዊት መገኛ ስፍራዎች ታላላቅ የዱር አራዊት የሚኖሩበት ፓርክ ተድርጎ ይቆጠራል።

ከላይ ከቀረበው አንቀጽ ስለ ነጭ ሳር ፓርክ ገጽታ ምን ተረዳችሁ? የተረዳችሁትን ለመምህራችሁ በቃል ንገሩ።

514 ካሬ ኪሎ ሜትር በሚሸፍነው የፓርኩ ክልል የተለያዩ እንሰሳት ይኖራሉ። ከነዚህም መካከል የሜዳ አህዮች በሳቫና እና በደረቅ ቁጥቋጦዎች አካባቢ ይኖራሉ። በጫካው ውስጥ ደግሞ 188 የተመዘገቡ የአእዋፍ ዝርያዎች ይኖራሉ። በጎብኚዎች መታየት ካለባቸው ብርቅዬ የዱር እንሰሳት ድኩላዎች፣ አጋዘኖች፣ የሜዳ

አህዮች፣ ኩዳዎች፣ ዝንጀሮዎች በየብስ የፓርኩ ክፍል ሲገኙ አዞዎች በሀይቆቹ ውሀ ውስጥ በብዛት ይገኛሉ። ከአእዋፍ ዝርያዎች ደግሞ በቀይ የተከፈለ ቀንደ ቢል፣ ግራጫ ሆርን ቢል፣ ንስር፣ ቡስተርድ፣ እና አቢሲኒያ መሬት ቀንደ ቢል ይገኙበታል። ስፍራውን ተራሮች እና የተራሮች ዳራ ተጣምረው በጣም ማራኪ ያደርጉታል።

ከነጭ ሳር ብሄራዊ ፓርክ በስተሰሜን በኩል የአባያ ሀይቅ ገጽታ በውሃው ውስጥ ባለው የክርስ ምድር ሀይድሮክሳይድ ጭነት ምክንያት የጨለመ ቀይ አስገራሚ ንጽጽር ይፈጥራል። በስረኛው መሰረት በኩልፎ ወንዝ ዙሪያ ሰፊ የክርስ ምድር ጫካ እንዲሁም አርባ ምንጮች አርባ ምንጭ ከተማ የተሰየመበት ውብ የፓርኩ ገጽታዎች ናቸው። የስምጥ ሸለቆው ምእራባዊ ጠርዝ ወደ ምእራብ አስደናቂ ዳራ ያጎናጽፈዋል።

በመጀመሪያ እይታ በሁለቱ ሀይቆች መካከል ያለውን ባህረ ገብ መሬት ሲለቁ የሚያጋጥሙት የነጭ ሳር ሜዳዎች በሚያስደንቅ ሁኔታ ባዶ ይመስላሉ። ነገር ግን ይህ ማለቂያ የሌለው ወርቃማ ነጭ ሳር የአጋዘን፣ የሜዳ አህያና የአጋዘን መንጋዎች በስፋት ይገኙበታል።

በውሃማው የፓርኩ ክፍል አዞዎች እና አሳዎች በብዛት ይገኙበታል። የዓባይ ፐርች እየተባለ የሚጠራው የአሳ ዝርያ 100 ኪሎ እንደሚመዘን ይነገራል።

(ከኢትዮ ቪዥን ተሻሽሎ የተወሰደ)

❖ አንብቦ መረዳት መልመጀዎች

መልመጃ አንድ:-
የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በጽሑፍ መልሱ።

1. በነጭ ሳር ፓርክ ውስጥ ስንት የአዕዋፍ ዝርያዎች ይገኛሉ?
2. የፓርኩን ገጽታ ማራኪ ያደረጉት የተፈጥሮ መስህቦች ምን ምን ናቸው? ጥቀሷቸው።
3. በፓርኩ ከሚገኙ አጥቢ እንሰሳት መካከል አራቱን ጥቀሱ።

መልመጃ ሁለት:-

የሚከተሉት አረፍተ ነገሮች የያዙት ሀሳብ ትክክል ከሆነ እውነት፣ ስህተት ከሆነ ደግሞ ሀሰት በማለት መልሱ። ሀሰት ለሆኑት የማስተካከያ አስተያየት አቅርቡ።

1. ነጭ ሳር ፓርክ ነጭ የተባለው ከአባያ ሀይቅ የውሀ መልክ በመነሳት ነው።
2. በነጭ ሳር ፓርክ የየብስ እንጂ የውሀ ውስጥ እንሰሳት የሉም።
3. በነጭ ሳር ፓርክ ውስጥ ስጋ በል የሆኑ እንሰሳት የሉም።
4. ነጭ ሳር ብ ስራ ነው የተባለው በውስጡ በሚኖሩት እንሰሳት አይነትና ብዛት ነው።
5. ፓርኩን በየአመቱ በርካታ አገር ጎብኚዎች ይጎበኙታል።

መልመጃ ሦስት:-

ለሚከተሉት ቃላት እና ሀረጎች አውዳዊ ፍች ስጡ።

- ሀ. ሸንተረር
- ለ. ክርሰ ምድር
- ሐ. ማራኪ
- መ. ብርቅዬ
- ሠ. ዳራ
- ረ. ባህረ ገብ
- ሰ. ማለቂያ የሌለው

ክፍል አራት፡- ጽሕፈት

ማስታወሻ

አንቀፅ

የአንቀፅ ምንነት፡- አንቀፅ አንድ ዋና ሀሳብ ብቻ የሚብራራበት አነስተኛ የድርሰት አካል ነው። አንቀፅ የዓረፍተ ነገሮች ድምር ውጤት ነው። በአንድ አንቀፅ ውስጥ ሁለት ዓይነት ዓረፍተ ነገሮች ይገኛሉ። እነሱም፡-

1. ሀይለ ቃል፡- የአንቀፁን አጠቃላይ ሀሳብ ጠቅልሎ የሚይዝ ዓረፍተ ነገር ነው።
2. ዝርዝር አረፍተ ነገሮች፡- በሀይለ-ቃሉ ላይ የቀረበውን ሀሳብ በዝርዝር የሚያብራሩ ዓረፍተ ነገር ናቸው። ምሳሌውን ከማስታወሻው በታች ይመልከቱ።

ምሳሌ፡-

ብቸኝነት ጣጣው ብዙ ነው። ሰው ማህበራዊ ፍጡር በመሆኑ ከብቸኝነት መራቅ አለበት። አለበለዚያ የብቸኝነት ኑሮ ለሚያስከትላቸው ችግሮች ሊጋለጥ ይችላል። ብቸኛ ሰው የሚያነጋግረውን ፍለጋ መዋተቱ አይቀሬ ነው። ብቸኝነትን ለመሸሽ ሲባል ወደ ተለያዩ ሱሶች ሊገባ ይችላል። ነጋ ጠባ መበሳጨትና ራስን መጣልም የብቸኝነት መዘዞች ናቸው።

ከላይ በቀረበው አንቀፅ ውስጥ የተሰመረበት የአንቀፁ ሀይለቃል ሲሆን ሌሎቹ አምስት ዓረፍተ ነገሮች ሀይለ-ቃሉን የሚያብራሩ መዘርዘር ዓረፍተ ነገሮች ናቸው።

የአንቀፅ ቅርፅ፡- የአንድ አንቀፅ ቅርፅ የሚወሰነው ሀይለ-ቃሉ በሚገኝበት ቦታ ነው። እነሱም፡-

1. ሀይለቃሉ መጀመሪያ ሲመጣ፡- ሀይለ-ቃሉ መጀመሪያ ላይ ሲመጣ የአንቀፅ ቅርፅ ይሄን ይመስላል።

2. ሀይለቃሉ መሀል ላይ ሲመጣ፡- ሀይለ-ቃሉ መሀል ላይ ሲመጣ የአንቀፅ ቅርፅ ይሄን ይመስላል።

3. ሀይለቃሉ መጨረሻ ላይ ሲመጣ፡- ሀይለ-ቃሉ መጨረሻ ላይ ሲመጣ የአንቀፅ ቅርፅ ይሄን ይመስላል።

4. ሀይለ-ቃሉ መጀመሪያ እና መጨረሻ ላይ ሲመጣ፡- ሀይለ-ቃሉ መጀመሪያ እና መጨረሻ ላይ ሲመጣ የአንቀፅ ቅርፅ ይሄን ይመስላል።

መልመጃ አንድ፡-

ከላይ በቀረበው ማስታወሻ መሰረት ከታች የቀረበላችሁን ቢጋር በመከተል “ቱሪዝም” በሚለው ርዕስ ሁለት አንቀፅ ጻፉ።

ምንነት

ጉዳት

ቱሪዝም

ጠቀሜታ

አይነቶች

መልመጃ ሁለት:-

ተማሪዎች “ቱሪዝም” በሚል ርዕስ የፃፉትን አንቀፅ በቡድን በመሆን እርስ በእርስ ተራረሙ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

ተዘውታሪና ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላት

ማስታወሻ

ተዘውታሪና ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላት

ቃላት ማለት በስርዓት የተሰደሩ ፊደላት ስብስብ ነው። ቃላትን ተዘውታሪና ያልተዘወተሩ (አዳዲስ ቃላት) ብለን መክፈል እንችላለን።

1.ተዘውታሪ ቃላት:- በእለት ተዕለት ኑሯችን በተደጋጋሚ የምንጠቀማቸው ቃላት ናቸው። ምሳሌ:- በላ፣ ልብስ፣ ምግብ ... የመሳሰሉት ናቸው።

2.ያልተዘወተሩ:- በእለት ተዕለት ኑሯችን ውስጥ አልፎ አልፎ የምንጠቀማቸው እንግዳ የሆኑ ቃላት ናቸው። ምሳሌ:- ተግዳሮት፣ ጥቁር እንግዳ... የመሳሰሉት ናቸው።

መልመጃ አንድ:-

ከዚህ በታች በቀረቡት 9 ነገሮች ውስጥ የሚገኙትን ተዘውታሪ እና ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላትን በመለየት ፃፉ።

1. የኤርሚያስን ሙግት አልቻልኩትም።
2. ለገና ዋዜማ እመጣለሁ ብሎኛል።
3. አቶ ሙሳ ሰርክ ወደ መስጊድ ይመላለሳሉ።
4. “በአዘቦት ቀን እመጣለሁ” ብሎ እስካሁን የውሃ ሽታ ሆነ።
5. ባረጋ ኪሳን ወደ ሰማይ አጎናጎ።
6. ወደ ስራ ለመሄድ ሥነሳ ጥቁር እንግዳ መጣብኝ።

መልመጃ ሁለት:-

ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላትን በመጠቀም ቢያንስ አምስት ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

ክፍል ስድስት:- ሰዋስው

መልመጃ አንድ:-

መምህራችሁ በሰጧችሁ ማስታወሻ መሰረት ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች ነጠላ እና ውስብስብ በማለት ለዩ።

1. የክረምቱ ዝናብ ከቤት አያስወጣም።
2. አባቴ ከመጣ ሸርሸር ይወስደኛል።
3. ህፃናት ከአቅማቸው በላይ ስራ መስራት የለባቸውም።
4. ፈተና ስለደረሰ በርትተን እናጥና።
5. የትምህርት ቤታችን ርዕሰ መምህር በፈተናው ዙሪያ ማብራሪያ ሰጡ።

መልመጃ ሁለት:-

ከላይ በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች መሰረት አምስት ነጠላ እና አምስት ውስብስብ ዓረፍተ ነገሮችን መስርቱ።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ የንግግር መመሪያ፣ ስለአንቀጽ ምንነት፣ ስለተዘውታሪና ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላት፣ እንዲሁም ስለነጠላና ውስብስብ ዓረፍተ ነገሮች ተምረናል።
- ንግግር በዝግጅት ወይም ያለ ዝግጅት ሊቀርብ የሚችልና ሀሳብ አፍልቀን ለሌሎች የምናስተላልፍበት ክህል ነው። በዝግጅት ሲቀርብ መረጃ ተሰብስቦ እና ማስታወሻ ተዘገጅቶ ተናገሪው ማስታወሻውን እያየ ሀሳቡን የሚያቀርብበት መንገድ ሲሆን ያለዝግጅት ደግሞ ያለ ማስታወሻ የመጣለትን ሀሳብ እያፈለቀ የሚናገርበት ስልት ነው። አቀራረቡ ጥንቃቄን የሚፈልግ ነው።
- አንቀፅ አንድ ዋና ሀሳብ ብቻ የሚተላለፍበት የድርሰት አነስተኛ አካል ነው። አንቀፅ የዓረፍተ ነገሮች ድምር ውጤት ሲሆን በአንድ አንቀፅ ውስጥ ሁለት ዓይነት ዓረፍተ ነገሮች ይገኛሉ። እነሱም፡- ሀይለቃልና መዘርዘር ዓረፍተ ነገሮች ናቸው።
- ቃል ማለት በስርዓት የተሰደሩ ፊደላት ስብስብ ሲሆን ቃላትን ተዘውታሪና ያልተዘወተሩ (አዳዲስ ቃላት) ብለን መክፈል እንችላለን።
- ዓረፍተ ነገሮች ከመዋቅር (ከቅርፅ) አንጻር ነጠላ እና ውስብስብ ተብለው በሁለት ይከፈላሉ።

የክለሳ ጥያቄዎች

1. ስለ ተፈጥሮ ማድነቅ ምን እንደተረዳችሁ ተናገሩ።
2. የአንድን አንቀፅ ቅርፅ የሚወሥነው ምንድን ነው?
3. የሀይለ ቃል እና ዝርዝር ዓረፍተ ነገሮችን ልዩነት ተናገሩ።

ምዕራፍ ሁለት (፪)

የቤተሰብ እቅድ

ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- የሚነበብላችሁን ምንባብ በጥምና አዳምጣችሁ ፍሬ ሀሳቡን በቃል ትገልጻላችሁ።
- በቤተሰብ እቅድ ምንነት ላይ ትወያያላችሁ።
- ቀላል ሁኔታዎችን አጥንታችሁ በቃል ትተርካላችሁ።
- የቤተሰብ እቅድን መሰረት አድርገው በሚሰጡ አስተያየቶች ላይ የተለያዩ መረጃዎችን በማቅረብ ትከራከራላችሁ።
- ስዕሎችን ተመልክታችሁ የሚያስተላልፉትን መረጃ ታብራራላችሁ።

ክፍል አንድ ፡- ማዳመጥ

“ ልጅ በእድሉ ያድጋል?”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

1. የቤተሰብ ምጣኔ ሲባል ሰምታችሁ ታውቃላችሁ? ምን ማለት ነው?
2. ልጅ በእድሉ ያድጋል በሚለው ሀሳብ ትስማማላችሁ?
3. ከላይ ከቀረበው ስዕል ምን ተረዳችሁ?

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ:-

“ልጅ በእድሉ ያድጋል” የሚለውን የማዳመጥ ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን ማስታወሻ በመያዝ በንቃት አዳምጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-

“ልጅ በእድሉ ያድጋል” በሚል ርዕስ በአዳመጣችሁት ጽሑፍ መሰረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቃል መልሱ።

1. የእነ ህብስት ቤተሰብ ብዛት ስንት ነው?
2. “የሚላስ የሚቀመስ” ከቤት ጠፋ በሚል የቀረበው ሀሳብ ምንን ይገልጻል?
3. የህብስት ትዳር ሰላም ያጣው በምን ምክንያት ነው?
4. የነዘምዘም ቤተሰብ በሰላም እና በፍቅር የተሞላው በምን ምክንያት ነው?
5. የጥሩ ጓደኝነት ተምሳሌት ናቸው። ሲል ምን ማለቱ ነው?
6. የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት ምን ጠቀሜታ አለው?

መልመጃ ሁለት:-

ከታች በሳጥኑ ውስጥ የቀረቡትን ቁልፍ ቃላት እና ሀረጎች ከታች በቀረቡት ያልተሟሉ ዐረፍተ ነገሮች ውስጥ በተገቢው ቦታቸው አስገቡ።

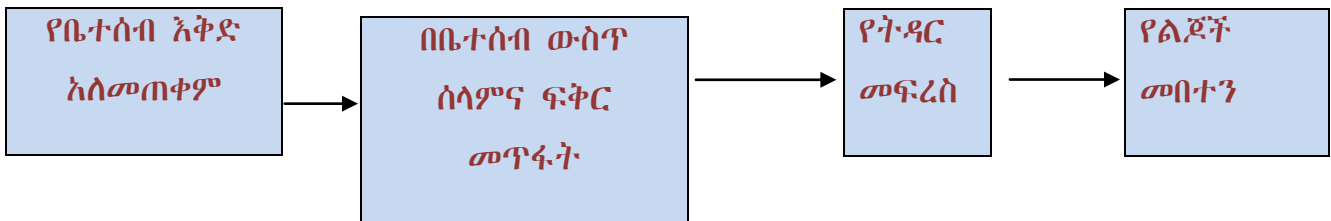
ደፋ ቀና	የዕለት ጉርስ	ዶሮ ሳይጮህ
የበኩር	ባልደረባ	ባልንጀራ

1. አልማዝ የበቀለ ----- ልጅ ነች።
2. መገርሳ የዕለት ኑሮውን ለማሻሻል -----ይላል።
3. -----ከቤት የወጣ ጀምበር እስክትጠልቅ አልተመለሰም።
4. የመስሪያ ቤቱ የስራ ----- የሆነው አቶ ሀሰን ከመኪና አደጋ ለጥቂት ተረፈ።
5. ለተሰንበት የዘቢባ ----- ነች።

ክፍል ሁለት:- መናገር

ትዕዛዝ:-

1. ከታች የቀረበውን ቢጋር መሰረት በማድረግ የሁነቶችን ቅደም ተከተል በመጠበቅ አጭር ንግግር አድርጉ።

2. የቤተሰብ ምጣኔን በተመለከተ “ልጅ በእድሉ ያድጋል” የሚለውን ሀሳብ በመደገፍ ወይም በመቃወም መምህራችሁ በሚሰጧችሁ መመሪያ መሰረት ክርክር አድርጉ።

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

“የቤተሰብ እቅድ”

❖ ቅድመ ንባብ

1. የሥነ-ተዋልዶ አገልግሎት ምንድን ነው?
2. “ልጅ ሀብት ነው” በሚለው ሀሳብ ትስማማላችሁ? ምክንያታችሁን በቃል ግለፁ።
3. በአካባቢያችሁ የሥነ-ተዋልዶ አገልግሎት ይሰጣል?

❖ ጊዜ ንባብ

መልመጃ አንድ:-

“የቤተሰብ እቅድ” የሚለውን ምንባብ በለሆሳስ እያነበባችሁ መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቋችሁ ጥያቄዎች ምላሽ እየሠጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“የቤተሰብ እቅድ”

የሴቶችን መብት ማረጋገጥ ለልማት ያለው አበርክቶ ዓለም አቀፍ እውቅና እንዲያገኝ እ.ኤ.አ በ1994 በካይሮ ላይ የተደረገው ዓለም አቀፍ የሥነ-ህዝብ እና ልማት ጉባኤ ከፍተኛ መነቃቃትን ፈጥሯል። በወቅቱ የሥነ-ተዋልዶ ጤናን ማስፋፋት እና የፆታ እኩልነትን ማስፈን የአንድ ሀገር የልማት እንብርት ተደርጎ መወሰዱ የጉባኤው ስኬት ነበር። ከጉባኤው ሩብ ምዕተ ዓመት በኋላ ዓለም ፈጣን እድገት ያስመዘገበች ሲሆን በዓለም ደረጃ የእርግዝና መከላከያ አቅርቦት በ25 በመቶ እድገት አሳይቷል። የእናቶች እና የህጻናት ሞትም በከፍተኛ ደረጃ መቀነሱን የተባበሩት መንግስታት የሥነ-ህዝብ መረጃ ያመለክታል።

እ.ኤ.አ በ2019 በዓለም ዙሪያ 1.9 ቢሊዮን እድሜያቸው ከ15-49 ዓመት በመውለድ እድሜ ክልል ውስጥ ከሚገኙ ሴቶች መካከል 1.1 ቢሊዮን የሚሆኑት ሴቶች የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት የመጠቀም ፍላጎት አላቸው። ከነዚህ ውስጥ 842 ሚሊዮን የሚሆኑት የእርግዝና መከላከያዎችን እየተጠቀሙ ሲሆን 270 ሚሊዮን የሚሆኑት ደግሞ የእርግዝና መከላከያ እየፈለጉ አገልግሎቱን ያላገኙ ናቸው።

*ከላይ በቀረበው ምንባብ የተጠቀሱ ቁጥራዊ መረጃዎች ምን ምን ናቸው? ሁኔታው በሀገራችንስ ምን የሚመስል ይመስላችኋል።

በሀገራችን ኢትዮጵያ ደግሞ እ.ኤ.አ በ2019 በተጠና ጥናት መሰረት ማንኛውንም አይነት ዘመናዊ የእርግዝና መከላከያ ዘዴዎችን የመጠቀም ምጣኔ እ.ኤ.አ በ2005

ከነበረበት 14% በ2019 ወደ 41% አድጓል። ሆኖም ባለፉት 5 ዓመታት በወቅቱ ከነበሩት እርግዝናዎች መካከል 17% የሚሆኑት ያልታቀዱ ነበሩ። ይባስ ብሎ እድሜያቸው ከ18-19 ከሆኑ አፍላ ወጣት ሴቶች መካከል 10% የሚሆኑት በለጋነት እድሜያቸው የልጅ እናት የሆኑ ሲሆኑ 2% የሚሆኑት ደግሞ በጥናቱ ወቅት የመጀመሪያ ልጃቸውን አርግዘው ተገኝተዋል።

የሀገራችን የሥነ-ህዝብ ፖሊሲ እና የሥነ-ተዋልዶ ጤና እስትራቴጂ ሁሉም ሰዎች በተለይ እናቶች እና አፍላ ወጣቶች የእርግዝና መከላከያ ዘዴ ተጠቃሚ መሆናቸውን ማረጋገጥ በርካታ የሰብዓዊ መብቶችን፣ የሕይወት እና የነጻነት፣ የአመለካከት እና ሀሳብን የመግለፅ እንዲሁም የመስራት እና የመማር መብትን ብሎም ከፍተኛ የጤና እና ሌሎች ዘርፈ ብዙ ጥቅሞችን እንደሚያስገኝ ያትታል። የእርግዝና መከላከያ መጠቀም ከእርግዝና ጋር ተያያዥነት ያላቸውን የጤና አደጋዎችን በሴቶች በተለይም በአፍላ ወጣት ሴት ልጆች ላይ እንዳይከሰት ይከላከላል።

በልጆች መካከል ያለው የዕድሜ ልዩነት ባነሰ ጊዜ የሚለያይ ከሆነ የህጻናት ሞት መጠን የዕድሜ ልዩነታቸው ከ2-3 ዓመት ከሆኑት ጋር ሲነፃፀር በ45 ከመቶ ከፍ ያለ ሲሆን በአራት ወይም ከዚያ በላይ ዓመታት ከሚለያዩት ጋር ሲነፃፀር ደግሞ በ60 በመቶ ከፍ ይላል። የትምህርት እድሎችን ለማስፋፋት እና ለሴቶች አቅም መጎልበት እንዲሁም ለሀገራችን ዘላቂ የህዝብ እድገት እና ኢኮኖሚያዊ ልማት የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት ፍቱን መድኃኒት ሲሆን በርካታ ማኅበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጥቅሞችን ይሰጣል።

የሥነ-ተዋልዶ ጤና ከቤተሰብ እቅድ አገልግሎት በተጨማሪ የተሟላ የዕናቶች እና የሕጻናት ጤና አገልግሎትን ማዳረስን፣ የአፍላ ወጣቶችን ጤና፣ ኤች አይቪን ጨምሮ በግብረ ስጋ ግንኙነት የሚተላለፉ በሽታዎችን መከላከል እና ማከምን፣ የመካኘት ችግርን መለየት እና ማከምን፣ የማህፀን ጫፍ ካንሰር ልዩታ

እና ህክምናን፣ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን መከላከልን እና ተጎድቶችን ማከምን ብሎም ሌሎች ወሳኝ አገልግቶችን የሚያጠቃልል የጤና አገልግሎት ቢሆንም ስር የሰደዱ የተዛቡ አመለካከቶች እና መሰረተ ቢስ አሉ-ሁልታዎች ህዝባችን አገልግሎቶቹን በአግባቡ እንዳይጠቀም ማነቆ ሆነውበታል።

ምንጭ:- (ወይ አዲስ አበባ መጽሔት፣ ቅፅ 1፣ ቁጥር 8፣ 2013 ዓ.ም)

❖ ድህረ ንባብ

መልመጃ አንድ:-

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በቃል መልሱ።

1. እ.ኤ.አ በ2019 በዓለም ዙሪያ የእርግዝና መከላከያ እየፈለጉ አገልግሎቱን ያላገኙ ሴቶች ምን ያህል ናቸው?
2. በሥነ-ተዋልዶ ውስጥ ምን ምን አገልግሎት ይሰጣል?
3. በሀገራችን ኢትዮጵያ የእርግዝና መከላከያ ዘዴዎችን የመጠቀም ምጣኔ እ.ኤ.አ በ2019 በስንት በመቶ ከፍ አለ?
4. እ.ኤ.አ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሆኑ ሴቶች ብዛት ስንት ነበር?
5. የምንባቡን ዋና መልዕክት አጠር አድርጋችሁ ለመምህራችሁ ተናገሩ?

መልመጃ ሁለት:-

በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ቃላት በምንባቡ አውድ መሰረት በ “ለ” ስር ከቀረቡት ተመሳሳይ ፍቻቸው ጋር አዛምዱ።

“ሀ”

- 1. ፍቱን
- 2. አሉባልታ
- 3. ማነቆ
- 4. እንብርት
- 5. ስር የሰደደ
- 6. ማጎልበት
- 7. ሩብ ምዕተ-ዓመት

“ለ”

- ሀ. ያልተረጋገጠ መረጃ
- ለ. የተስፋፋ
- ሐ. ችግር
- መ. ማሳደግ
- ሠ. ወጥመድ
- ረ. ሃያ አምስት ዓመት
- ሰ. ወሳኝ
- ሸ. መሰረት

መልመጃ ሶስት:-

ከላይ የቀረበውን ምንባብ በየተራ እየወጣችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አንብቡ።

መልመጃ አራት፡-

ተማሪዎች ከታች የቀረበውን ስዕል መሰረት በማድረግ የተረዳችሁትን መልዕክት የሀሳብ ፍሰቱን ጠብቃችሁ ሁለት አንቀፅ ያፉ።

ክፍል አራት፡- ጽሑፍ

ማስታወሻ

ኢ-መደበኛ ጽሑፍ

ጽሑፍ በአጠቃቀም ጊዜ ሁለት መልኮች አሉት። እነሱም፡-

1. መደበኛ ጽሑፍ፡- ይህ የጽሑፍ አይነት በመስሪያ ቤቶች፣ በመጽሔቶች፣ በጋዜጦች ፣ በሬድዮ ዝግጅቶች በትምህርት ቤቶች በሌሎችም ማኅበራዊ መስኮች የምንጠቀምበት የጽሑፍ አይነት ነው።

ምሳሌ:- አባቴ ትናንት ማታ ደውሎልኝ በጣም ተገርሜ ነበር። ወዲያው ወደ ክፍል እንደገባሁ የክፍል ጓደኞቼ ዛሬኮ ልደትሽ ነው ብለው ይበልጥ አስገረሙኝ። ምን አይነት ተፃምር ነው!

2. ኢ-መደበኛ ጽሑፍ ለሀሳብ ቅደም ተከተሉ፣ ለድምፀቱ መለዋወጥ፣ ለሰዎስዋዊ ቅንብሩ፣ ለቃላት መረጣው፣ ... እምብዛም ጥንቃቄ የማያደርግ የጽሑፍ አይነት ነው።

ምሳሌ:- ሀ. ፋዘር ትናንት ማታ ደውሎልኝ በጣም ሰርጥራይዝ አድርጎኝ ነበር። ወዲያው ወደ ክላስ እንደገባሁ ክላስ ሜቶቼ ዛሬኮ በርዝደይሽ ነው ብለው ይበልጥ ሰርጥራይዝ አደረጉኝ። አሜዚነግ ነው!

ለ. ባሌላ ለመግዛት ተገበያ ሄጄ፣ ጀምበራቱ አናት አናቴን ወቅጣኝ የራስ ሀመሜን ቀሰቀሰችብኝ። እንዲሁ ስደናበር ተቤቴ ልደርስ ጥኢት ሲኸረኝ ዝናቡ መግቱን ለኸኸብኝ።

ሐ. አባቴ ከች ሲል ሀርድ ሊበጥስብኝ መስሎኝ ከቤታችን ጓዳ አንድ ጥግ ላይ ሻግ አልኩኝ። ሲስተር ልታስፎግረኝ መስሎኝ ኸረ መድ የለውም አልኳት።

መልመጃ አንድ:-

ከላይ የቀረበው ማስታወሻ ውስጥ ያሉትን አንቀጾች መሰረት በማድረግ ባለ ሶስት አንቀፅ ኢ-መደበኛ ጽሑፍ ጻፉ።

መልመጃ ሁለት:-

የባሩችሁትን አንቀፅ መሰረት በማድረግ ከጓደኞቻችሁ ጋር እርስ በእርስ ተራረሙ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

የቃላት አውዳዊ ፍቾች

ትዕዛዝ

ቀጥሎ የቀረበውን አንቀጽ በማንበብ በምንባቡ ውስጥ ለተሰመረባቸው ቃላት አውዳዊ ፍቾች ስጡ።

ኃይሉ ከስኬት ይደርስበታል የተባለው ስራ ውጤት አልባ ሆኗል። ይህ ክፉ አጋጣሚ ደግሞ ለቤተሰቦቹ እና ለእርሱ ተስፋ የሚያስቆርጥ መሆኑ አልቀረም። ውሎ አድሮ አብረውት ይሰሩ የነበሩ ጓደኞቹ ከጥሩ ደረጃ ደረሱ። ሀይሉ ግን ስራውን የማሻሻል እድል ሳያገኝ ቀረ።

- ሀ. ስኬት ----- መ. ደረጃ -----
- ለ. አልባ ----- ሠ. እድል -----
- ሐ. ውሎ አድሮ -----

ክፍል አምስት:- ሰዋስው

የአሁን ጊዜ

ማስታወሻ
የአሁን ጊዜ

ጊዜ የኃላፊ፣ የአሁን እና የትንቢት (የወደፊት) ተብሎ በሶስት ይከፈላል። የአሁን ጊዜ የሚባለው አንድ በአሁን ሰዓት የሚፈጸም ወይም በመፈጸም ላይ ያለ ድርጊትን የሚገልጽ የጊዜ አይነት ነው። አሁን የሚባለው አንድ ሰው ስለአንድ ድርጊት ንግግር የሚያደርግበት ጊዜ ነው። የአሁን ጊዜ የሆነ ግስ እየ- የሚል ምዕላድ ሊያስቀድምና ነው የሚል ረዳት ግስ ሊያስከትል ይችላል። ምሳሌ:-

ቅድስት ምሳዌን እየበላች ነው።

መልመጃ አንድ፡-

ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች የአሁን ጊዜ ከሆኑ አዎ ካልሆኑ አይደለም በማለት መልሱ።

1. ዘማች ትናንት ወደ ጅንካ ሄደ።
2. ጩቃ ነገ ወደ ዩኒቨርሲቲ ይጓዛል።
3. ኮሬ ፈተና ስለደረሰበት እያጠና ነው።
4. ትናንት መምህራችን የቤት ስራውን አርመው መለሱልን።
5. እናቴ ገበያ ሄዳ ነበር።
6. የስፖርት ክፍለ ጊዜ በመሆኑ ተማሪዎቹ ኳስ እየተጫወቱ ነው።

መልመጃ ሁለት፡-

ከታች በተሰጣችሁ ምሳሌ መሰረት የአሁን ጊዜን የሚያመለክቱ አምስት ዓረፍተ ነገሮችን መስርቱ።

ምሳሌ፡- ሀ. ሀና ወደ ገጠር እየሄደች ነው።

ለ. ዘበርጋ ፈተና በመፈተን ላይ ነው።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ክርክር፣ ኢ-መደበኛ ጽሑፍና የአሁን ጊዜ የሚሉ ይዘቶችን ተምረናል። ክርክር ሁለት ሰዎች ወይም ሁለት ቡድኖች ዳኞችን በመሰየም የሚያደርጉት ስርዓት ያለው ሙግት ነው።
- ኢ-መደበኛ ጽሑፍ ለሀሳብ ቅደም ተከተሉ፣ ለድምፀቱ መለዋወጥ፣ ለሰዎች መቅንብሩ፣ ለቃላት መረጣው፣ ... እንብዛም ጥንቃቄ የማያደርግ የጽሑፍ አይነት ነው።
- የአሁን ጊዜ የሚባለው አንድ በአሁን ሰዓት የሚፈፀም ወይም በመፈፀም ላይ ያለ ድርጊትን የሚገልጽ የጊዜ አይነት ነው። አሁን የሚባለው አንድ ሰው ስለአንድ ድርጊት ንግግር የሚያደርግበት ጊዜ ነው። የአሁን ጊዜ የሆነ ግን እየ- የሚል ምዕላድ ሊያስቀድምና ነው የሚል ረዳት ግን ሊያስከትል ይችላል።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ከምዕራፉ ለወጡ ጥያቄዎች በጽሑፍ መልስ ስጡ።

1. በአንድ ቤተሰብ ውስጥ የልጆችን ቁጥር መመጠን ምን ጠቀሜታ እንዳለው ዘርዝሩ።
2. ባለ አንድ አንቀፅ መደበኛ ጽሑፍ ዓፋ።
3. ሶስት የአሁን ጊዜን የሚያመለክቱ ዐረፍተ ነገሮችን መስርቱ።

ምዕራፍ ሶስት (፫)

በጎ ፈቃደኝነት

ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- አዳምጣችሁ የተረዳችሁትን ሀሳብ በቃል ታብራራላችሁ።
- ስለበጎ ፈቃደኝነት ፅንሰ ሀሳብ ትገልጻላችሁ።
- የምንባቡን ዋና እና ንኡሳን ሀሳቦች ለይታችሁ ትገልጻላችሁ።
- የበጎ ፈቃደኞችን የስምሪት ገጽታዎች ትለያላችሁ።
- ከጽሑፍ ውስጥ ተዘውታሪ ቃላትን ለይታችሁ ትዘረዝራላችሁ።

ክፍል አንድ ፡- ማዳመጥ

“የበጎ ፈቃደኝነት ተምሳሌት”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

1. ከላይ በቀረበው ፎቶ ላይ የምትመለከቷቸውን ሴት ታውቋቸዋለችሁ? ካወቃችኋቸው በሬድዮ ወይም በቴሌቪዥን ስለእርሳቸው ምን ሰምታችሁ ታውቃለችሁ?
2. “ኦቲዝም” ሲባል ሰምታችሁ ታውቃለችሁ?

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ

“የበጎ ፈቃደኝነት ተምሳሌት” በሚል ርእስ የተዘጋጀውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ እያዳመጣችሁ ዋና ዋና ሃሳቦችን በማስታወሻ ደብተራችሁ ጻፉ። መምህሩ ለሚያቀርቡላችሁ ጥያቄዎች መልሳችሁን በቃል አቅርቡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ፡-

“የበጎ ፈቃደኝነት ተምሳሌት” በሚል ርዕስ ባዳመጣችሁት ምንባብ መሰረት የሚከተሉትን የአድምጦ መረዳት ጥያቄዎች በቃል መልሱ።

1. ዘሚ የኑስ የተወለዱት መቼ እና የት ነው?
2. ባለ ታሪኪ ለራሴ በገባሁት ቃልኪዳን መሰረት ሲሉ ምን ለማለት ፈልገው ነው?
3. ዘሚ የኑስ ለወጣት ልጆች ካስተላለፉት መልዕክቶች መካከል ቢያንስ ሶስቱን ተናገሩ?
4. ባለታሪኪ ጆይ የኦቲዝም ማዕከልን ለመመስረት ያነሳሳቸው ምክንያት ምንድን ነው?
5. ከበጎ ፈቃደኝነት ውጭ ባለታሪኪ በምን ስራ ላይ ተሰማርተው ነበር?
6. የታሪኩን ዋና መልዕክት ባጭሩ ለጓደኞቻችሁ ተናገሩ።

መለመጃ ሁለት:-

በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ቃላት በ “ለ” ስር ከተሰጡት ቃላት ተመሳሳይቸውን በመፈለግ አዛምዱ።

<u>“ሀ”</u>	<u>“ለ”</u>
1. ደጃፍ	ሀ. ተጎናፀፉ
2. ክህሎት	ለ. ውጤት
3. እርግማን	ሐ. ችሎታ
4. በቅጡ	መ. በር
5. በርካታ	ሠ. ፍርጃ
6. ስኬት	ረ. በደንብ
7. ተቀዳጁ	ሰ. ብዙ
8. አሻራ	ሸ. ውድቀት
	ቀ. አስተዋፅኦ

ክፍል ሁለት:- መናገር

ትዕዛዝ

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ መመሪያ መሰረት ጥንድ ጥንድ በመሆን እርስ በእርስ ስለመረዳዳት ከተወያዩችሁ በኋላ ተራ በተራ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ንግግር አድርጉ።

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

“በጎ ፈቃደኝነት ምንድን ነው?”

❖ ቅድመ ንባብ

“በጎ ፈቃደኝነት ምንድን ነው?” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ ከማንበባችሁ በፊት ቀጥሎ የቀረበውን የሰንጠረዥ ሁለት ረድፎች በደብተራችሁ ላይ በትክክል ሙሉ። ምንባቡን አንበባችሁ ስታበቁ ተመልሳችሁ ያወቅሁት የሚለውን በትክክል ሙሉ።

የበጎ ፈቃደኝነት		
ስለ በጎ ፈቃደኝነት የማውቀው	ስለ በጎ ፈቃደኝነት ማወቅ የምፈልገው	ስለ በጎ ፈቃደኝነት ያወቅሁት
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-

❖ ጊዜ ንባብ

ትዕዛዝ
“በጎ ፈቃደኝነት ምንድን ነው?” የሚለውን ምንባብ በለሆሳስ እያነበባችሁ መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች ምላሽ እየሠጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“በጎ ፈቃደኝነት ምንድን ነው?”

በጎ ፈቃደኝነት ማለት በግለሰብ ወይም በቡድን የሚከናወን ግለሰብን፣ ቡድንን ወይም ድርጅትን ለማጎልበትና ለማሳደግ ያለምንም ዓይነት የገንዘብ ክፍያ አገልግሎቶችን የምንሰጥበት ሂደት ነው። በጎ ፈቃደኝነት ለበጎ ፈቃደኛው እና ለማህበረሰቡ በርካታ ጥቅሞች አሉት። በጎ ፈቃደኝነት የክህሎት ልሀቀት ከማጎልበቱም ባሻገር ብዙውን ጊዜ በበጎነት ለመራመድ እና የሰዎችን ሰብዓዊ ሕይወት ለማሻሻል ይረዳል። ብዙ በጎ ፈቃደኞች በሰለጠኑበት ወይም በተካኑት ሙያ ለምሳሌ፡- እንደ ህክምና፣ ትምህርት ወይም ድንገተኛ እርዳታ በመሳሰሉ ዘርፎች የሚያገለግሉ ሲሆን ሌሎች ደግሞ በተፈጥሮ አደጋ ምክንያት ለተጎዱ ወገኖች አስፈላጊውን አገልግሎት ይሰጣሉ።

እ.ኤ.አ ታኅሳስ 5 ቀን 2011 ዓ.ም በዓለም ዙሪያ 80 ያህል ሀገሮችን ያቀፈ የመጀመሪያው የዓለም የበጎ ፈቃደኞች መርሀ ግብር በተባበሩት መንግስታት ስር በአሜሪካ ኒውዮርክ ተቋቁሟል። የዚህ መርሀ ግብር ዋና ዓላማው በበጎ ፈቃደኝነት ላይ የተሻለ ግንዛቤን ከማስፋቱም ባሻገር የ21ኛውን ክፍለ ዘመን አዳዲስ እሴቶችን ከበጎ ፈቃደኝነት ዓለም አቀፍ ወሰን እና ተመጣጣኝነት ጋር የተዋሀደ ዓላማ ይዞ ነበር የተነሳው።

በመላው ዓለም ባሉ አብዛኛው ማህበረሰቦች ውስጥ በጎ ፈቃደኞች በኢኮኖሚ እና በማህበራዊ ልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያድርጋሉ። በሚሊዮን ለሚቆጠሩ ሰዎች በፈቃደኝነት በልዩ ልዩ ተግባራት በመሳተፍ የሚሊኒየሙን የልማት ግቦች ለማሟላት የበኩላቸውን አስተዋፅኦ ከማበርከታቸውም ባሻገር ለወገኖቻቸው በእውቀታቸው እና በጉልበታቸው እያገለገሉ የመንፈስ እርካታን በሰፊው እየሸመቱ ይገኛሉ።

*ተማሪዎች ስለ በጎ ፈቃደኝነት ምን ተገነዘባችሁ? በቀጣዩ የምንባቡ ክፍል በሀገራችን ስላለው የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት ምን የሚነገር ይመስላችኋል?

በሀገራችን በጎ ፈቃደኝነት የማኅበረሰቡ የእለት ተእለት የሕይወት መገለጫ ነው። ህዝቡ ለችግረኞች፣ ለአረጋጂዎች እና ለወላጅ አልባ ህፃናት ተሰብስቦ በደቦ በማረስ፣ በመውቃትና ሰብስቦ ጎተራ በመክተት የበጎ ፈቃድ ስራዎችን ለበርካታ ዘመናት ሲያከናውን ኖሯል። ከዚህም ባሻገር ካመረተው እህል ክፍሎ ከመስጠት ጀምሮ በጉልበቱና በሙያው ለችግረኞች መድረስን የሚያውቅ ህዝብ ነው።

ኢትዮጵያዊያን የበጎ ፈቃድ አገልግሎት የሚሰጡት በችግር ወቅት ብቻ አይደለም። በደስታ ጊዜም ማኅበረሰቡ እርስ በእርስ ይረዳዳል። ለዚህም ማሳያነት የደቦ ወይም ወንፈል ባህልን መጥቀስ ይቻላል። ይህን ለረዥም ጊዜ ሲወርድ ሲወራረድ የመጣውን መልካም የማኅበረሰብ ልማድ በተጠናከረ መልኩ በማስቀጠል በሀገራችን ባሉ አንገብጋቢ ጉዳዮች እና ትኩረት በሚገባቸው ተግባራት ዙሪያ ወጣቱን የማኅበረሰብ አካል በማንቃትና በማሳተፍ የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎትን ማስቀጠልና ማስፋፋት ለሀገር እድገት ትልቅ አስተዋፅኦ ያደርጋል።

ምንጭ፡- (ኤ.ሲ.ፒ.ኤሲ የትምህርት ቦርድ የት/ቤት የበጎ ፈቃደኞች መመሪያ ማኑዋል)

❖ ድህረ ንባብ

መልመጃ አንድ፡-
የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በጽሑፍ መልሱ።

1. የዓለም የበጎ ፈቃደኞች መርሀ ግብር በተባበሩት መንግስታት የተቋቋመው መቼ ነው?

2. በዓለም ላይ ምን ያህል ሰዎች በበጎ ፈቃደኝነት ተግባራት ላይ ተሰማርተው ይገኛሉ ተብሎ ይገመታል?
3. በመጨረሻው አንቀፅ ይህን ለረዥም ጊዜ ሲወርድ ሲወራረድ የመጣ የማኅበረሰብ ልማድ የተባለው ምንድን ነው?
4. በጎ ፈቃደኝነት ማለት ምን ማለት ነው? ምንስ ጥቅም አለው?
5. በጎ ፈቃደኝነት ለሀገራችን አዲስ ጉዳይ ነው። በሚለው ሀሳብ ትስማማላችሁ? መልሳችሁን በምክንያት በማስደገፍ መልሱ።

መልመጃ ሁለት፡-

ከታች በቀረቡት ዐረፍተ ነገሮች ውስጥ የተሰመረባቸው ቃላትና ሀረጎች ከምንባቡ የወጡ ናቸው። ለእነዚህ ቃላት እና ሀረጎች ተመሳሳይ ፍቺ ስጡ።

1. የዓለም የበጎ ፈቃደኞች መርሀ ግብር በኒውዮርክ ተቋቋመ።
2. ለረዥም ጊዜ ሲወርድ ሲወራረድ የመጣ የማኅበረሰቡ ልማድ ነው።
3. እህሉን ከጎተራ ከተቱት።
4. የመንፈስ እርካታን በሰፊው እየሸመቱ ነው።
5. ያለምንም አይነት የገንዘብ ድጎማ ይሰራሉ።
6. በጎ ፈቃደኝነት የክህሎትን ልህቀት ይጨምራል።

ክፍል አራት፡- ጽሕፈት

ማስታወሻ

የማግባቢያ ጽሑፍ

የማግባቢያ ጽሑፍ አይነት ሰዎችን ለአንድ ዓለማዊ ወይም ተግባራት ለመቀስቀስ እና ለማሳመን የሚረዳ የጽሑፍ ዐይነት ነው። አግባቢ ጽሑፍ በአንጻራዊ አስተሳሰብ ላይ ጫናን በመፍጠር አመለካከቱን ለመቀየር ጥረት ያደርጋል።

ምሳሌ፡-

አረጋሽ ዘለቃ እባላለሁ፤ በዚህ ከትምህርት ቤት የ7ኛ ክፍል ተማሪ ስሆን በዘንድሮው ዓመት በሚካሄደው የተማሪዎች ፓርላማ እጩ ተወዳዳሪ ነኝ። እኔን ብትመርጡ እናንተን በመወከል በርካታ ስራዎችን በትጋት እሰራለሁ።

ከዚህም ውስጥ፣ ከትምህርት ቤቱ አስተዳደር እና ወተመህ አባላት ጋር በመነጋገር ወቅታዊና አዳዲስ መጻሕፍት ተገዝተው በትምህርት ቤታችን ቤተ-መጻሕፍት ውስጥ እንዲገቡ አደርጋለሁ። እዲሁም የትምህርት ቤቱ ቅጥር ግቢ ለመማር ማስተማሩ ምቹ ይሆን ዘንድ ከትምህርት ቤቱ ማህበረሰብ ጋር በመመካከር እንዲሻሻል አደርጋለሁ።

ከዚህ በተጨማሪም የሥነ-ምግባር ችግር ያለባቸውን ተማሪዎች በመለየት የምክር አገልግሎት እንዲያገኙ አደርጋለሁ። በመጨረሻም በትምህርት ቤቱ በሚከናወኑ ወቅታዊ እና አንገብጋቢ ጉዳዮች ላይ በግንባር ቀደምነት በመሰጠት ማንኛውንም ጥቅማጥቅም አስከብርላችኋለሁ። በመሆኑም በመጨረሻ ምርጫ የእናንተን ድምጽ እንደማገኝ ምንም ጥርጥር የለኝም። ስላዳመጣችሁኝ አመሰግናለሁ።

መልመጃ አንድ:-

መምህራችሁ የሚሰጧችሁን መመሪያ መሰረት በማድረግ ባለ ሰዓት አንቀፅ የማግባቢያ ጽሑፍ ጽፋችሁ ለመምህራችሁ አቅርቡ።

መልመጃ ሁለት:-

የፃፋችሁትን አንቀፅ ተለዋውጣችሁ ተራረሙ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

ጥምር ቃላት

ማስታወሻ

ጥምር ቃላት

ጥምር ቃል ማለት ሁለት የተለያዩ ፍቺ ያላቸው ቃላት አንድ ላይ ተጣምረው የሚመሰርቱት አዲስ ትርጉም ያለው ቃል ነው።

ምሳሌ:- ትምህርት ቤት የሚለው ጥምር ቃል ትምህርት እና ቤት ከሚሉ ሁለት ቃላት የተመሰረተ ነው። እንደዚሁ ሁሉ ብረት ድስት፣ ሀኪም ቤት፣ ብረት ምጣድ፣ አየር መንገድ፣ ፖሊስ ጣቢያ፣ ቤተ ክርስቲያን፣ ቤተ እምነት፣ ቤተ ዘመድ፣ ወዘተ. ተጠቃሽ ናቸው።

መልመጃ አንድ:-

ከላይ በማስታወሻው በቀረበው ምሳሌ መሰረት የምታውቋቸውን ስድስት ጥምር ቃላት ያፉ።

መልመጃ ሁለት:-

“በጎ ፈቃደኝነት ምንድን ነው?” ከሚለው ምንባብ ውስጥ ከአንደኛው አንቀጽ ውስጥ የሚገኙ አስር ተዘውታሪ ቃላትን ለይታችሁ በማውጣት ያፉ።

ክፍል አምስት:- ሰዎስው

ማስታወሻ

ነጠላ እና ብዙ ቁጥር

ነጠላ ቁጥር የሚባለው አንድ ነገርን ብቻ የሚገልፅ ነው። ብዙ ቁጥር የሚባለው ደግሞ ሁለት እና ከዚያ በላይ የሆኑ ነገሮችን ሚገልፅ ነው።

ምሳሌ:-

ነጠላ ቁጥር

ብዙ ቁጥር

ቤት

ቤቶች

ቃል

ቃላት/ቃሎች

ተማሪ

ተማሪዎች

ትዕዛዝ:-

ከታች በሰንጠረዥ ውስጥ የቀረቡትን ቃላት ነጠላ እና ብዙ ቁጥር በማለት ከለያችሁ በኋላ ዐረፍተ ነገር መስርቱባቸው።

ካህን	ታሪክ	ጥሬ
ሰማያት	አልባሳት	ግጥም
ቀን	በሬዎች	መጻሕፍት

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ ማዳመጥ መመሪያ፣ ስለማግባቢያ ጽሑፍ፣ ስለጥምር ቃላት፣ ስለብዙ ቁጥርና ነጠላ ቁጥር ተምረናል።
- ማዳመጥ የሚከናወነው በንቃት በመሆኑ ንቃትን ከማይጠይቀው ከመስማት እጅግ ይለያል። በማዳመጥ ሂደት ውስጥ ሁልጊዜም መረዳትና ማገናዘብ ይኖራል። ማዳመጥ የሰው ልጅ ተግባቦታዊ ሂደት መሰረት ነው። ከመናገር፣ ከመጻፍና ከማንበብ በበለጠ ብዙ ጊዜ የምናጠፋው በማዳመጥ ነው። የማዳመጥን ችሎታ ለማሳደግና ለማዳበርም ንቁ ተሳታፊ መሆን፣ ማስታወሻ መያዝ፣ ትኩረት ማድረግ፣ ወዘተ. ተገቢ ነው።
- የማግባቢያ ጽሑፍ ሰዎችን ለአንድ ዓለማዊ ወይም ተግባር ለመቀስቀስ እና ለማሳመን የሚረዳ የጽሑፍ ዐይነት ነው። አግባቢ ጽሑፍ በአንገቢው አስተሳሰብ ላይ ጫናን በመፍጠር አመለካከቱን ለመቀየር ጥረት ያደርጋል።
- ጥምር ቃል የምንለው ሁለት የተለያዩ ፍቺ ያላቸው ቃላት አንድ ላይ ተጣምረው የሚፈጥሩት ለሌላ አዲስ ትርጉም ያለው ቃል ነው።
- ነጠላ ቁጥር የሚባለው አንድ ነገርን ብቻ የሚገልፅ ሲሆን ብዙ ቁጥር ግን ከአንድ በላይ የሆኑ ነገሮችን የሚገልፅ ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ከምዕራፉ የወጡ ጥያቄዎች እንደየአጠያያቃቸው በቃል መልስ ስጡ።

1. የተሰጣችሁን ቃላት በመጠቀም ጥምር ቃላት መስርቱ።

ሀ. አልጋ

መ. ጦር

ለ. አየር

ሠ. ሰርግ

ሐ. ዳቦ

ረ. ሰማይ

2. የሚከተሉትን ነጠላ ቁጥሮች ወደ ብዙ ቁጥር ቀይሩ።

ሀ. ፍየል

መ. መምህር

ለ. ገዳም

ሠ. ወፍ

ሐ. መስጊድ

ምዕራፍ አራት (፬)

የታዋቂ ሰዎች የሕይወት ታሪክ

የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- የሚነበብላችሁን ምንባብ አዳምጣችሁ ፍሬ ሀሳቡን በቃል ታብራራላችሁ።
- የሕይወት ታሪክን ምንነትና አፃፃፍ ትገልጻላችሁ።
- ከጽሑፉ ውስጥ በምክንያትና ውጤት ተዛምዶ የተብራሩ ነጥቦችን ትለያላችሁ።
- በአካባቢያችሁ የሚገኙ ታዋቂ ሰውን የሕይወት ታሪክ ትፅፋላችሁ።

ክፍል አንድ፡- ማዳመጥ

“ዶክተር ቦጋለች ገብሬና በጎ ተግባራቸው”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

1. ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች ከሚባሉት ሶስቱን ጥቀሱና ለምን ጎጂ እንደተባሉ አብራሩ።
2. የሕይወት ታሪክ ሲጻፈ ምን ምን ነገሮችን ማካተት ያለበት ይመስላችኋል?
3. በፎቶው የሚታዩት ባለታሪክ በምን ስራ ላይ ተሰማርተው የነበሩ ይመስላችኋል?

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ

“ዶክተር ቦጋለች ገብሬ እና በጎ ስራቸው” የሚለውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ እያዳመጣችሁ ቁልፍ ሀሳቦችን በመፃፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቋችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ በቃል ስጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ፡-

“ዶክተር ቦጋለች ገብሬ እና በጎ ስራቸው” በሚል ርዕስ በአዳመጣችሁት ምንባብ መሰረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቃል መልሱ።

1. ቦጋለች ገብሬ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርታቸውን የተከታተሉት የት ነበር?
2. ባለታሪካ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን እንዲዋጉ ያነሳሳቸው ነገር ምንድን ነው?
3. ባለ ታሪካ ከእህታቸው ጋር በመሆን የመሰረቱት ማኅበር ዋነኛ ስራው ምንድን ነው? የት የት አካባቢ ስራውን ያከናውን ነበር?

- 4. በምንባቡ ውስጥ የኢትዮጵያ ሴቶች አመጽ አቀጣጣይ የተባሉት ሰው ማን ናቸው?
- 5. ባለታሪካ ለስራቸው እውቅና ያገኙት ከየትኞቹ ተቋማት ነው?
- 6. ባለታሪካ በአቋቋሙት ማኅበር ምን ያህል ሰዎች ተጠቃሚ ሆኑ? ከእነዚህ ምን ያህሎቹ ሴቶች ናቸው?

መልመጃ ሁለት:-

የሚከተሉት ቃላት ከምንባቡ የወጡ ናቸው። ቃላቱ በምንባቡ ውስጥ የያዙትን አውዳዊ ፍች ስጡ።

- 1. ሳይንቲስት
- 2. የመብት ተሟጋች
- 3. ያልተለመደ
- 4. ማብቃት
- 5. ማንቃት
- 6. አይነኬ
- 7. አመጽ

ክፍል ሁለት:- መናገር

ማስታወሻ

የሕይወት ታሪክ አፃፃፍ መመሪያ

በጽሑፍ ወይም በንባብ የቀረበ የአንድ ግለሰብ ታሪክ የሕይወት ታሪክ ይባላል። የሕይወት ታሪክ በአብዛኛው የሚዘጋጀው በታላላቅ ሰዎች ሕይወት ዙሪያ ነው። የሕይወት ታሪክ አፃፃፍ በሁለት ይከፈላል። እነሱም፡- የራስ የሕይወት ታሪክ እና የግለሰብ የሕይወት ታሪክ በመባል ይታወቃሉ።

1. የራስ የሕይወት ታሪክ:- የራስ የሕይወት ታሪክ ሲፃፍ

- የትውልድ ስፍራን እና ዘመንን መግለፅ
- ስለ አስተዳደግ ሁኔታ መግለፅ
- የትምህርት ደረጃን መግለፅ
- ያበረከትነውን አስተዋፅኦ በቅደም ተከተል መፃፍ
- ታሪካችንን ቀላል እና ግልጽ በሆነ ቋንቋ ማቅረብ

2. የግለሰብ የሕይወት ታሪክ:-

- ታሪኩ ስለሚፃፍለት ግለሰብ መረጃ መሰብሰብ፣ ማደራጀት እና በቅደም ተከተል ማስቀመጥ
- የትውልድ ቦታና ዘመንን፣ የሞተ ከሆነ የሞተበትን ዘመን መግለፅ
- ስለአስተዳደጉ ሁኔታ መግለፅ
- ስለፈፀማቸው ተግባሮች እና ስላበረከታቸው አስተዋጽኦዎች ማተት
- ታሪኩን ቀላል እና ግልጽ በሆነ ቋንቋ ማቅረብ ይኖርብናል

መልመጃ አንድ:-

ከላይ የቀረበውን መመሪያ ካነበባችሁ በኋላ ጥንድ ጥንድ በመሆን ተወያዩበት።

መልመጃ ሁለት:-

ከታች በሰንጠረዥ ውስጥ የቀረበውን ሀሳብ መሰረት በማድረግ የዶክተር ሀዲስ አለማየሁን የሕይወት ታሪክ በማቀናጀት አጠር አድርጋችሁ በንግግር አቅርቡ።

የባለታሪኩ ስም	ክቡር ዶክተር ሀዲስ አለማየሁ
የአባት ስም	ቄስ አለማየሁ ሰለሞን
የእናት ስም	ወይዘሮ ደስታ አለሙ
የትውልድ ቦታ	ደብረ ማርቆስ አውራጃ ጎዛምን ወረዳ
የትውልድ ዘመን	ጥቅምት 7 ቀን 1902 ዓ. ም
የተሰማሩበት የስራ መስክ	ደራሲ፣ አምባሳደር (1935-1966) በተለያዩ የመንግስት መስሪያ ቤቶች ውስጥ ለሀገራቸው አገልግለዋል
የፃፏቸው መጻሕፍት	ፍቅር እስከ- መቃብር፣ ተረት ተረት የመሰረት፣ ወንጀለኛው ዳኛ፣ ትምህርትና የተማሪ ቤት ትርጉም፣ የልምዣት፣ ወዘተ.
ለሌሎች አርዳያ የሆኑበት ተግባር	ለኢትዮጵያ የሥነ ጽሑፍ እድገት ከፍተኛ አስተዋፅኦ አበርክተዋል። በጣሊያን ወረራ ወቅት ለሀገራቸው በአርበኝነት አገልግለዋል።
ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩበት ቀን	ህዳር 26 1996 ዓ. ም

ክፍል ሶስት:- ንባብ

“አንጋፋው የአትሌቲክስ አባት”

❖ ቅድመ ንባብ

1. ፈሊጣዊ ንግግር ሲባል ምን ማለት ነው? ከምታውቋቸው ፈሊጣዊ ንግግሮች ውስጥ ሁለቱን ጥቀሱ።
2. በዓለም አደባባይ ኢትዮጵያዊያን አትሌቶች ታዋቂ የሆኑት በየትኛው ርቀት ይመስላችኋል?
3. ከላይ በምስሉ የምትመለከቷቸው አትሌት ማን ይባላሉ?

❖ ጊዜ ንባብ

መልመጃ አንድ:-
 “አንጋፋው የአትሌቲክስ አባት” የሚለውን ምንባብ በማንበብ በየመሀሉ ለሚጠየቁ ጥያቄዎች ምላሽ ሰጡ።

“አንጋፋው የአትሌቲክስ አባት”

“ለኢትዮጵያ ህዝብ እና ለሀገሪቱ በገባሁት ቃል ኪዳን መሰረት ሬሳዬ የሚወጣው ከሩጫው ሜዳ ነው።” የሚሉት አትሌት ዋሚ ቢራቱ የተወለዱት ጥር 11 ቀን 1907 ዓ.ም ነው። የአቶ ቢራቱ በራቄ እና የወይዘሮ ወርቄ አያና ልጅ የሆኑት ዋሚ፣ የትውልድ ስፍራቸው ከአዲስ አበባ ከተማ 21 ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ በሚገኘው ሱሉልታ ወረዳ አካኮና መነ አብቹ በተባለው ቀበሌ ገበሬ ማህበር ነው። ዋሚ የስድስት ወንዶች እና የአምስት ሴት ልጆች አባት፣ የሃያ አንድ ልጆች አያት እና የአስራ አንድ ልጆች ቅድመ አያት ናቸው። በኢትዮጵያ የአትሌቲክስ ስፖርት ፈር ቀዳጅ ከሆኑት መካከል አንዱ አትሌት ሻለቃ ዋሚ ቢራቱ በ93 ዓመት እድሜያቸው የካቲት 18 ቀን 1999 ዓ.ም በጃን ሜዳ በተካሄደው ሃያ አራተኛው ሀገር አቋራጭ ውድድር በአዋቂዎች ምድብ ከነስለሺ ስህን እና ታደሰ ቶላ እንዲሁም ከሌሎች አትሌቶች ጋር ተሰልፈው ሲሮጡ ታይተዋል።

የልጅነት ዘመን ትዝታቸውን ከጊዜው መርዘም አኳያ እጅግ በጣም ሩቅ እና አውስተው የማይጨርሱት መሆኑን ቢናገሩም፣ በአጭሩ “እኔ በወጣትነትና በልጅነት ዘመኔ እኩዮሌን እና የበላዮቼን ከአስር እስከ አስራ ሁለት ጊዜ በላይ በሩጫ ደርቤ አልፋቸው ነበር። ወላጆቼ ያሳደጉኝ በማር እና በወተት በጨጨብሳ እና በጭኮ ነው። ከእረኝነት ወደ ግብርናው ሙያ የተሸጋገርኩት እንደ ሰንጋ ፈረስ እየተቀላቀሉ ሲሆን የጎደለብኝ ነገር አልነበረም። አፍላ ወጣት ሳለሁ እናቴ ከገበያ ቡና ጠቅልላ ያመጣችበትን የጋዜጣ ቅዳጅ ተመለከትኩ። በጋዜጣው ላይ አንድ ፀጉረ ልውጥ ሰው ሲሮጥ ይታያል፤ ያ ጋዜጣ ስለ ሰውየው አሸናፊነት እና ጥንካሬ የሚገልጽ ሀሳብ አስፍሯል። እሱን ከተመለከትኩ በኋላ ለአራት ዓመታት ያህል በአእምሮዬ ሳወጣ ሳወርድ ቆየሁ።”

*ተማሪዎች አትሌት ዋሚ ቢራቱ የት አካባቢ ተወለዱ? በቀጣዩ የታሪክ ክፍል ምን የሚያጋጥማቸው ይመስላችኋል?

አትሌት ሞሊ ወደ አትሌቲክስ ስፖርት የመጡት መስከረም 5 ቀን 1945 ዓ.ም ወደ ውትድርናው ዓለም ከገቡ በኋላ ነው። በወቅቱ የኢትዮጵያ ግዛት በነበረችው አስመራ ውስጥ በነባር እና በአዲስ ወታደሮች መካከል በተደረገው የሩጫ ውድድር አንደኛ ወጡ። በዚህ አይነት መንገድ የአትሌቲክስን ህይወት “ሀ” ብለው ጀመሩ። በሀገር ውስጥ የማራቶን ውድድር ሲኖር የሚቀናቀናቸው ጠፋ። “በባዶ እግራ በመሮጥ እና አበበ ቢቂላን ወደ ውድድሩ ዓለም በመሳብ፣ ለኢትዮጵያ አትሌቲክስ ፋና ወጊ ነኝ” የሚሉት ሞሊ ቢራቱ በ1953 ዓ.ም በጃፓን ቶኪዮ ላይ በተካሄደው ዓለም አቀፍ የማራቶን ውድድር ሻምቦል አበበ ቢቂላን ተከትለው ሁለተኛ ወጥተዋል።

ሀገራችንን በመወከል በምስራቅ አፍሪካ፣ በጃፓን፣ በቼክ ሪፐብሊክ እና በቀድሞ ሶቭየት ህብረት ተወዳድረው አመርቂ ውጤት አስመዝግበዋል። ሞሊ በሀገር፣ በአህጉር እና በዓለም አቀፍ ደረጃ በተካሄዱ ውድድሮች ሃምሳ አንድ ወርቅ፣ አርባ አራት የብር እና ሰላሳ የነሀስ ሜዳሊያዎችን ለመሸለም በቅተዋል። በተለይም በመስከረም 1996 ዓ.ም ቱሪዝም ኮሚሽን ባዘጋጀው ውድድር የሃያ አንድ ኪሎ ሜትሩን እሩጫ በ 2:05 ደቂቃ በመፈፀም አድናቆትን ያተረፉ አንጋፋ አትሌት ናቸው። የሻለቃ ሞሊ ቢራቱ ታሪክ እጅግ ረጅም፣ ሰፊና ጥልቅ ነው፤ ደማቁ ሞሊ በቀጣይ የአትሌቲክስ ታሪክ ሲወሱ የሚኖሩ አንጋፋ አትሌት ናቸው።

ምንጭ:- (ደማቆቹ፣ 2000ዓ.ም የአንዳንድ ኢትዮጵያውያን የሕይወት ውልብታ)

❖ ድህረ ንባብ

መልመጃ አንድ:-

የሚከተሉት ጥያቄዎች በምንባቡ ሀሳብ መሰረት ትክክል ከሆኑ እውነት ትክክል ካልሆኑ ሀሰት በማለት መልሱ::

1. አትሌት ዋሚ ቢራቱ ወደ አትሌቲክስ ዓለም የገቡት በቀጥታ ነበር::
2. የባለታሪኩ ወታደራዊ ማዕረግ ሻምበል ነበር::
3. ዋሚ ቢራቱ ወደ አትሌቲክስ ዓለም የተሳቡት በአንድ ብጣሽ ጋዜጣ ላይ ባዩት ምስል ነበር::
4. የዋሚ ቢራቱ ልጆች ቁጥር ከልጅ ልጆቻቸው ቁጥር ይበልጣል::
5. ዋሚ ቢራቱ በተለያዩ ውድድሮች ሃምሳ አንድ የወርቅ ሜዳሊያዎችን አግኝተዋል::
6. አትሌቱ በ1953 ዓ.ም ቶኪዮ ላይ በተደረገው ውድድር ሻምበል አበበ ቢቁላን በማስከተል አንደኛ ወጥተዋል::

መልመጃ ሁለት:-

በ “ሀ” ስር የቀረቡትን ከምንባቡ የወጡት ቃላት በ “ለ” ስር ካለው ተቃራኒ ፍቻቸው ጋር አዛምዱ::

<u>“ሀ”</u>	<u>“ለ”</u>
1. አመርቂ	ሀ. እድሜ ጠገብ
2. አንጋፋ	ለ. ርቀት
3. ያተረፉ	ሐ. የማይታወቁ
4. አፍላ	መ. አጥጋቢ ያልሆነ
5. ደማቅ	ሠ. ያላገኘ
	ረ. ደብዛዛ

መልመጃ ሶስት:-

ከታች የቀረበውን ማስታወሻ ጥንድ ጥንድ እየሆናችሁ ተወያዩበት። ቀጥሎም አንጋፋው የአትሌቲክስ አባት በሚለው ምንባብ ውስጥ የቀረቡ ፈሊጣዊ ንግግሮችን ለይታችሁ ፍቻቸውን ተናገሩ።

ማስታወሻ

ፈሊጣዊ አነጋገር

ፈሊጣዊ ንግግር ከቋንቋ የአነጋገር ስልቶች ውስጥ አንዱ ሲሆን የሚፈጠረውም በቋንቋው ውስጥ የሚገኙ ቃላትን በልዩ ልዩ ዘዴ በመጠቀም ነው። ፈሊጣዊ ንግግር እያንዳንዱ ቃል ከሌሎች ቃላት ጋር በሚቀናጅበት ጊዜ መጀመሪያ የነበረውን ፍቺ ሙሉ በሙሉ በመቀየር አዲስ ፍቺ የሚሰጥበት መንገድ ነው።

ምሳሌ:- “ሁለት ልብ” የሚለውን የሁለት ቃላት ቅንጅት ብንመለከት ወላዎይ (ለመወሰን የተቸገረ) የሚል ፍቺ ይሰጣል።

 ክፍል አራት:- መጻፍ

ማስታወሻ

አያያዥ ቃላትና ሀረጎች

አያያዥ ቃላት ወይም ሀረጎች ለብቻቸው ትርጉም አይሰጡም። ነገር ግን ተግባር አላቸው። ይኸውም:-

- ከአንድ ሀሳብ ወደሌላ ሀሳብ ለመሸጋገሪያነት
  - የቀደመውን ሀሳብ ከሚቀጥለው ማጠናከሪያ ጋር ለማቆራኘት
  - አፍራሽ ወይም ተቃራኒ ሀሳቦችን ለማገናኘት
  - ለቀደመው ሀሳብ ምክንያት ሰጪ ሀሳብን ለማስከተል
  - የጊዜ ቅደም ተከተል ያላቸውን ሀሳቦች ለማያያዝ ወዘተ. ያገለግላሉ።
- ምሳሌ:-

- ሀ. ተጨማሪ ሀሳቦችን የሚያክሉ:- በተጨማሪም፣ እንዲሁም፣ ቀጥሎም...
- ለ. ተቃራኒ ሀሳቦችን የሚያያይዙ:- ይሁን እንጂ፣ የሆነው ሆኖ፣ ነገር ግን ፣ ዳሩ ግን...
- ሐ. ምክንያት ሰጪ ሀሳብን ለማስከተል:- በዚህ የተነሳ፣ ምክንያቱም፣ ስለዚህ...
- መ. የሀሳብ ቅደም ተከተልን የሚጠብቁ አያያዦች:- ከዚህ በኋላ፣ ቀጥሎም፣ በተመሳሳይ ጊዜ...

መልመጃ አንድ:-
 ከታች በሰንጠረዥ ውስጥ የቀረቡትን አያያዥ ቃላትና ሀረጎች በዓረፍተ ነገሮቹ ውስጥ በትክክለኛ ቦታቸው አስቀምጡ።

ይሁን እንጂ	አለበለዚያ	እና
ወይም	ስለሆነም	በተጨማሪም

1. በጣም ሀይለኛ ዝናብ ጣለ፤ ----- ምንም ጉዳት አላደረሰም።
2. ወደ ሐረር የሚሄደው በመኪና ----- በባቡር ነው።
3. የወባ በሽታ እየተስፋፋ መጥቷል፤ ----- ከፍተኛ ጥንቃቄ ያስፈልጋል።
4. መምህራችን ትዕግስትን ----- ከድጃን ቢሮ እንዲመጡ ነገረቻቸው።
5. ጥሩ ውጤት ለማምጣት በርትተን ማጥናት ይኖርብናል፤ ----- የወላጅና የመምህር ክትትል ያስፈልገናል።
6. ገንዘቤን በሰላም መልስልኝ፤ -----ፍርድ ቤት እገትርሃለሁ።

መልመጃ ሁለት:-
 ከላይ የቀረበውን ማስታወሻ አንብባችሁ በየግላችሁ አያያዥ ቃላትን በመጠቀም ስድስት ስድስት ዓረፍተ ነገሮች መስርቱ።

መልመጃ ሶስት:-
 የሕይወት ታሪክ አፃፀፍ መመሪያን በመከተል የራሳችሁን ወይም አንድ የቅርብ ቤተሰባችሁን ሰው የሕይወት ታሪክ ፃፉ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

ተዘውታሪና ፈሊጣዊ ቃላት

መልመጃ አንድ:-

ከታች የቀረቡትን ተዘውታሪ ቃላት በመጠቀም ስድስት ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

- 1. እንቅፋት
- 2. ለበሰ
- 3. ሰዓት
- 4. ቁርስ
- 5. ተከዘኝ
- 6. ቅንነት

መልመጃ ሁለት:-

ከታች በሰንጠረዥ ውስጥ የቀረቡትን ፈሊጣዊ ንግግሮች ከሰንጠረዥ ቀጥሎ በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ በተገቢ ቦታቸው አስገቡ።

ቂም አረዝነት	የሞቀ ቤት	ልብ አቁስል
አመድ አፋሽ	ሀሞቱ ፈሰሰ	ውሃ በላው
አፈ ቅቤ	አይኑ ቀላ	ስራ ፈት
ገፀ በረከት	ሰማይ ቅርቡ	ቅስመ ተሰበረ

- 1. ስንት የለፋሁበትን ስራ -----።።
- 2. -----ስለሆነ ጊዜውን በአልባሌ ቦታ ያጠፋል።።
- 3. በሰማው ዜና -----።።
- 4. ለበርካታ ዓመታት ለሰራቸው መልካም ስራ----- ተበረከተላት።።

- 5. የነገሩትን የማይሰማ ----- ነው።
- 6. ----- እያለው ወደ ጎዳና ወጣ።
- 7. ያልተፈጠረ ነገር የተፈጠረ አስመስላ የምታቀርብ ----- ናት።
- 8. ስራውን መስራት ሳይጀምር -----።
- 9. ከሉባባ ጋር በማይረባ ጉዳይ ስለተጣላች -----።
- 10. ምንም እንኳን ለሰዎች መልካም ስራ ብትሰራም የማትመሰገን--
----- ናት።

መልመጃ ሶስት፡-

አስር አስር ፈሊጣዊ ንግግሮችን ከነፍቻቸው በመጻፍ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ።

ክፍል ስድስት፡- ሰዎስው

መልመጃ አንድ፡-

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ ማስታወሻና መመሪያ መሰረት ከታች ከቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ያሉትን ስማዊ ሀረጎች ለዩ።

- 1. ወንድሜ የስንዴ ዳቦ ሰጠኝ።
- 2. የታመመው ልጅ ወደ ሀኪም ቤት ሄደ።
- 3. ወይንሸት ጎበዝ ተማሪ ናት።
- 4. ሰሚራ ጥቁር እስክርቢቶ ገዛች።
- 5. ከድጃ ወደ አዲስ አበባ ሄደች።

መልመጃ ሁለት:-

ከታች በቀረቡት ስማዊ ሀረጎች ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

- 1. የገብስ ቆሎ   4. አሮጌ መኪና
- 2. የቆዳ ጫማ   5. የላም ወተት
- 3. ቀይ ወጥ   6. የስዕል ደብተር

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ ሕይወት ታሪክ አፃፃፍ፣ ስለ ፈሊጣዊ ንግግሮች፣ ስለ አያያዥ ቃላትና ሀረጎች፣ እንዲሁም የሀረግ አይነቶችን ተምረናል።
- በጽሑፍ ወይም በንባብ የቀረበ የአንድ ግለሰብ ታሪክ የሕይወት ታሪክ ይባላል። የሕይወት ታሪክ በአብዛኛው የሚዘጋጀው በታላላቅ ሰዎች ሕይወት ዙሪያ ነው። የሕይወት ታሪክ አፃፃፍ በሁለት ይከፈላል። እነሱም፡- የራስ የሕይወት ታሪክ እና የሌላ ግለሰብ የሕይወት ታሪክ በመባል ይታወቃሉ።
- ፈሊጣዊ ንግግር ከቋንቋ የአነጋገር ስልቶች ውስጥ አንዱ ሲሆን የሚፈጠረውም በቋንቋው ውስጥ የሚገኙ ቃላትን በልዩ ልዩ ዘዴ በመጠቀም ነው።
- አያያዥ ቃላት ወይም ሀረጎች ለብቻቸው ትርጉም አይሰጡም። ነገር ግን ተግባር አላቸው።
- ሀረግ ትርጉም ያላቸው ቃላት ተቀናጅተው የሚፈጥሩት መዋቅር ነው። የሀረጉም ዓይነት በሀረጉ ውስጥ ዋና ሆኖ በሚገባው ቃል ዓይነት ይወሰናል። ዋናው ቃል ሆኖ የሚገባው ቃል የሀረጉ መሪ ይባላል። በዚህም መሰረት ስማዊ ሀረግ፣ ቅጽላዊ ሀረግ፣ ግሳዊ ሀረግ፣ ተውሳክ ግሳዊ ሀረግ፣ መስተዋድዳዊ ሀረግ ተብለው በአምስት ይከፈላሉ።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ከምዕራፉ የወጡ ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. ከታች ለቀረቡት ፈሊጦች ተመሳሳይ ፍች ስጡ።

ሀ. ቃል አጠረው

ለ. አመለኪስ

ሐ. ሰማይ ጠቀስ

መ. በሬ ወለደ

2. ከታች የቀረቡትን አያያዥ ቃላት በመጠቀም የምክንያትና ውጤት ትስስርን የሚያሳዩ ዓረፍተ ነገሮችን መስርቱ።

ሀ. ይሁን እንጂ

ለ. እንዲሁም

ሐ. በዚህ የተነሳ

3. ቀጥሎ የተሰጡትን ቃላት በመጠቀም ስማዊ ሀረግ መስርቱ።

ቦርሳ	ኳስ	ሳጥን
ምንጣፍ	ሰው	እስክርቢቶ

4. የሕይወት ታሪክ ሲጻፍ የሚካተቱ ነገሮችን ዘርዝሩ።

ምዕራፍ አምስት (፮)

ውሃና ጥቅም

የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- የሚደመጡ ንግግሮችን አዳማጣችሁ ፍሬ ሀሳቦችን ለይታችሁ ማስታወሻ ትይዛላችሁ።
- ስለውሃ ጥቅም ትገልጻላችሁ።
- ስለ ውሃ ጥቅም የየራሳችሁን አመለካከትና አቋም ትገልጻላችሁ።
- ከምንባቡ ውስጥ ያሉ አዳዲስ ቃላትን ትዘረዝራላችሁ።
- የውሃ አይነቶችን ትዘረዝራላችሁ።

ክፍል አንድ ፡- ማዳመጥ

“ውሃና የውሃ ጥቅም”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

“ውሃና የውሃ ጥቅም” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ ከማዳመጣችሁ በፊት የቀደመ እውቀታችሁን መሰረት በማድረግ ቀጥሎ ያለውን ሰንጠረዥ ሁለት ረድፎች በደብተራችሁ ላይ በትክክል ሙሉ። ንባቡ እንዳለቀ ወደኋላ ተመልሳችሁ ያወቅሁት የሚለውን ክፍል በትክክል ሙሉ።

ውሃና የውሃ ጥቅም		
ስለውሃና የውሃ ጥቅም የማውቀው	ስለውሃና የውሃ ጥቅም ማወቅ የምፈልገው	ስለውሃና የውሃ ጥቅም ተጨማሪ ያወቅሁት
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ :-
“ውሃና የውሃ ጥቅም” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ እያዳመጣችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን ለይታችሁ በማስታወሻ ደብተራችሁ ጻፉ። ማስታወሻችሁን በመጠቀምም መምህራችሁ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ በቃል ስጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-
ከታች ለቀረቡት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ የያዘውን ፊደል ምረጡ።

- ከሰውነታችን ውስጥ ምን ያህል እጅ ውሃ ነው?
 ሀ. ሶስት አራተኛው   ሐ. አንድ አራተኛው
 ለ. አንድ ሶስተኛው   መ. ሁለት ሶስተኛው

2. ለውሃ መበከል ምክንያት የሆነው የቱ ነው?
 ሀ. ከፋብሪካ የሚወጡ ጽዳጆች ሐ. የአረምና የተባይ ማጥፊያዎች
 ለ. ከመኖሪያ ቤት የሚወጡ ጽዳጆች መ. ሁሉም
3. የውሃ ብክለት በምን በምን ላይ ጉዳት ያደርሳል?
 ሀ. በጤና ለ. በኢኮኖሚ ሐ. በአካባቢ መ. ሁሉም
4. ከሚከተሉት ውስጥ የውሃ ወለድ በሽታ ያልሆነው የቱ ነው?
 ሀ. ታይፎይድ ለ. ኮሌራ ሐ. ጉንፋን መ. ጃርዲያ
5. የአንጎላችን ምን ያህል በመቶው ውሃ ነው?
 ሀ. ሰባ በመቶው ሐ. ሃያ ሰባት በመቶው
 ለ. ሰባ ሁለት በመቶው መ. ሰማንያ ሁለት በመቶው
6. በሁለተኛው አንቀፅ “ይህ ፈሳሽ” የተባለው ምንድን ነው?
 ሀ. ውሃ ለ. ደም ሐ. ምራቅ መ. ዘይት

መልመጃ ሁለት:-
 በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ቃላት በ “ለ” ስር ከቀረቡት ቃላት ተመሳሳይቸውን በመፈለግ አዛምዱ።

<u>“ሀ”</u>	<u>“ለ”</u>
1. ዝውውር	ሀ. ውጤት
2. ምቹ	ለ. ጎጅ
3. በአግባቡ	ሐ. መንስኤ
4. ምክንያት	መ. ተስማሚ
5. ትስስር	ሠ. እንቅስቃሴ
6. መርዛማ	ረ. መተግበር
7. ማከናወን	ሰ. ጠቃሚ
	ሸ. ቁርኝት
	ቀ. በስርዓት

መልመጃ ሶስት:-

ከታች በሳጥኑ ውስጥ የተሰጡትን ቃላት በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ በተገቢ ቦታቸው አስገቡ።

ብሂል	ያሳያሉ	ተህዋሲያን
አንፃር	አልሚ	መዛመት

1. በሽታ የሚያስተላልፉትን-----ለማስወገድ እጃችንን በተደጋጋሚ መታጠብ አለብን።
2. ----- ምግቦችን መመገብ ለጤንነት አስፈላጊ ነው።
3. የኮሮና ቫይረስ ----- አሳሳቢ ደረጃ ላይ ደርሷል።
4. ወጣቶች ያሰቡበት ደረጃ ላይ እንዳይደርሱ እንቅፋት ከሆኑት ነገሮች አደንዛዥ እጽ አንዱ እንደሆነ ጥናቶች -----
5. “የውሃና የእናት መጥፎ የለውም” የሚል----- በሀገራችን አለ።
6. ውሃ ከጥቅሙ ----- ተገቢው ትኩረት አልተሰጠውም።

ክፍል ሁለት:- መናገር

ተግባር አንድ:-

ውሃና ጥቅሙ በሚል ርዕስ ከአዳመጣችሁት ምንጣብ የወሰዳችሁትን ማስታወሻ መሰረት በማድረግ ስለውሃ አይነቶች እና ጠቀሜታ ውይይት አድርጉ።

መልመጃ ሁለት:-

በውሃ አጠቃቀም ዙሪያ ያላችሁን አመለካከትና ፍላጎት በምክንያትና ውጤት በማስደገፍ ለመምህራችሁ ተናገሩ።

ክፍል ሶስት:- ንባብ

“ለውሃ ስም አነሰው”

❖ ቅድመ ንባብ

1. ለውሃ ብክነትና ብክለት ምክንያቶቹ ምን ምን ይመስላችኋል?
2. የውሃ ብክለት የሚያስከትለውን ጉዳት ዘርዝሩ።
3. ከላይ ከቀረበው ምስል ምን ተረዳችሁ?

❖ ጊዜ ንባብ

ትዕዛዝ:-

“ለውሃ ስም አነሰው” የሚለውን ምንባብ ድምፅ ሳታሰሙ በየግላችሁ አንብቡ። በየመሀሉ በመምህራችሁ ለሚጠየቁ ጥያቄዎች ምላሽ ስጡ።

“ለውሃ ስም አነሰው”

ከማልና መቅደስ የድል በትግል ትምህርት ቤት የ7ኛ ክፍል ተማሪዎች ናቸው። በምሳ ሰዓት ምሳቸውን ከተመገቡ በኋላ መምህራቸው በሰጧቸው የቤት ስራ ዙሪያ በትምህርት ቤታቸው ቅጥር ግቢ ውስጥ ከሚገኘው ትልቅ ዛፍ ስር አረፍ ብለው “ለውሃ ስም አነሰው” በተባለው ርዕስ ዙሪያ ስለሚፅፉት አንቀጽ እየተወያዩ ነው።

- ከማል:- “ዛሬ የአማርኛ መምህር የሰጡን የቤት ስራ ግራ ገብቶኛል” ።
- መቅደስ:- “እንዴት ከማል?”
- ከማል:- “ <ለውሃ ስም አነሰው> በሚለው ርዕስ ዙሪያ ሶስት አንቀጽ ጻፉ ያሉት።”
- መቅደስ:- “ታዲያ ምን ችግር አለው? ውሃ እኮ ከእለት ተእለት ሕይወታችን ጋር ጥብቅ ግንኙነት አለው፤ ስለዚህ ሊከብድህ አይገባም።”
- ከማል:- “መጻፍ ማቀላል ነው፤ ነገር ግን እንዴት አድርጌ ሶስት አንቀጽ ላሟላ?”
- መቅደስ:- “ለመሆኑ ስንት አይነት የውሃ አይነቶች እንዳሉ ታውቃለህ?”
- ከማል:- “እሱማ አውቃለሁ አምስተኛ ክፍል የተቀናጀ ሳይንስ ላይ ተምረናል። እነሱም:- ለመጠጥ አገልግሎት የሚውል ለምሳሌ የምንጭ እና የቧንቧ ውሃ፤ እንዲሁም ለመጠጥ አገልግሎት የማይውል በተለያዩ ንጥረ ነገሮች የተበከለ የውሃ አይነት አለ። ለምሳሌ የውቅያኖስ፣ የባህር እና የወንዝ ውሃ ይጠቀሳሉ።”

- መቅደስ:- “ልክ ነህ እኔም አስታወስኩኝ፤ በመጀመሪያ ግን ሕይወት ያለው ነገር ለመኖር ውሃ እንደሚያስፈልገው በዝርዝር እንጽፋለን፤ ምድራችንም 70 በመቶው በውሃ የተሸፈነ ነው።”

*ተማሪዎች የከማልና የመቅደስ ውይይት መነሻ ምክንያቱ ምንድን ነው?
በቀጣዩ የውይይት ክፍልስ ምን የሚፈጠር ይመስላችኋል?

- ከማል:- “ጥሩ ብለሻል መቅደስ፤ ጥሩ ውሃን ግን በምን እንለየዋለን?”
- መቅደስ:- “ጥሩ ውሃ የሚባለው በተፈጥሮ ንጥረ ነገሮች የበለፀገ ነው። እነሱም:- ማግኒዥየም፣ ካልሲየም፣ ፖታሺየም፣ ሶዲየም፣ ወዘተ. የያዘ ነው።”
- ከማል:- “እንዴ መቅዲ በጣም ልክ ነሽ፤ ትዝ አለኝ ውሃኮ ሌሎችም ጥቅሞች አሉት። ለምሳሌ ለኃይል ማመንጫነት ከፍተኛ አስተዋጽኦ አለው፤ የተለያዩ ወንዞች ተገድበው የኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጫ በመሆን የሚያገለግሉት ውሃ ሲኖር ብቻ ነው።”
- መቅደስ:- “ልክ ነህ ከማል ከዚህ በተጨማሪ በመስኖ የተለያዩ አዝዕርቶችን ለማብቀል ውሃ ከፍተኛ ጥቅም አለው፤ በዚህ ደግሞ ድህነትና ርሀብን መዋጋት እንችላለን። በተጨማሪም ውሃ የተለያዩ የዓሳ ምርቶችን ስለሚሰጥ ዓሳ አስጋሪዎች ተጠቃሚ ይሆናሉ።”
- ከማል:- “ከዚህ በተጨማሪ የሰው ልጆች አዕምሯቸውን ለማደስና የአረፍት ጊዜያቸውን ለማሳለፍ የውሃ ዳርና የውሃ ላይ መዝናኛዎችን ይመርጣሉ።”
- መቅደስ:- “ውሃ የዚህን ያክል ጥቅም ካለው ለምንድን ነው? በአግባቡ የማንጠቀመው?”

- **ከማል:-** “እውነትሽን ነው፤ ይህ ለረዥም ጊዜ ሲከነክኑኝ የነበረ ጉዳይ ነው፤ ግን እንዴት ነው? ከብክነት መከላከል የምንችለው?”
- **መቅደስ:-** “ውሃን ስንጠቀም ብዙ ባለማፍሰስ፣ አንዲሁም ቧንቧዎችን ከፍቶ ባለመተው፣ ከዚህም በተጨማሪ ውሃን በድጋሚ በመጠቀም፣ ለምሳሌ ልብስ ባጠብንበት ውሃ ቤትና ሸንት ቤቶችን በመወልወል ወዘተ. የመሳሰሉትን ተግባራት በመፈጸም ነው።”
- **ከማል:-** “እስካሁን ብዙ ነገር አንስተናል፤ ነገር ግን ስለ ውሃ ብክለት አላወራንም።”
- **መቅደስ :-** “አዎ በጣም ልክ ነህ! ውሃን የሚበክሉ ንጥረ ነገሮች በውሃ ውስጥ መገኘት ውሃን ተበክለ ያሰኘዋል።”
- **ከማል:-** “በርካታ ሰዎች ለውሃ ብክለት ተጠያቂዎች ናቸው ማለት ነው። ምክንያቱም የሚጸዳዱትና ቆሻሻ የሚጥሉት በውሃ ላይ አካላት ላይ ነው።”
- **መቅደስ:-** “አንተ ካልከው በተጨማሪ ከፋብሪካ የሚለቀቁ ፅዳጆች (ቆሻሻዎች)፣ በወንዞች ዳርቻ ልብስ ማጠብና መፀዳዳት፣ ከመፀዳጃ ቤት አላግባብ ወደ ወንዝ የሚለቀቁ ፍሳሾች ለውሃ ብክለት መንስኤዎች ናቸው።”
- **ከማል:-** “ታዲያ ከእኛ ምን ይጠበቃል?”
- **መቅደስ:-** “ከእኛም የሚጠበቀው ውሃ እንዳይባክን እና እንዳይበክል ባገኘነው አጋጣሚ ለክፍል ጓደኞቻችን እና ለቤተሰቦቻችን ማስተማር ነው።”
- **ከማል:-** “በጣም ትክክል ነሽ፤ ለካ ይህ ሁሉ ጥቅም አለው። ይህን ስላልተረዳን ነው በአግባቡ የማንይዘው። መምህራችን ትክክል ናቸው ‘ለውሃ ስም አነሰው’ በሚል ርዕስ አንቀጽ ጻፉ ያሉን፤ በይ ሰዓቱ ስለደረሰ ወደ ክፍላችን እንሂድ”። ብለው ውይይታቸውን ጨርሰው ወደ ክፍላቸው ገቡ።

❖ ድህረ ንባብ

መልመጃ አንድ:-

“ለውሃ ስም አነሰው” በሚል ርዕስ በአነበባችሁት ምንባብ መሰረት የሚከተሉትን የአንብቦ መረዳት ጥያቄዎች በጽሑፍ መልሱ::

1. ውሃ ተበክለ የሚባለው ምን ሲሆን ነው?
2. የምድራችን ምን ያህል በመቶው በውሃ የተሸፈነ ነው?
3. በተፈጥሮ ማዕድን የበለፀገ ውሃ ምን ምን ንጥረ-ነገሮችን ይይዛል?
4. ለውሃ መበክል በምክንያትነት የተጠቀሱት ምን ምን ናቸው?
5. ሁላችንም ለውሃ ብክለት ተጠያቂዎች ነን ሲል ምን ማለቱ ነው?
6. “ለውሃ ስም አነሰው” የሚለውን ሀሰብ አብራርታችሁ ፻፮::
7. የውሃ አይነቶችን ዘርዝሩ::

መልመጃ ሁለት:-

ከታች ለቀረቡት ቃላትና ሀረጎች በምንባቡ መሰረት አውዳዊ ፍች ስጡ::

1. የበለፀገ	5. ሲከነክነኝ
2. ማመንጨት	6. ጽዳጆች
3. አዝዕርት	7. መበክል
4. አሳ አስጋሪዎች	8. መባከን

መልመጃ ሶስት:-

የሚከተሉትን ዓረፍተ ነገሮች በማንበብ የሚያስተላልፉትን ሀሳብ ምክንያትና ውጤት ብላችሁ ለይታችሁ ጻፉ።

ምሳሌ:- ሀ. አበባው ውሃ ባለመጠጣቱ ጠውልጓል።

ምክንያት = ውሃ ባለመጠጣቱ

ውጤት = ጠውልጓል

ለ. የተደሰተው አዲስ ልብስ ስለተገዛለት ነው።

ምክንያት = አዲስ ልብስ ስለተገዛለት

ውጤት = የተደሰተው

1. በሙስና ስለተጠረጠረ በፖሊስ ቁጥጥር ስር ዋለ።

ምክንያት =

ውጤት =

2. ኃይለኛ ራስ ምታት ስላመመኝ ከትምህርት ቤት ቀረሁ።

ምክንያት =

ውጤት =

3. ውሃን በአግባቡ አለመያዝ ለተለያዩ በሽታዎች ያጋልጣል።

ምክንያት =

ውጤት =

4. ትምህርቱን ያቋረጠው ደጋፊ አልባ በመሆኑ ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

5. ጥሩ ውጤት ያስመዘገበው ጠንክሮ በመስራቱ ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

6. በርካታ ሰዎች አስፈላጊውን ጥንቃቄ ባለማድረጋቸው የኮሮና ቫይረስ በጣም ተስፋፋ።

ምክንያት =

ውጤት =

7. ሕይወቷ ሊያልፍ የቻለው ቶሎ ወደ ሆስፒታል ባለመሄዷ ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

8. የትራፊክ አደጋ የተስፋፋው በአሽከርካሪዎችና በእግረኞች ቸልተኝነት ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

ተግባር፡-

በውሃ ወለድ ስለሚተላለፉ በሽታዎች ምንነትና ስለሚያስከትሉት ጉዳት ከቤተሰቦቻችሁ፣ ከአካባቢያችሁ ወይም ከቤተ መጻሕፍት መረጃ ሰብስባችሁ በመምጣት በክፍል ውስጥ ተወያዩ።

ክፍል አራት፡- መጻፍ

ማስታወሻ

ተራኪ ጽሑፍ

ይህ የጸሐፍ ዓይነት ተከታታይነት ያላቸውን ድርጊቶች እና ሁነቶች መሰረት አድርጎ ከመነሻው እስከ መድረሻው ድረስ የሚሆነውን ነገር እየተረከ ለአንባቢ በማድረስ ላይ ያተኮራል። በተራኪ ጽሑፍ ውስጥ የድርጊቶችን ቅደም ተከተል ጠብቆ እንዲህ ሆነ፣ ከዚያም እንዲህ ተደረገ በሚል አቀራረብ የነገሮችን አከናወንና አፈፃፀም በትረካ ያቀርባል። በዚህም አንባቢው የሁነቶችን፣ የክስተቶችን እና የድርጊቶችን ትስስር በቅርበት መከታተል የሚችልበት መንገድ ያመቻቻል። ተራኪ ጽሑፍ ልቦለዳዊ ወይም ኢ-ልቦለዳዊ ሊሆን ይችላል። የበለጠ ግልጽ እንዲሆንላችሁ ከማስታወሻው ቀጥሎ የቀረቡትን ምሳሌዎች ተመልከቱ።

ምሳሌ አንድ፡- ልቦለዳዊ ተራኪ ጽሑፍ

... የዚያኑ እለት ማታ የባቡር ትኬት አስቆረጥኩና ጓዬን ጠቅልዬ ጉዞ ወደ ሐረርጌ ጀመርኩ፤ ሲነጋጋ ድሬድዋ ከተማ ደረስኩ። አልጋ ተከራይቼ አጎቴ ቤት ጎራ አልኩና ብጠይቅ ለስራ ጉዳይ ወደ ሌላ ቦታ መሄዱን ባለቤቱ ነግራኝ ወደ ቤት እንድገባ ጠየቀኝ። ያለሁበትን ማወቅ ተሳነኝ፤ መላው አለም በተቃዋሞ የተነሳብኝ መሰለኝ። የአጎቴን ባለቤት ጥያቄ ምላሽ ሳልሰጥ እንዳበደ ሰው ከንፌ ወደ ተከራየሁት ቤርጎ ተጓዝኩ። ቤርጎ ቤቱ ጋር እንደደረስኩ ወደ ቡና ቤት

ገባሁ። መላ ህዋሳቴ ዝሏል። አሳላፊው እስኪደንቀው ድረስ ሶስት ቡና አከታትቼ ጠጥቼ ወጣሁ።...

ምሳሌ ሁለት:- ኢ-ልቦለዳዊ ተራኪ ጽሑፍ

ቀኑ እለተ አርብ መጋቢት አራት 2012 ዓ.ም ነው፤ ገና በማለዳ ነበር ወደ ትምህርት ቤት ያቀናሁት። ወዲያው ወደ ትምህርት ቤቱ የሚኒ ሚዲያ ቢሮ ገባሁ። አስታውሳለሁ “ሀገሪን አልረሳም” የሚለውን የንዋይ ደበበን ሙዚቃ ድምፁን ከፍ አድርጌ ከፈትኩት። ተማሪዎች ሰዓት እየደረሰ ስለነበር እየተንጠባጠቡም ቢሆን ወደ ሰልፍ ቦታው እየተጠጉ ነበር። ሙዚቃው እንዳለቀ የሀገራችንን ብሔራዊ መዝሙር ተማሪዎች ድምጻቸውን ከፍ አድርገው ዘመሩ። በመቀጠልም የትምህርት ቤታችን ርዕሰ መምህር በተማሪዎች ሥነ-ምግባር ዙሪያ ጠንከር ያለ መልዕክት አስተላለፉ። እኔም ተማሪዎቼን ወደ ክፍላቸው እንዲገቡ ካዘዘኩ በኋላ የማስተምርበት ክፍለ ጊዜ እስኪደርስ ቁርስ ለመብላት በትምህርት ቤታችን የመምህራን ምግብ ቤት ጎራ አልኩኝ።

ቁርሴን ተመግቤ ሻሂ እየጠጣሁ እያለ ድንገት ዓይኔ በግድግዳው የተሰቀለው ቴሌቪዥን ላይ አረፈ። ጋዜጠኛው የሶስት ሰዓቱን ዜና እያነበበ ነበር። ድንገት የአድማጭን ቀልብ የሳበው ሰበር ዜና በጋዜጠኛው አንደበት ሲስተጋባ ሁሉም ሰው በድንጋጤ ተዋጠ። “የመጀመሪያው የኮሮና ተጠቂ ኢትዮጵያ ውስጥ ተገኘ” ሲል ቤቱ በአንዴ በድንጋጤ ድባብ ተሞላ። የጀመርኩትን ሻሂ እንኳን ሳልጨርስ በሀዘን ስሜት ከምግብ ቤት ስወጣ ተማሪዎች ከግቢ እየወጡ ነበር። መምህራንም በየፊናቸው በድንጋጤ ተውጠው ይሯሯጣሉ። በግቢው ውስጥ የነበረው ትዕይንት በሕይወት ዘመኔ ከማልረሳቸው ትዝታዎች ውስጥ አንዱ ነው።

መልመጃ አንድ:-

የማትረሱትን ገጠመኝ መሰረት በማድረግ ባለ ሁለት አንቀጽ ተራኪ ጽሑፍ 94።

መልመጃ ሁለት:-

በመልመጃ አንድ የ94ችሁትን ተራኪ ጽሑፍ በመቀያየር እርስ በእርስ ተራረሙ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

የቃላት እማራያዊ ፍች

መልመጃ አንድ:-

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ ማስታወሻና ማብራሪያ መሰረት ከታች ለቀረቡት ቃላት እማራያዊ ፍች ስጡ።

1. ሚጥሚጣ	6. መሬት
2. ቀፎ	7. ጨለማ
3. ንብ	8. ቆቅ
4. ሚዛን	9. ባህር
5. ፍየል	10. ወንበር

መልመጃ ሁለት:-

ከላይ ፍች በሰጣችሁባቸው ቃላት ዓረፍተ ነገር መስርቱባቸው።

ምሳሌ:- ጣልያን ኢትዮጵያን በወረረበት ወቅት ሁሉም ኢትዮጵያዊ ቀፎው እንደተካበት ንብ ግልብጥ ብሎ ወጣ።

ክፍል አምስት:- ሰዎስው

ማስታወሻ

ገቢር እና ተገብሮ ዓረፍተ ነገሮች

ዓረፍተ ነገሮችን ገቢርና ተገብሮ ብሎ በሁለት መክፈል ይቻላል።

ሀ. ገቢር ዓረፍተ ነገሮች:- ትኩረት የሚያደርጉት ተግባሩን የፈጸመው ባለቤት (ድርጊት ፈፃሚው) ላይ ነው።

ምሳሌ:-

-መሉጌታ አበባ ተከለ።

-ሌባው ገንዘቤን ሰረቀኝ።

-ልጆቻችንን ወደ መናፈሻ እንወስዳለን።

ለ. ተገብሮ ዓረፍተ ነገሮች:- ትኩረት የሚያደርጉት በተሳቢ (ድርጊት ተቀባይ) ላይ ነው።

ምሳሌ:-

-አበባው ተተከለ።

-ገንዘቤ ተሰረቀ።

-ልጆቻችን ወደ መናፈሻ ይወስዳሉ።

መልመጃ አንድ:-

ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች ገቢርና ተገብሮ በማለት ለይታችሁ ዓፉ።

1. አልማዝ ብርጭቆውን ሰበረችው።
2. መኪናው የተገዛው በአባቴ ነው።
3. መስታወቱ በልጆች ተሰበረ።
4. አቤል ኪሳን ለጋት።
5. ነቢያት ለስርዓተ ያታ ክብብ ሰብሳቢነት ተመረጠች።
6. ሱልጣን ከኤች አይቪ ኤድስ ራሱን ይጠብቃል።
7. ውሻው የታሰረበትን ሰንሰለት በጠሰው።
8. ህፃናቱ በአሰሪዎቻቸው የጉልበት ብዝበዛ ተደረገባቸው።
9. ዙቤይዳ ባህሏን የሚያንፀባርቅ ልብስ ለበሰች።
10. እንስሳቱ ግጦሽ ቦታ ተሰማሩ።

መልመጃ ሁለት:-

አምስት ገቢር ዓረፍተ ነገር ከመሰረታችሁ በኋላ ወደ ተገብሮ ዓረፍተ ነገሮች ለውጡ።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ቃላት አውዳዊ ፍች፣ ስለ አረፍተ ነገሮች ምክንያትና ውጤት፣ ስለ ተራኪ ጽሑፍ ምንነት፣ እንዲሁም የገቢርና ተገብሮ አረፍተ ነገር አይነቶችን ተምረናል።
- ገቢር ዓረፍተ ነገር ትኩረት የሚያደርጉት ተግባርን የፈጸመው ባለቤት ወይም የድርጊት ፈፃሚ ላይ ሲሆን፣ ተገብሮ ዓረፍተ ነገር ደግሞ ትኩረት የሚያደርጉት በተሳቢ ወይም በድርጊት ተቀባይ ላይ ነው።
- ተራኪ ጽሑፍ ተከታታይነት ያላቸውን ድርጊቶች እና ሁኔታዎች መሰረት አድርጎ ከመነሻው እስከ መድረሻው ድረስ የሚሆነውን ነገር እየተረከ ለአንባቢ ያደርሳል። በተራኪ ጽሑፍ ውስጥ የድርጊቶችን ቅደም ተከተል ጠብቆ እንዲህ ሆነ፣ ከዚያም እንዲህ ተደረገ በሚል አቀራረብ የነገሮችን አከናወንና አፈፃፀም በድርጊት ወይም በጊዜ ቅደም ተከተል በትረካ ያቀርባል። ተራኪ ጽሑፍ ልቦለዳዊ ወይም ኢ-ልቦለዳዊ ሊሆን ይችላል።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ከምዕራፉ የወጡ ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. ተራኪ ጽሑፍ ምን አይነት ጽሑፍ ነው?
2. ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች ገቢርና ተገብሮ በማለት ለዩ።
  - ሀ. ፍቅርተ መጽሐፍ ገዛች።
  - ለ. ደርቤ በሬውን ተሰረቀ።
  - ሐ. ልጆቹ በወንድማቸው ተመሰገኑ።

መ. ድመቶቹ ወተቱን ጠጡት።

3. ለሚከተሉት ቃላት እማራያዊ ፍቾች ስጡ።

ሀ. እባብ

ሐ. አሳማ

ለ. እስስት

መ. ወንፊት

ምዕራፍ ስድስት (፮)

የሰዎች ሕገ ወጥ ዝውውር

የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- ከአዳመጣችሁት ምንባብ ዋናውን ሀሳብ ትገልጻላችሁ።
- የሰዎችን ሕገ ወጥ ዝውውር መንስኤዎችን ትገልጻላችሁ።
- ስለ ሕገወጥ ሰዎች ዝውውር ጉዳት መረጃ ሰብስባችሁ ንግግር ታደርጋላችሁ።
- ምንባቡን በትክክል ታነባላችሁ።
- የሰዎች ዝውውር የሚያደርሰውን ተፅዕኖ ታብራራላችሁ።

ክፍል አንድ ፡- ማዳመጥ

“ሕገ ወጥ የሰዎች ዝውውር”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

1. ስለሕገ ወጥ የሰዎች ዝውውር ምን ታውቃላችሁ?
2. ለምን ሰዎች በሕገወጥ መንገድ ከሀገር የሚወጡ ይመስላችኋል?
3. ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ምን ጉዳት ሊያስከትል እንደሚችል የየግል ሀሳባችሁን ተናገሩ።

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ:-

“የሰዎች ዝውውር” የሚለውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን በመጻፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ በቃል ስጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-

ከታች ለቀረቡት ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በጽሑፍ አጭር መልስ ስጡ።

1. ህጋዊ የሰዎች ዝውውር ከሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር በምን ይለያል?
2. ለሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ይበልጥ ተጋላጭ የሆኑት እነማን ናቸው?
3. መዳረሻ ሀገራት የሚባሉት የትኞቹ ናቸው?
4. በሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ወቅት ሀሰተኛ መረጃና ተስፋ የሚሰጡት እነማን ናቸው?
5. የሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ምክንያቶችን ዘርዝሩ።
6. ከሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር እንዴት ራሳችንን መጠበቅ እንችላለን?
7. የአዳመጣችሁትን ምንባብ ዋና መልዕክት በአጭሩ ግለፁ።

መልመጃ ሁለት:-

በ“ሀ” ስር የቀረቡትን ቃላትና ሀረጎች በ“ለ” ስር ከቀረቡት ተመሳሳይ ፍቻቸው ጋር አዛምዱ።

“ሀ”

- 1. ወንጀል
- 2. መመልመል
- 3. ምንጭ
- 4. ተጎጂ
- 5. በር ክፋች
- 6. መደለያ
- 7. የሚያቋርጧቸው
- 8. ግዳጅ
- 9. በጭፍን

“ለ”

- ሀ. ሰለባ
- ለ. ምክንያት
- ሐ. ድንገት
- መ. ማባባያ
- ሠ. ባለማስተዋል
- ረ. የሚተላለፉባቸው
- ሰ. ማጨት
- ሸ. ሕገ-ወጥ ተግባር
- ቀ. ያለፈ ቃድ
- በ. መነሻ

ክፍል ሁለት:- መናገር

ትዕዛዝ :-

ስለ ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር ጉዳት በቡድን ከተወያያችሁ በኋላ የደረሳችሁበትን የቡድናችሁን ሀሳብ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ።

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

“የሶስቱ አንስት የስደት ታሪክ”

ቅድመ ንባብ

ትዕዛዝ

ከታች ለቀረቡት ቃላት በፍቻቸው ዙሪያ ከጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ።

ሕገ ወጥ	እንግልት
ዳግም	ራዕይ
ቋጥሮ	ጫና

❖ ጊዜ ንባብ

ትዕዛዝ፡-

“የሶስቱ አንስት የስደት ታሪክ” የሚለውን ምንባብ በየግል እያነበባችሁ መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች ምላሽ እየሰጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“የሶስቱ አንስት የስደት ታሪክ”

ሶስቱንም የተዋወቅኋቸው በአንድ የሙያ ስልጠና ላይ ነው። አንድ የሚያደርጋቸው ሶስቱም ከስደት ተመላሽ መሆናቸውና የሙያ ስልጠና መውሰዳቸው ነው። በመጀመሪያ ገጠመኛን አሐዱ ብላ ያወጋችመኝ በምኖርበት አካባቢ የቤት እቃ መሸጫ ሱቅ ከፍታ የምትሰራ ወይንሽት ረጋሳ የምትባል ወጣት ናት። ይህች ወጣት በሕጋዊ መንገድ ወደ ተባበሩት ዓረብ ኤምሬት ለስራ ፍለጋ በመሄድ ሰርታ የተመለሰች ነበረች። የመጀመሪያ ጉዞዋን አድርጋ ሁለት ዓመት ያህል እንደሰራች አሰሪዎቿ የተወሰነ ጊዜ ያህል እረፍት ሰጥተዋት ወደ ኢትዮጵያ መጣች። እንደመጣች ግን ቤተሰቦቿ ወደሚገኙባት ደሴ ከተማ አላመራችም ነበር። እረፍቷን ጨርሳ እስክትሄድ ድረስም ከአዲስ አበባ ውልፍት አላለችም።

ከተማ ውስጥም ስትዘዋወር በአግባቡ ተሸፋፍና ነበር። ነገር ግን ከውጭ ሀገር የተላከ በማስመሰል እቃዎችን እዚሁ ገዝታ ለቤተሰቦቿ ልካ እንደነበረ ታስታውሳለች። ይህን ያደረገችበትን ምክንያት ስታብራራም ቤተሰቦቿ እና ዘመዶቿ ከእርሷ ብዙ ስለሚጠብቁ ሀገር ቤት ብትሔድ እያንዳንዱን ቤተሰብ በስጦታ እቃና በገንዘብ ማንበሽበሽ ባለመቻሏ ነበር። እናም እረፍቷን እስክትጨርስ ቤት ተከራይታ ወደ ተባበሩት አረብ ኤምሬት ተመለሰች።

አሁንም ጠቅልላ ወደ ሀገሯ ብትመለስም ቤተሰቦቿ ጋር ያስገባኛል ብላ የምታስበውን ያህል ገንዘብ ስላልያዘች በያዘቻት ጥሪት የራሷን የእቃ መሸጫ ሱቅ ከፍታ እዚያው እያደረገች ኑሮዋን ተያይዛለች። እንደ እሷ አይነት መጠነኛ ጥሪት ቋጥረው በሀገር ላይ ለመሥራት ቢያልሙም የዘመዶቻቸውን ፍላጎት ባለማሟላታቸው ብቻ ለዳግም ስደት የሚዳረጉ ኢትዮጵያውያን ወገኖቻችን በርካታ ናቸው። ከእነዚህም አብዛኞቹ ሕጋዊ የጉዞ እና የሥራ ፈቃድ ሰነዶች ሳይኖራቸው

በሕገ ወጥነት በሰው ሀገር የኖሩ እና በብዙ የስደተኝነት ቀውስ ውስጥ እያለፉ ያሉ ናቸው።

ሁለተኛዎ ወጣት አዲስ አበባ ሳሪስ አቦ አካባቢ ተወልዳ ያደገችው ነጃት ሱሌይማን ሌላዎ ታሪኳን ያካፈለችኝ ስትሆን እሷም የስደት ህይወትን ቀምሳ በቃኝ ብላ ወደ ሀገሯ የተመለሰች ሰልጣኝ ናት። ወጣቷ በሱዳን አንድ ባለ ሀብት ቤት ተቀጥራ ትሰራ የነበረ ሲሆን በስደት ህይወት ብዙ የተለያዩ መከራዎችን ብታሳልፍም አብረን ወደ ጣልያን እንሻገራለን ካለችው የፍቅር ጓደኛዋ አንድ ሴት ልጅን አግኝታለች። ልክ መጠነሷን እንዳወቀች ትሰራበት የነበረውን ቤት ለቃ በኢትዮጵያ ኤምባሲ በኩል በትራንስፖርት ሀገሯ እንደገባች የምትናገረው ነጃት የልጇ አባት ተሳክቶለት ካሰበበት ጣሊያን መግባቱን ትናገራለች።

ትዳር እዚያና እዚህ እንዲሆን የፈረደባት ስደትን የምትረግመው ነጃት ጓደኞቿ ጠንክረው ሰርተው፣ የተወሰነ ጥሪት አግኝተው፣ ቤተሰብ አፍርተው ስትመለከት አራት የባከኑ ዓመታትን እንደአሳለፈች ትናገራለች። “አሁንም አልረፈደም” የምትለው ነጃት በምግብ ስራ ስልጠና ወስዳ የእለት ጉርሷን የምታገኝበት የስራ መስክ ላይ በመሰማራት ስደት ያበረከተላትን ፀጋ (ልጇን) ማሳደግ እንደምታስብ ተናግራ ሌሎችም ወደ ውጭ ለመውጣት ከመጓጓዳቸው በፊት ቆም ብለው እዚህ ያሉ አማራጮችን ማጤን የሚገባቸው መሆኑን ታስረዳለች። ህይወት በስደት ከባድ ነው። ሰው ተሰዶ ጥሪት ካልያዘ ለምን ይሰደዳል? በተቻለ መጠን የአቅሙን ያህል በሀገሩ ከሰራ ከሰው ሀገር የማይሻል ምንም የለም ትላለች።

*ተማሪዎች እስከ አሁን ከቀረበው ታሪክ ምን ተረዳችሁ? ሶስተኛዎ ባለታሪክስ ምን የሚገጥማት ይመስላችኋል?

“እንደ ዝምታ መካሪ እንደ ስደት ኑሮ አስተማሪ የለም” በማለት ስለስደት ህይወቷ ስጠይቃት ምላሽ መስጠት የጀመረችው ሶስተኛዋ ወጣት ብርቱካን ኪሮስ ናት፤ በአርሲ ነገሌ ተወልዳ እንዳደገች ትናገራለች። እስከ አስረኛ ክፍል ድረስ ከተማረች በኋላ ለመሰናዶ ትምህርት መግቢያ ውጤት እንዳላመጣች የተረዳችው ወጣት የተወሰነ ዓመት በአረብ ሀገር ሰርታ የራሷ የምትለውን ድርጅት ለመክፈት በአላት ህልም የተነሳ በህጋዊ መንገድ ወደ ኩዌት አቀናች። በቤት ሰራተኝነት የተቀጠረችው ይህች ወጣት ቀንና ሌሊት ተሰርቶ የማያልቀው የአረብ ሀገር ስራ የወገብ በሽተኛ እንዳደረጋት ትናገራለች።

በወር የምታገኘውን ገንዘብ በሙሉ ለቤተሰቦቿ በመላክ እጇ ላይ ምንም ገንዘብ ባለመኖሩ እስኪሞላ ቆይ ዛሬ ቆይ ነገ ስትል ለአምስት ዓመታት በከባድ የስራ ጫና ውስጥ ሰውነቷ ላይ ያለው ስጋ አልቆ በአጥንቷ የምትሄድ ሲመስል አሁን በቃኝ በማለት የያዘቻትን ይዛ ወደ ሀገሯ ተመለሰች። ለማገገም ከዓመት በላይ እንደ ፈጀባት የምትናገረው ብርቱካን ሰውነቷ ተመልሶ መንፈሷ ሲረጋጋ ትዳር ይዛ አንድ ልጅ ለማፍራት በቅታለች። አሁንም በምግብ ዝግጅት ሙያ ስልጥና የራሷን ትንሽ ምግብ ቤት ለመክፈት ማቀዷን የተናገረች ሲሆን “ብልህ ከሰው ስህተት ይማራል” የሚባለውን ብሂል ከግንዛቤ በማስገባት ከእኛ ሕይወት በመማር ራሳችሁን አድኑ በማለት ጉዳቱ ላልደረሰባቸው፤ ግን ደግሞ ስደትን ለአሰቡ ወገኖች ታሳስባለች።

ለአብነት ያህል እነሱን አነሳን እንጂ የሀገራቸው መሬት እየናፈቃቸው በበረሃ ወድቀው የቀሩ፤ ከነሙሉ አካላቸው ተሰደው አካል ጉዳተኛ ሆነው የተመለሱ፤ በአቅም በጉልበታችን ሰርተን እንለወጣለን ብለው ከሀገራቸው ከወጡ በኋላ ያሰቡትና የሚሆነው አልገናኝ ብሏቸው አእምሯቸውን የሳቱትን ቤት ይቁጠራቸው። ህጋዊ ባልሆነ መንገድ ሄደው በደረሱበት ሀገር ያልተገባ እንግልት ላይ ከሚወድቁት በላይ የባህር ሲሳይ የሆኑትም ቁጥራቸው ቀላል አይደለም።

ወጣትነት ጉልበት ነው። እድሜው በራሱ የሞከሩትን የሚያሳኩበት ባይሳካ እንኳን ተጨማሪ ተስፋዎች የሚታዩበት ነው።

በአፍላ የወጣትነት እድሜ ርጦ የማይጠገበውን ጉልበት ሀገር ላይ አፍስሶ ሀገርን ከማሳደግ ይልቅ ለምን አቅማችንን፣ ላብንና ወዛችንን ላልተመጣጠነ ክፍያ እናፈስሳለን? ለምን አፍላውን እድሜያችንን፣ አጠቃላይ ማንነታችንን በ “ሕጋዊ ባርነት” እናጣዋለን? የነገ ተስፋና ጸጋዎቻችንን በራሳችን እጅ ከማጨለማችን በፊት የነገ ራዕያችንን እንዴት በሀገራችን ማሳካት እንደምንችል ለማሰብ ከራሳችን ጋር እንማከር እላለሁ።

ምንጭ፡- (አዲስ ዘመን ሐምሌ 25/2013፣ ለክፍሉ እንዲመጥን ተሻሽሎ የተወሰደ)

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ፡-
የሚከተሉትን ጥያቄዎች በአነበባችሁት ምንባብ መሰረት ትክክል ከሆኑ እውነት፣ ትክክል ካልሆኑ ደግሞ ሀሰት በማለት በቃላችሁ መልሱ።

1. ከሶስቱ ባለታሪኮች ውስጥ በስደት ሕይወት ውስጥ ልጅ የወለደችው ነጃት ሱሌይማን ናት።
2. “እንደ ዝምታ መካሪ እንደ ስደት አስተማሪ የለም” የምትለው ወይንሸት ረጋሳ ናት።
3. ምንባቡ የስደትን ጠቀሜታ በደንብ ያብራራል።
4. ሶስቱን ባለታሪኮች የሚያመሳስላቸው ከስደት ሕይወታቸው ትምህርት መውሰዳቸውና ተስፋ አለመቁረጣቸው ነው።
5. ነጃት በሱዳን ቆይታዋ የግል ሆቴል በመክፈት በርካታ ገንዘብ ሰብስባ ወደ ሀገሯ ተመልሷለች።

መልመጃ ሁለት:-

ከታች ለተሰጡት ቃላትና ሀረጎች ተመሳሳይ ፍቻቸውን ከምንባቡ ውስጥ ካሉት አንቀጾች ፈልጉ።

- 1. አሐዱ ብላ (አንቀጽ 1)
- 2. ፀጋ (አንቀጽ 5)
- 3. ራዕይ (አንቀጽ 9)
- 4. ዕረት (አንቀጽ 3)
- 5. ውልጫት (አንቀጽ 1)
- 6. እንግልት (አንቀጽ 8)

መልመጃ ሶስት:-

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ ማስታወሻ መሰረት “የሶስቱ አንስት የስደት ታሪክ” የሚለውን ምንባብ አንብባችሁ ፍሬ ሀሳቡን በቃል አብራሩ።

ክፍል አራት:- መጻፍ

ማስታወሻ

ገላጭ ጽሑፍ

ገላጭ ጽሑፍ አንድ ነገር ምን ማለት እንደሆነ የሚያብራራና ብያኔ የሚሰጥ ወይም የአንድን ነገር የአሰራር ሂደት የሚገልፅ፣ እንዲሁም ሁነቶችንና ነገሮችን በተመለከተ ለሚነሱ ለምን፣ እንዴት፣ ምን ወዘተ. ለሚሉ ጥያቄዎች መልስ የሚሰጥ የድርሰት አይነት ነው። ገላጭ ድርሰት ሀተታውን የሚያቀርበው እንደ ተራኪ ድርሰት በጊዜ ቅደም ተከተል ተመስርቶ ሳይሆን በተጠየቅ አካሄድ ተመስርቶ ነው። ይህም ከቀላል ወደ ከባድ በመሄድ በምክንያትና ውጤት ተንተርሶ ነው።

ምሳሌ:- አልማዝ ጥልቀት ባለው የመሬት ክርስ ምድርና እጅግ ከፍተኛ በሆነ የሙቀት ኃይል የተፈጠረ ብቻ ሳይሆን በጥንካሬው ተወዳዳሪ የሌለው ማዕድን ነው። አሁን የሰው ልጅ ከጥልቀት እየቆፈረ የሚያወጣው የአልማዝ ማዕድን ቢሆንም ከመሬት እንብርት በእሳተ ገሞራ አማካኝነት የወጣ ነው። አልማዝ እጅግ የከበረና ውድ ከመሆኑም በላይ በውስጡ ልዩና የእሳት ጨረር (ብርሃን) የሚያንጸባርቅ ግሩም ውበትና ሞገስ የሚያጎናጽፍ ጌጥ ጭምር ነው። ስለሆነም ከውስጡ የሚያንጸባርቀው የእሳት ብርሃን ጥልቅ ፍቅርን፣ ጥንካሬው ደግሞ ዘላቂነት ያለው መዋደድን ያሳያል።

መልመጃ አንድ:-

ተማሪዎች ከላይ በቀረበው ማስታወሻ መሰረት ስለ ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር በተመለከተ ክታች የቀረበውን ቢጋር ተመርኩዛችሁ ሁለት አንቀፅ ገላጭ ጽሑፍ ጻፉ።

ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ምንድን ነው?

ከሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር እንዴት ራሳችንና ቤተሰባችን እንጠብቃለን?

ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር

የሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ምክንያቶች ምን ምን ናቸው?

ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ምን ጉዳት አለው?

መልመጃ ሁለት:-
 ጥንድ ጥንድ በመሆን የጻፋችሁትን ገላጭ ጽሑፍ ተቀያይራችሁ ስለ ሰዎች ዝውውር የሚያብራራ መሆኑንና ገላጭነቱን በተመለከተ ተነጋገሩ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

የቃላት ፍካሬያዊ

ማስታወሻ

ፍካሬያዊ ፍች

ባለፈው ምዕራፍ ቃላት እማሬያዊና ፍካሬያዊ ፍች እንዳላቸው በመገንዘብ ስለእማሬያዊ ፍች በዝርዝር አይተን ነበር። አሁን ደግሞ ስለፍካሬያዊ ፍች እንመለከታለን።

ፍካሬያዊ ፍች ማለት አንድ ቃል ከጥሬ ትርጉሙ ባሻገር ሊኖረው የሚችለው ሌላ ተደራቢ ፍች ነው። ፍካሬያዊ ፍች ብዙውን ጊዜ የሚመሰረተው በንጽጽር ላይ ነው። ንጽጽሩም ከአንድ ማኅበረሰብ ባህል፣ ልማድና እምነት ጋር የሚቆራኝ ነው።

ምሳሌ:-	<u>ቃል</u>	<u>ፍካሬያዊ ፍች</u>
	ቀዳዳ	ነገር የማይቋጥር
	አልጋ	ዙፋን
	ድንጋይ	የማይሰማ
	ጎመን	አቅመቢስ

መልመጃ አንድ:-

ከላይ በማስታወሻው በቀረበው ምሳሌ መሰረት ከታች ለቀረቡት ቃላት ፍካሬያዊ ፍች ስጡ።

- 1. መጫ
- 2. አልጫ
- 3. መሰላል
- 4. መኻገር
- 5 . አገዛ
- 6. ነፋስ
- 7. አሳማ
- 8. እሾህ
- 9. ጅማት
- 10. ቁጠማ

መልመጃ ሁለት:-

ቀጥለው በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ለተሰመረባቸው ቃላት ፍካሬያዊ ፍቺ ስጡ።

- 1. የማታ እንጀራ ይስጥህ ብለው መረቁት።
- 2. ሁሌም የሚገርመኝ የኤርሚያስ አንበሳነት ነው።
- 3. ጩልሌው ደላላ አባቴን አታሎ ቤታችንን በርካሽ ዋጋ አሸጠው።
- 4. የእሷን ክብሪትነት ብዙ ሰዎች ተረድተዋል።
- 5. ታናሽ ወንድሜ በትምህርቱ እሳት ሆነ።
- 6. እስስት የሆኑ ሰዎችን ባህርይ መረዳት አስቸጋሪ ነው።
- 7. ሕፃኑ ዱባ ስለሆነ ለማንሳት ከበደኝ።
- 8. በጎጂ ሱሶች ምክንያት ቤቷን አፈረሰች።

መልመጃ ሶስት:-

ከላይ ከተሰጡት ቃላት ውጭ እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍቺ ያላቸው አምስት አምስት ቃላት በመጻፍ በቡድን ሆናችሁ ፍቻቸውን ጻፉ።

ክፍል ስድስት:- ሰዋሰው

ማስታወሻ

የዓረፍተ ነገር ስልቶች

ዓረፍተ ነገር የተሟላ መልዕክትን የሚያስተላልፍ በስርዓት የተቀናጁ የቃላት ስብስብ ነው። ማንኛውም ዓረፍተ ነገር ሲዋቀር የተለያዩ አገልግሎቶች ይኖሩታል። ሁሉም ዓረፍተ ነገሮች አንድ ዓይነት ተግባር የላቸውም። በዚህም መሰረት ዓረፍተ ነገሮችን ከአገልግሎታቸው አንጻር በአራት ክፍሎ ማየት ይቻላል።

1. ሀተታዊ ዓረፍተ ነገር :- ሀተታዊ ዓረፍተ ነገር ስለአንድ ጉዳይ የሚያትትና የሚገልፅ የዓረፍተ ነገር ስልት ነው። ይህ ዓረፍተ ነገር በአሉታ ወይም በአዎንታ መልክ ሊቀርብ ይችላል።

አዎንታዊ ዓረፍተ ነገር አንድ ድርጊት በተወሰነ ጊዜና ቦታ፣ በተወሰነ ምክንያት የተፈፀመ ወይም የተከሰተ መሆኑን ይገልጻል።

ምሳሌ:- ነገ ትምህርት ቤት እሄዳለሁ።

አየለ ጠንቃቃ ሾፌር ነው።

አሉታዊ ዓረፍተ ነገር የአፍራሽነት ባህርይ የሚታይበት የዓረፍተ ነገር ስልት ነው። ይህ ዓረፍተ ነገር በተግባሩ አንድ ድርጊት አለመፈፀሙን ወይም

አለመከሰቱን ጠቋሚ ነው።

ምሳሌ፡- ነገ ትምህርት ቤት አልሄድም።

አየለ ጠንቃቃ ሾፌር አይደለም።

2. መጠይቃዊ ዓረፍተ ነገር፡- አንድን መልዕክት በጥያቄ መልክ ለማስተላለፍ ወይም ለማቅረብ የሚያገለግል የዓረፍተ ነገር ስልት ነው። መጠይቃዊ ዓረፍተ ነገሮችን ለመመስረት የሚረዱ ተዋቃሪዎች እንደ ምን፣ ማን፣ እንዴት፣ መቼ፣ የት፣ ወዴት፣ ለምን፣ ስንት ወዘተ. የመሳሰሉት ናቸው። ዓረፍተ ነገሮች መጠይቃዊ መሆናቸውን የምናውቀው በአረፍተ ነገሩ መጨረሻ ላይ በሚመጣው የጥያቄ ምልክትና በድምጽቱ ነው።

ምሳሌ፡- ኤች አይቪ ኤድስን እንዴት መከላከል እንችላለን?

ለምን የቤት ስራህን አልሰራህም?

3. ትዕዛዛዊ ዓረፍተ ነገር፡- ሀሳባችንን በትዕዛዝ መልክ ለመግለጽ የሚያገለግል የዓረፍተ ነገር ስልት ነው። በዓረፍተ ነገሩ ውስጥ የሚገኘው ግስ በትዕዛዝ አንቀፅ የተቀመጠ ነው።

ምሳሌ፡- ፀጉርሽን አበጥሪ።

አልጋውን አንጥፍ።

4. አጋኖአዊ ዓረፍት ነገር፡- አንድን መልዕክት በመደነቅ፣ በመገረም እና በትዝብት ወዘተ. በመሳሰሉት ኃይለኛ ስሜቶች ለማስተላለፍ የሚያገለግል የዓረፍተ ነገር ስልት ነው።

ምሳሌ፡- አ! እንዴት ያለች ቆንጆ ልጅ ናት።

ይገርማል! ቡድናችን በሰፊ ውጤት አሸነፈ።

መልመጃ አንድ:-

ተማሪዎች ከላይ በተሰጠው ማስታወሻ ውስጥ የተሰጡትን ምሳሌዎች መሰረት በማድረግ የሚከተሉትን የዓረፍተ ነገር ስልቶች ለዩ።

1. ወደ ትምህርት ቤት ስትመጡ መታወቂያችሁን ያዙ።
2. ጠንክሮ መማር ለምን ይጠቅማል?
3. አካል ጉዳተኛዎ እህቴ አንደኛ በመውጣቷ ተሸለመች።
4. ፋጡማ ጧት ቁርሷን አልበላችም።
5. አትሌት ጥሩነሽ ድንቅ ብቃቷን አስመሰክረች።
6. ዋ! አበባውን እንዳትቆርጡ።
7. ሙዚያን ለምን ትምህርት ቤት አልመጣም?
8. ወደ ቤታችሁ ስትሄዱ በሩን ዝጉት።
9. ሀገርን መውደድ ከእያንዳንዱ ዜጋ የሚጠበቅ ተግባር ነው።
10. ጠንክሮ ባለማጥናቱ ዝቅተኛ ውጤት አመጣ።

መልመጃ ሁለት:-

ከላይ በቀረቡት የዓረፍተ ነገር ስልቶች ሁለት ሁለት ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ አቀላጥፎ ማንበብ፣ ገላጭ ጽሑፍ፣ የቃላት ፍካሬያዊ ፍች እንዲሁም ስለ ዓረፍተ ነገር ስልቶች ተምረናል።
- አቀላጥፎ ማንበብ ማለት ፊደላትን፣ ቃላትንና ሀረጎችን በትክክል፣ በፍጥነትና መልዕክት ሰጪ በሆነ መንገድ የማንበብ ችሎታ ነው።
- ገላጭ ጽሑፍ አንድ ነገር ምን ማለት እንደሆነ የሚያብራራና ብያኔ የሚሰጥ ወይም የአንድን ነገር የአሰራር ሂደት የሚገልፅ፣ እንዲሁም ሁነቶችንና ነገሮችን በተመለከተ ለሚነሱ ለምን፣ እንዴት፣ ምን ወዘተ. ለሚሉ ጥያቄዎች መልስ የሚሰጥ የድርሰት አይነት ነው።
- ፍካሬያዊ ፍች ማለት አንድ ቃል ከጥሬ ትርጉሙ ባሻገር ሊኖረው የሚችለው ሌላ ተደራቢ ፍች ነው። ፍካሬያዊ ፍች ብዙውን ጊዜ የሚመሰረተው በንጽጽር ላይ ነው። ንጽጽሩም ከአንድ ማህበረሰብ ባህል፣ ልማድና እምነት ጋር የሚቆራኝ ነው።
- የዓረፍተ ነገር ስልቶች ከአገልግሎታቸው አንፃር ሀተታዊ፣ መጠይቃዊ፣ ትዕዛዛዊና አጋኗዊ በመባል ይታወቃሉ።

ምዕራፍ ሰባት (፯) ማኅበራዊ ግንኙነት

የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- በጥልቀት አዳምጣችሁ ዝርዝ ሀሳቦችን በቃል ትገልጻላችሁ።
- የማኅበራዊ ግንኙነትን አስፈላጊነት ትገልጻላችሁ።
- በተለያዩ ርዕሶች ዙሪያ አስረጅ ጽሑፍ ትፀፋላችሁ።
- ውስብስብ ዐረፍተ ነገር ትመሰርታላችሁ።

ክፍል አንድ ፡- ማዳመጥ

“ጎፋ መስቃላ ዮ”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

- 1. ማኅበራዊ ግንኙነት ምንድን ነው?
- 2. በአካባቢያችሁ ሰዎች በህብረት በመሆን ምን ምን ስራዎችን ያከናውናሉ?
- 3. የጎፋ ማኅበረሰብ በየትኛው የደቡብ ክልል አካባቢ ይገኛል?

ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ:-

“ጎፋ መስቃላ የ” የሚለውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን በመፃፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቁችሁ ፈሊጣዊ ንግግሮች ተመሳሳይ ፍቺ ስጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-

ከታች ለቀረቡት ከምንባቡ የወጡ ጥያቄዎች በቃላችሁ አጭር መልስ ስጡ።

- 1. የጎፋ ማኅበረሰብ የት አካባቢ ይገኛል? ከአዲስ አበባ በስንት ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ይገኛል?
- 2. በጎፋዎች ቋንቋ መሰረት የመስከረም ወር ምን ተብሎ ይጠራል?
- 3. የሚለቀሙት የችቦ ጭራሮዎች ቀጥ ያሉ መሆናቸው የምን ተምሳሌት ነው?
- 4. የበዓሉ ዝግጅት የሚጀምረው ከመቼ ጀምሮ ነው?
- 5. የጎፋዎችን ማኅበራዊ ግንኙነት ከበዓሉ አካባቢ አንጻር በአጭሩ ግለፅ።

መልመጃ ሁለት:-
 “ጎፋ መስቀላ ዮ” በሚል ርዕስ በአዳመጣችሁት ምንባብ መሰረት ከታች በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ያሉትን ክፍት ቦታዎች ሙሉ።

1. በጎፋ ማኅበረሰብ የበዓል አከባበር መሰረት ጎፋ መስቀላ ዮ ----- የሚወርድበት የበዓል ሥነ-ስርዓት ነው።
2. ----- በአካባቢው ባለአባት፣ የዚያ ቀበሌ አስተዳዳሪ እና ባህላዊ መሪ እንዲሆን የተሾመ ሰው ነው።
3. ንግስናውን የሚሰጡት ----- የሚባሉ አንጋሾች ሲሆኑ ንጉሱ ሲሞት በጊዜያዊነት በተዘጋጀ ----- ውስጥ የንግስና ስርዓቱን ይፈፅማሉ።
4. የጎፋዎች ባህላዊ መጠጥ ----- ይባላል።
5. ችቦ የሚሰራባቸው ጭራሮዎች -----ተብለው ይጠራሉ።
6. የእድሜ ልክ ንግስና የሚሰጣቸው አናታቸው ላይ ----- የሚባል ዘውድ ይደፋሉ።

መልመጃ ሶስት:-
 ከታች በቀረበው አንቀፅ ውስጥ ለተሰመረባቸው ቃላትና ሀረጎች አውዳዊ ፍቺ ስጡ።

ሥነ-ጽሑፍ የሰው ልጅ ገጠመኝ ማንፀባረቂያ እንዲሁም ልዩ ልዩ የሕይወት መልኮች መገለጫ ነው። የሰው ገጠመኝና የሕይወት መልክ ደግሞ ስፍር ቁጥር የለውም። ሕይወት ባለብዙ ፈርጅና ባለብዙ ቀለም መሆኗ ግልጽ ነው። በመሆኑም የሥነ-ጽሑፍ ክልል እዚህ ድረስ ነው ተብሎ ሊገደብ አይችልም ማለት ነው። ሥነ-ጽሑፍ ማንኛውንም የሰው ልጅ ገጠመኝ፣ የተከሰተንና ሊከሰት የሚችልን ነገር እንዲሁም በሰው የምናብ አድማስ ሊሆን ይችላል ተብሎ የሚታሰብን ነገር ሁሉ ሊያካትት ይችላል። እይታውም እጅግ ሰፊ ብቻም ሳይሆን ገደብ አልባም ነው። የሰው ልጅ አያሌ ተግባራትም በሥነ-ጽሑፍ ይንጸባረቃሉ።

ክፍል ሁለት:- መናገር

ትዕዛዝ:-

በቡድን በመሆን ስለማኅበራዊ ግንኙነት ምንነትና ጠቀሜታ መምህራችሁ በሚሰጧችሁ መመሪያ መሰረት ውይይት አድርጋችሁ የደረሳችሁበትን የጋራ ሀሳብ በቃል አቅርቡ።

ክፍል ሶስት:- ማንበብ

“የሀገራችን ምርጥ ማኅበራዊ እሴቶች”

❖ ቅድመ ንባብ

1. በጽሑፍ ውስጥ ፈሊጣዊ ንግግሮችን መጠቀም ምን ጥቅም ያለው ይመስላችኋል?
2. ማኅበራዊ ግንኙነት ለምን የሚያስፈልግ ይመስላችኋል?
3. በአካባቢያችሁ ሰዎች በህብረት በመሆን የሚያከናውኗቸውን ተግባራት ዘርዝሩ።

❖ ጊዜ ንባብ

ትዕዛዝ:-

“የሀገራችን ምርጫ ማኅበራዊ እሴቶች” የሚለውን ምንባብ ድምጽ በማሰማት ተራ በተራ አንብቡ። መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቁት ፈሊጦች ተመሳሳይ ፍች እየሠጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“የሀገራችን ምርጫ ማኅበራዊ እሴቶች”

“ሃምሳ ሎሚ ለአንድ ሰው ሸክሙ ለሃምሳ ሰው ጌጡ ነው” እንደሚባለው በሀገራችን ሰዎች ለአንድ ሰው አድካሚና እጅ እጅ የሚለውን ስራ በህብረት የመስራት ልማድ አላቸው። በደስታና በሀዘን ጊዜ በማኅበረሰባችን ውስጥ መረዳዳትና መደጋገፍ የተለመደ ነው። በሀገራችን በተለያዩ ቦታዎች በርካታ ተባብሮ የመስራት እሴቶች አሉ። ከእነዚህ የማኅበረሰቡ ልማዶች መካከል ደቦና በሃ በግንባር ቀደምነት ተጠቃሽ ናቸው።

ደቦ :-

ደቦ ጅጊ፣ ወንፈል እና ሌሎችንም ስያሜዎች የያዘ ማህበረሰቡ በህብረት ስራዎችን ለማከናወን የሚገለገልበት በተለይም በገጠራማው የሀገራችን ክፍል

በጋራ በመተባበር ስራ የሚሰራበት ባህላዊ ስርዓት ነው። በእርሻ፣ በዘር፣ በአረም፣ በአጨዳና በውቂያ ወቅት የሀገሪ ሰው ጉልበቱንና መሳሪያውን በማዋጣት ደቦ የጠራውን ሰው ይረዳል። በአንድ ሰው ጉልበት ቢገፉት ቢገፉት ፈቀቅ የማይለው ስራ በተባበረ ክንድ በአጭር ጊዜ ይጠናቀቃል። ከእርሻ ስራ ውጪ ለቤት ግንባታ፣ ለቀብርና ለሰርግ ደቦ ሊጠራ ይችላል።

ደቦ ጠራው ደቦ ለሚወጣው ሰው ምግብና መጠጥ ለማዘጋጀት ሽር ጉድ ይላል። ይህን ኃላፊነት ብዙውን ጊዜ የሚወስዱት የደቦ ጠራው ሚስትና የጠራው የቅርብ ቤተሰቦች ናቸው። የሚዘጋጀው ምግብና መጠጥ እንደየአካባቢው የሚለያይ ሲሆን ድግሱም ወቅቱን ያገናዘበ ይሆናል።

በደቦ ስራ ወቅት የአካባቢው ሰው በነቂስ ይወጣል፣ ድምፀ መረዋ የሆኑ ሰዎች እየዘፈኑ የሰራተኛውን የስራ ተነሳሽነት ይቀሰቅሳሉ፤ አባቶች ይመርቃሉ፤ ጨዋታ አዋቂዎች በጨዋታ ሰውን ያዝናናሉ። ከብቶቹ፣ አዝመራው፣ መንደሩ እና ሳር ቅጠሉ ሳይቀር በዜማ ይወደሳሉ፤ ይመሰገናሉ። አልፎ አልፎ ቀረርቶና ፉከራ የተለመደ ነው። በተመሳሳይ የእድሜ ክልል ያሉ ወጣቶች ለተለያዩ ጉዳዮች ደቦ መጠራራት የተለመደ ነው። በደቦ ውስጥ ከሚዘፈኑ ዘፈኖች መካከል አንዱ ይህን ይመስላል።

እሽሩሩ በርዬ እሽሩሩ
 አንተ በሰራኸው ይኖራል ሀገሩ
 በሬና ገበሬ ቢጣሉም አይበጁ
 እንዲያው ሰተት ብሎ ይጠመዳል እንጂ
 በሬ የሌለው ሰው ማዕረግም አይደርሰው
 ከሸንጎ ቢወጣ ሰው አይዋሰው
 በሬ አንተን የጠላ ጎኔ እንተን የጠላ
 የገና የጥምቀት ይለምናል ጠላ

በርዬ በርታልኝ ትንፋሽህ ምንድን ነው
 ምርቱ የኔ ቢሆን ገለባው ላንተ ነው
 በርዬ ምሩቁ በርዬ ምሩቁ
 አንተ ካልዞርክበት አይሰበር ምርቁ
 በዱላ ቢመቱ በመንሽ ቢደልቁ
 የበሬን ውለታ መጫወት ነው ማታ
 በሰፊ ገበታ በዋንጫ ጋጋታ

*ተማሪዎች እጅ በእጅ፣ ፈቀቅ የማይል፣ በተባበረ ክንድ ለሚሉት ፈሊጦች ተመሳሳይ ፍቺ ስጡ።

*በሃ ምን አይነት ማህጸን ግንኙነት ይመስላችኋል?

በሃ:-

በሃ የሐረር ሴቶች እርስ በእርሳቸው ለመረዳዳት የሚያቋቁሙት በፈቃደኝነት ላይ የተመሰረተ የመረዳጃ ማህጸን ነው። ከበሃ በተጨማሪም አፎጫ የሚባል የሐረር ሴቶች የሚገለገሉበት ባህላዊ የመረዳጃ ማህጸን አለ። አፎጫን ከበሃ የሚለየው ነገር ቢኖር የሐረር ሴቶች በበሃ ማህጸን የሚሳተፉት በፈቃደኝነት ሲሆን የአፎጫ አባልነት ግን ባህላዊና ማህጸን ግዴታ ያለበት መሆኑ ነው። ሌላው የሁለቱ ባህላዊ ማህጸን ልዩነት ያታን የተመለከተ ነው። በአፎጫ ማህጸን ሴቶችም ወንዶችም የሚሳተፉ ሲሆን በሃ ግን ሴቶችን ብቻ የሚመለከት ነው።

በሃ የእቁብ አይነት ማህጸን ሲሆን አባላቱ በየጊዜው ገንዘብ ይቆጥባሉ። የቆጠቡትን ገንዘብ በተለያዩ ሁኔታዎች (ደስታ ወይም ሃዘን) ሲያጋጥም ይጠቀሙበታል። ብዙውን ጊዜ የበሃ አባል የሚሆኑት ወጣት ሴቶች ናቸው። የዚህም ዋናው ምክንያት በሃ ከአፎጫ ይልቅ በአንፃሩ ለወጣቶቹ ሴቶች ለነፃነታቸው የሚያመች ማህጸን መሆኑ ነው። የበሃ አባላት በየሳምንቱ

ይገናኛሉ። በስብሰባቸውም ላይ ሻይ ተፈልቶ ግብዣ እየተካሄደ ጸሎት ያደርሳሉ። በዚህ ስብሰባ ላይ መዋጮ በነፍስ ወከፍ የሚሰበሰብ ሲሆን እያንዳንዱ የበሃ አባል የአቅሚን ታዋጣለች። እርዳታ በሚያስፈልግበት ጊዜም የሚሰጣት የገንዘብ መጠን ያዋጣቸው ተሰልቶ ነው።

ብዙውን ጊዜ የአንድ በሃ አባላት ብዛት በቁጥር ከሃያ እስከ ሰላሳ አይዘለም። ይህም የሚሆነው አባላቱ እንዳይበዙና ለአስተዳደር እንዲያመች እንዲሁም በአባላቱ መካከል የጠበቀ ቤተሰባዊ ትስስርን ለመፍጠር በማሰብ ነው። የበሃ ማኅበር በተለይም በሰርግና በቀብር ላይ ትልቁን ኃላፊነት በመወጣት በሐረር ሴቶች ማኅበራዊ ህይወት ላይ ትልቅ ሚና ይጫወታል።

ምንጭ፡- (ብላቴን ጌታ ማህተመ ስላሴ ወልደ መስቀል ስብስብ ስራዎች ለክፍል ደረጃው እንዲመጥን ተሻሽሎ የተወሰደ።)

❖ ድህረ ንባብ

መልመጃ አንድ፡-
የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በጽሑፍ መልሱ።

1. ደቦ ምንድን ነው? ለማኅበራዊ ግንኙነትስ ምን ጠቀሜታ ይሰጣል?
2. በደቦ ስራ ወቅት ምግብ የሚያዘጋጁት እነማን ናቸው?
3. ስራው በሚከናወንበት ሰዓት የሚዘፈኑ ዘፈኖች፣ ቀረርቶዎችና ሙገሳዎች አገልግሎታቸው ምንድን ነው?
4. “ሃምሳ ሎሚ ለአንድ ሰው ሽክም ለሃምሳ ሰው ጌጡ ነው” ሲል ምን ማለቱ ነው?
5. የበሃ አባላት እስከ ስንት ይደርሳሉ?
6. ወጣት ሴቶች ከአፎጫ ይልቅ በሃን የሚመርጡበት ምክንያት ምንድን ነው?
7. በሃ ከአፎጫ ጋር የሚያመሳስለው ምንድን ነው? የሚያለያየውስ?

መልመጃ ሁለት፡-

ከምንባቡ ለወጡ ፈሊጣዊ ንግግሮች ጥንድ ጥንድ በመሆን ፍች ስጡ።

ምሳሌ፡- ግንባር ቀደም - ቀዳሚ (ተጠቃሽ)

1. በነፍስ ወከፍ
2. ድምፀ መረዋ
3. ሳር ቅጠሉ
4. በነቂስ ይወጣሉ

መልመጃ ሶስት፡-

ከላይ ፍች በሰጣችሁባቸው ፈሊጣዊ ንግግሮች ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

 ክፍል አራት፡- መጻፍ

መልመጃ አንድ፡-

ከታች የማኅበራዊ ግንኙነትን በተመለከተ የቀረበውን ምሳሌ ጽሑፍ በማንበብ ከተሰጡት ርዕሶች ውስጥ አንዱን በመምረጥ ባለ ሁለት አንቀፅ ጽሑፍ ጻፉ።

ምሳሌ፡- የኢድ አልፈጥር በዓል የሚከበረው ሙስሊሙ ማኅበረሰብ የረመዳንን ወር ፆሞ ሲጨርስ ነው። በዓሉ ሲከበር ምዕመናኑ በአንድ ቦታ ተሰብስበው በስግደት ፈጣሪያቸውን ያመሰግናሉ። በዓሉ ከመከበሩ በፊት ሁሉም የእለት ጉርሱን መሸፈን የሚችል የሀይማኖቱ ተከታይ የሆነ ምዕመን በአካባቢው ለሚገኙ አቅመ ደካሞች ዘካተል ፈጥር ይሰጣል። የቤተሰቡ አስተዳዳሪ አባወራ በሀገሪቱ ከሚበቅሉና ከሚመገባቸው የእህል ዘሮች የተሻለውን በመምረጥ በቤተሰቡ ቁጥር ልክ ሁለት ኪሎ ተኩል ያዋጣል። ይህም የሚሆነው አቅመ

ደካሞች በዓሉን ካላቸው ጋር እኩል ተደስተው እንዲውሉ በማሰብ ነው። ይህም አንዱ የመተባበርና ጠንካራ የማህበራዊ እሴት ማሳያ ነው።

- ሀ. እድር
- ለ. እቁብ
- ሐ. የበዓል አከባበር

መልመጃ ሁለት:-

የፃፋችሁትን አንቀፅ ለንደኞቻችሁ በማንበብ እርስ በእርስ ተራረሙ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

የቃላት ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍች

መልመጃ አንድ:-

በ “ሀ” ስር የቀረቡትን ቃላትና ሀረጎች በ“ለ” ስር ከቀረቡት ተመሳሳይ ፍቻቸው ጋር አዛምዱ።

<u>“ሀ”</u>	<u>“ለ”</u>
1. መዋጮ	ሀ. መደጋገፊያ
2. መረዳጃ	ለ. መዋቢያ
3. ገበታ	ሐ. የሚሰበሰብ
4. ሚና	መ. ጉባዔ
5. ሸንጎ	ሠ. አስተዋፅኦ
6. ጌጥ	ረ. ባህል
7. ልማድ	ሰ. መጠጥ
8. ሸክም	ሸ. ታስቦ
9. ተሰልቶ	ቀ. ጫና
	በ. ምግብ

መልመጃ ሁለት:-

በ “ሀ” ስር የቀረቡትን ቃላትና ሀረጎች በ“ለ” ስር ከቀረቡት ተቃራኒ ፍቻቸው ጋር አዛምዱ።

“ሀ”

- 1. በህብረት
- 2. ግዴታ
- 3. ገለባ
- 4. ነፃነት
- 5. ባህላዊ
- 6. መቆጠብ
- 7. ምርቃት

“ለ”

- ሀ. ዘመናዊ
- ለ. ምርት
- ሐ. በተናጠል
- መ. ማጠራቀም
- ሠ. እርግማን
- ረ. ባርነት
- ሰ. ማባከን
- ሸ. መብት

ክፍል አምስት:- ሰዎስው

መልመጃ አንድ:-

ከታች በቀረበው ምሳሌ መሰረት የተሰጡትን ነጠላ ዓረፍተ ነገሮች ወደ ውስብስብ ዓረፍተ ነገር ለውጡ።

ምሳሌ:- ሀ. አባቴ መጣ። (ነጠላ ዓረፍተ ነገር)

ለ. እኔ ደስ አለኝ። (ነጠላ ዓረፍተ ነገር)

አባቴ ስለመጣ ደስ አለኝ። (ውስብስብ ዓረፍተ ነገር)

1. ሀ. በትምህርቴ አንደኛ ወጣሁ።

ለ. ሽልማት ተሰጠኝ።

2. ሀ. ምስጋናው ጠዋት ቶሎ አልተነሳም።

ለ. ምስጋናው ጠዋት ትምህርት ቤት ረፈደበት።

3. ሀ. ህፃናት በእንክብካቤ ያድጋሉ።

ለ. ህፃናት ጤናማ ይሆናሉ።

4. ሀ. ዘምዘም የማጠቃለያ ፈተና ደረሰባት

ለ. ዘምዘም ጠንክራ ታጠናለች።

5. ሀ. አንሻ ጎበዝ አርሶ አደር ናት።

ለ. አንሻ በግብርና ስራዋ ውጤታማ ሆናለች ።

6. ሀ. ሰዎች ያለጥንቃቄ በመንገድ ላይ ይጓዛሉ።

ለ. ሰዎች የትራፊክ አደጋ ይደርስባቸዋል።

መልመጃ ሁለት:-

ቀጥሎ በቀረበው ሰንጠረዥ ውስጥ የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች አዎንታዊ፣ አሉታዊ፣ ትእዛዛዊ፣ መጠይቃዊና አጋኗዊ መሆናቸውን የ “√” ምልክት በመጠቀም ለዩ።

ተ.ቁ	ዓረፍተ ነገር	የዓረፍተ ነገር አይነቶች				
		አዎን ታዊ	አሉታ ዊ	ትዕዛ ዛዊ	መጠይ ቃዊ	አጋ ኗዊ
1	ለምለም አስተዋይ ልጅ ናት።					
2	ወደ ወንድ ገነት የምንሄደው መቼ ነው?					
3	ከበደ ዘፈን አይወድም።					
4	በጣም ይገርማል! ኪሷን ሰማይ አደረሳት!					
5	ሳትውል ሳታድር ወደ ክፍለ ሀገር መጓዝ አለብህ።					
6	አካል ጉዳተኞች እኩል የስራ እድል የማግኘት መብት አላቸው።					

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለፈሊጣዊ አነጋገር፣ ስለውስብስብ ዓረፍተ ነገር፣ ስለቃላት ተመሳሳይ እና አውዳዊ ፍች ተምረናል።
- ፈሊጦች የተናጋሪውን/የፀጋፊውን ቋንቋ ውበትና ለዛ በማላበስ የአድማጭን/የአንባቢን ስሜት የሚኮረከሩ የአነጋገር ስልቶች ናቸው።
- ውስብስብ ዓረፍተ ነገር ሁለትና ከዚያ በላይ ግሶች ያሉት የዓርፍተ ነገር አይነት ነው።
- የቃላት ተመሳሳይ ፍች የምንለው የቃላት መዝገበ ቃላዊና ቀጥተኛ ፍች ሲሆን አውዳዊ ፍች የምንለው ደግሞ አንድ ቃል በአንድ ዓረፍተ ነገር ወይም ምንባብ ውስጥ ሲገባ የሚኖረውን ፍች ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከዚህ በታች ለቀረቡት ከምዕራፉ የወጡ ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. ከታች ለቀረቡት ፈሊጦች ተመሳሳይ ፍች ስጡ።

ሀ. ባዶ ቤት	ሐ. ሆደ ባሻ
ለ. ዓይን አውጣ	መ. እግረ ደረቅ

2. ሶስት ውስብስብ አረፍተ ነገሮችን መስርቱ።

3. ማኅበራዊ ግንኙነት ከሚለው ርዕስ ምን ቁም ነገር እንደጨበጣችሁ በቃል ግለፁ።

ምዕራፍ ስምንት (፰)

ሱስ

ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ከተማራችሁ በኋላ ፡-

- ምንባቡ ሲነበብላችሁ አዳምጣችሁ ተመሳሳይ ጽሑፍ ትጽፋላችሁ።
- ሱስ የሚያሳድረውን አሉታዊ ተጽዕኖ ትገልጻላችሁ።
- የጽሑፉን ዋና ሀሳብ በተመለከተ የቃል ዘገባ ታቀርባላችሁ ።
- ያዳመጣችሁትን ሀሳብ በቡድን ሆናችሁ እንደገና ታዋቅራላችሁ።

ክፍል አንድ ፡- ማዳመጥ

“ትምባሆ”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

1. ሱስ ምንድን ነው?
2. በጤና ላይ ጉዳት የሚያደርሱ የሱስ አይነቶችን ዘርዝሩ።
3. ሰዎች ትምባሆ ለምን የሚያጨሱ ይመስላችኋል?

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ:-

“ትምባሆ” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን በመጻፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቋችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ በቃል ስጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-

ቀጥለው ለቀረቡት ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።

1. ከሚከተሉት ውስጥ ስለ ትምባሆ ትክክል ያልሆነው የቱ ነው?
  - ሀ. የአድሬናልን ዝውውር ይጨምራል።
  - ለ. የልብ ምትን ይቀንሳል።
  - ሐ. ሆርሞኖችን በብዛት ያመነጫል።
  - መ. የምግብ ፍላጎትን ይቀንሳል።

2. በትምባሆ ውስጥ ከሚገኙ ጎጂ ንጥረ ነገሮች ውስጥ የሚመደበው የቱ ነው?

ሀ. ታር	ሐ. ኒኮቲን
ለ. ካርቦን ሞኖ ኦክሳይድ	መ. ሁሉም

3. ኢትዮጵያ የዓለም የጤና ድርጅት ትምባሆን ለመቆጣጠር ያወጣውን አዋጅ ያፀደቀችው መቼ ነው?
  - ሀ. የካቲት 4 ዓ.ም ስምንት ሁለት ሺ አራት
  - ለ. የካቲት አምስት ሁለት ሺ አራት
  - ሐ. የካቲት አስራ ሁለት ሁለት ሺ አምስት
  - መ. የካቲት 4 ዓ.ም አንድ ሁለት ሺ አራት

4. በዓለም ላይ በትምባሆ ምክንያት በየዓመቱ ስንት ሚሊዮን ሰዎች ይሞታሉ?

- ሀ. አምስት መቶ ሚሊዮን   ሐ. አራት ሚሊዮን
- ለ. ሃምሳ ሚሊዮን   መ. አስራ አምስት ሚሊዮን

5. የምንባቡ ዋና መልዕክት ምንድን ነው?

- ሀ. ሰዎች ትምባሆ እንዲጠቀሙ ማበረታታት
- ለ. የትምባሆ ተጠቃሚዎችን ቁጥር በዓለም ላይ እንዲጨምር ማበረታታት
- ሐ. የትምባሆ ጠቀሜታን ማብራራት
- መ. የትምባሆን ጉዳት ማብራራት

መልመጃ ሁለት:-
በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ቃላት በ “ለ” ስር ከቀረቡት ቃላት አውዳዊ ፍቻቸውን በመፈለግ አዛምዱ።

<u>“ሀ”</u>	<u>“ለ”</u>
1. ትንበያ	ሀ. ፋንታ
2. ድርሻ	ለ. ተወሰነ
3. ልውውጥ	ሐ. አዘጋጀ
4. ፀደቀ	መ. ሽግግር
5. ቀረፀ	ሠ. ቁጥር
6. ያውካል	ረ. መረዳት
7. አሃዝ	ሰ. ግምት
	ሸ. ይረብሻል

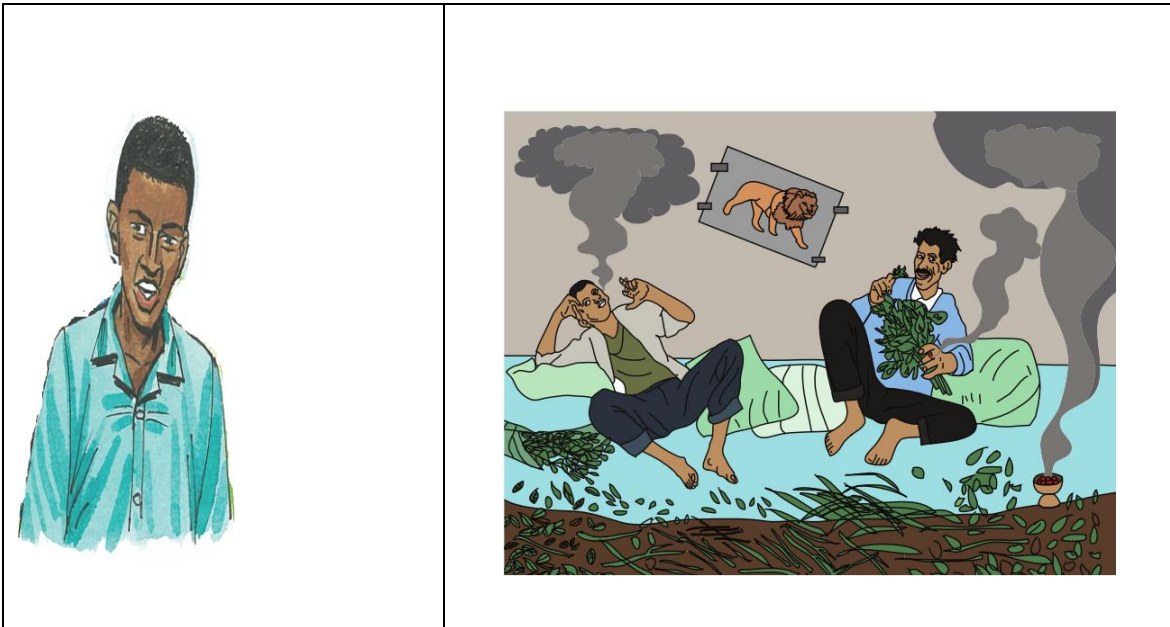
ክፍል ሁለት:- መናገር

ተግባር:-
ስለ ትምባሆ ያዳመጣችሁትን ምንባብ መሰረት በማድረግ የምንባቡን መልዕክት ጠቅለል አድርጋችሁ ለመምህራችሁ ተናገሩ።

ክፍል ሶስት:- ንባብ

“እኔን ያዩ ይቀጣ”

❖ ቅድመ ንባብ

1. ከላይ በትይዩ ከቀረቡት ምስሎች ምን ተረዳችሁ?
2. በአካባቢያችሁ ወጣቶች በምን በምን ሱስ ውስጥ ተጠምደው አይታችኋል?
3. ሰዎች ወደሱስ እንዳይገቡ ምን መደረግ አለበት ብላችሁ ታስባላችሁ?

❖ ጊዜ ንባብ

መልመጃ አንድ:-

“እኔን ያዩ ይቀጣ” የሚለውን ምንባብ ድምጽ ሳታሰሙ በየግላችሁ በማንበብ መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች በቃል ምላሽ እየሠጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“እኔን ያዩ ይቀጣ”

በ2002 ዓ.ም በተሰጠው የዩኒቨርሲቲ መግቢያ ፈተና ክፍተኛ ውጤት በማምጣት የወላጆቹን እና የትምህርት ቤቱን ስም ከፍ አድርጎ አስጠርቷል። በ2003 ዓ.ም በዲላ ዩኒቨርሲቲ የሲቪል ምህንድስና ትምህርት ክፍል ተመድቦ ወደዚያው አቀና። ለቤተሰቡ የበኩር ልጅ ሲሆን በጥሩ ሥነ ምግባር የታነፀና በትምህርቱም ጠንካራና ታታሪ ልጅ ነው።

ተማሪ ቡሎ ተግባቢና አስተዋይ ልጅ በመሆኑ ከጓደኞቹ ለመግባባት ጊዜ አልፏል። ለግቢው አዲስ ቢሆንም ሰላምታ አሰጣጡ በሥነ-ምግባር ተኮትኩቶ ያደገ መሆኑን ያሳያል። ከቡሎ ጋር በአንድ ዶርም የተመደቡት ስድስት ተማሪዎች ናቸው። ከሁሉም ተማሪዎች በበለጠ ከተማሪ ሙጁብ ጋር በጣም ተወዳጅተዋል። በግቢው ውስጥ እንዲሁም ወደ ክፍልና የመመገቢያ አዳራሹ ሲሄዱ ተለያይተው አያውቁም።

የትምህርት አሰጣጡ፣ የምግቡ ሁኔታው፣ የአየር ፀባዩና የቤተሰብ ናፍቆት ቢያስቸግራቸውም ሁለቱን ከመግባባት አላገዳቸውም። አንድ የትምህርት ክፍል ስለደረሰባቸው በጋራ ያነባሉ፣ ይመገባሉ፣ እየተጋዘኑ ጥሩ ውጤት ያመጣሉ። ቡሎ በክፍል ውስጥ በመሳተፉ መምህሮቹ ይወዱታል። በዚህ ዓመት በትምህርቱ ክፍተኛ ውጤት አምጥቷል።

በአዲስ ዓመት የመስከረምን መጥባት ተኮትሎ ዩኒቨርሲቲያቸው የሁለተኛ ዓመት የቴክኖሎጂ ተማሪዎችን ጠራ። ተማሪ ቡሎ ለሁለት ወር ከቤተሰቡ ጋር እረፍቱን ካሳለፈ በኋላ እንደገና ወደ ግቢ ተመልሶ ከጓደኞቹ ጋር ተገናኝቷል። ምንም እንኳን ዩኒቨርሲቲውን እየለመዱት ቢመጡም አመት እየጨመረ በመጣ

ቁጥር ትምህርቱም ክብደት ጫን እያለ በመምጣቱ የማንበቢያ ሰዓታቸውን ለማሻሻል ተስማሙ፤ እንቅልፋቸውን እንዴት ማሸነፍ እንዳለባቸው ግራ በተጋቡበት ሰዓት መፍትሄ ነው ያሉትን ሀሳብ ጫት በመቃም ለመነቃቃት እና በደንብ ለማንበብ ወሰኑ።

ቀን ቀንን እየወለደ የመጀመሪያው ወሰነ ትምህርት ተጠናቆ የሁለተኛው ወሰነ ትምህርት አዳዲስ ኮርሶችን ተመዝግበው መውሰድ ጀምረዋል። እንደዋዛ እንቅልፍን አባሮ በማጥናት ሰበብ የተጀመረው ጫት አሁን ወደ ሱስ ደረጃ አድጎ ሲጋራን ወደማጨስም ተሸጋግሯል። ሥነ-ምግባር፣ ትህትናው እና ጉብዝናው እንደ ጉም በኖ አንድ ዓመት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ የቡሎ ሁለንተናዊ ባህሪ ተቀይሯል። ይባስ ብሎ የዶርም አባል ተማሪዎች ሲጋራ እያጨሰ አላስተኛ ብሎናል ብለው ለዶርም ተቆጣጣሪው ከሰውታል። ያኔ በጉብዝናውና በሥነ-ምግባር የሚወዱት መምህሮቹ በድርጊቱ ተበሳጭተው ደጋግመው መክረውታል። ቢሆንም ከዚህ ድርጊቱ ሊመለስ አልቻለም። ከጊዜ በኋላ ይህ አሳፋሪ ድረጊቱ ከዩኒቨርሲቲው የዲ.ሲ.ፕሊን ኮሚቴ ደረሰ።

*ተማሪዎች እስካሁን ከቀረበው ታሪክ ምን ተረዳችሁ? ባለታሪኩ ወደፊት ምን የሚገጥመው ይመስላችኋል?

በተደጋጋሚ ተመክሮ ማስጠንቀቂያ ቢሰጠውም ተመልሶ ላይወጣ ሰፊ የሱስ ባህር ውስጥ በመስመጡ ሊመለስ አልቻለም። የክፍሉ ተማሪዎች ማስታወቂያ ቦርድ ላይ ውጤታቸውን ለማየት ቆመው ይተራመሳሉ፤ ከማስታወቂያ ቦርዱ በቀኝ በኩል ከፍ ብሎ የቡሎን ከዩኒቨርሲቲ መባረር የሚያሳውቅ ወረቀት ተለጥፏል። የክፍሉ ተማሪዎች ደነገጡ “አመት ባለሞላ ጊዜ ውስጥ የሰው ልጅ ባህርይ እንዲህ ሲቀያየር ያሳዝናል” አለች ከመካከላቸው አንዷ ሁሉም በመገርም ተመለከቷት።

ቡሎ ወደ ቤተሰቦቹ መመለስ አልፏል። መባረሩ አላስጨነቀውም ግን ያኔ ስለ እሱ የመሰከሩ አንደኞቹ፣ ስለ እሱ ሥነ-ምግባርና ታታሪነት ያጨበጡ እጆች ታወሱት። አሁን ከትምህርት ተባረረ ሲባል ምን እንደሚፈጠር ሱስ ባደነዘዘው ጭንቅላቱ ማሰብ ጀመረ። ወደ ቤቱም አልተመለሰም በዚህም ምክንያት ደብዛው መጥፋት ያሳስበው ቤተሰቦቹ እየተመላለሱ ቢፈልጉትም የውሃ ሽታ ሆኖባቸው እጅጉን ተጨንቀዋል።

የቅርብ ጓደኛው የነበረው ሙጂብ እንደሱ ሱስ ውስጥ ገብቶ የነበረ ቢሆንም የሰውን ምክር በመስማቱ ከገባበት ሱስ ቶሎ ተመልሶ በአሁኑ ጊዜ ተመርቆ ዲላ ላይ በኮንስትራክሽን ሙያ ውስጥ ተሰማርቶ እየሰራ ይገኛል። የሰውን ምክር መስማት የተሳነው ቡሎ ግን መጨረሻው ሳያምር ብርድና ረሀብ እየተፈራረቀበት ኑሮውን በጎዳና ላይ አድርጓል። ሁሌም ጧት ጧት ለስራ የሚወጡ ሰዎች ቡሎ የቆሻሻ ገንዳ ውስጥ የጫት ገራባ ሲያገላብጥ ማየት የለመዱት ተግባር ሆኗል።

በርካታ ወጣቶች ልክ እንደ ቡሎ ሳያስቡት ወደ ሱስ ውስጥ ይገቡና መውጣት ይሳናቸዋል። ቤተሰብና ሀገር ትልቅ ተስፋ ጥለውባቸው ሳለ እነሱ ግን ለቤተሰብና ለሀገር ይቅርና ለራሳቸውም መሆን አቅቷቸው አወዳደቃቸው ከፍቶ ይቀራል። ስለዚህ ወደ ሱስ ከገቡ በኋላ በቀላሉ ለመውጣት ስለሚያስቸግር ከእንደዚህ አይነት ድርጊት መቆጠብ ይገባል።

❖ ድህረ ንባብ

መልመጃ አንድ

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት ትክክለኛ ሀሳብ ከያዙ እውነት፣ ትክክለኛ ሀሳብ ካልያዙ ደግሞ ሀሰት በማለት መልሱ፤ ለመልሳችሁም ምክንያት ስጡ።

1. ቡሎ ወደ ሱስ ውስጥ የገባው ከመጀመሪያውም ፍላጎት የነበረው በመሆኑ ነው።
2. ባለታሪኩ አወዳደቁ የከፋው የሰው ምክር መስማት ባለመቻሉ ነው።
3. ለጥናት ተብሎ የሚጀመር ጫት መቃም ወደ ለየለት ሱስ ውስጥ ሊያስገባ ይችላል።
4. ለቡሎ ከዩኒቨርሲቲ መባረር ምክንያት የውጤቱ መቀነስ ነው።
5. በምንባቡ መሰረት ባለ ታሪኩ መጨረሻ ላይ ከሱስ ተመልሶ ከዩኒቨርሲቲ ተመረቋል።
6. የቡሎ የቅርብ ጓደኛ ሙጁብ የጓደኛው ግፊት ተጽዕኖ ቢያሳድርበትም ይህን ተቋቁሞ ለውጤት በቅቷል።

መልመጃ ሁለት፡-

ከታች ለቀረቡት ቃላት እና ሀረጎች በምንባቡ መሰረት አውዳዊ ፍች ስጡ።

1. የበኩር	6. ይተራመሳሉ
2. ተኮትኩቶ	7. ደብዛው
3. መጥባት	8. የውሃ ሽታ
4. ጠነሰሱ	9. ይሳናቸዋል
5. ነጎደ	10. ከፍቶ

መልመጃ ሶስት:-

በምንባቡ መሰረት ወጣቱን ወደ ሱስ ውስጥ የሚያስገቡ ምክንያቶችን እና የሚያስከትሉትን ጉዳት በቡድን ተወያይታችሁ የደረሳችሁበትን ድምዳሜ በተወካዎችሁ አማካኝነት በክፍል ውስጥ በቃል አቅርቡ።

 ክፍል አራት:- መጻፍ

**ማስታወሻ
ሥርዓተ ነጥቦች**

በወረቀት ላይ የሰፈረ ሀሳብ መልዕክቱ ግልፅ ሆኖ እንዲተላለፍ ሥርዓተ ነጥቦች የጎላ ድርሻ አላቸው። በአማርኛ ቋንቋ ውስጥ በማገልገል ላይ የሚገኙ በርካታ ሥርዓተ ነጥቦች አሉ። ከነዚህም ውስጥ ዋና ዋናዎቹን እንመልከት።

1. አንድ ነጥብ (•) :- አንድ ነጥብ ይዘት ተብሎ የሚጠራ ሲሆን ለተለያዩ አገልግሎቶች ይውላል።

- ቃላትን በምህፃረ ቃል አሳጥሮ ለመጻፍ ያገለግላል።

ምሳሌ:- ተ.መ.ድ   የተባበሩት መንግስታት ድርጅት

- ብርና ሳንቲሞችን እንዲሁም ሙሉና ክፍልፋይ ቁጥሮችን ለመለየት

ምሳሌ:- 6.50   ስድስት ብር ከሃምሳ ሳንቲም

2.9   ሁለት ነጥብ ዘጠኝ

2. ሁለት ነጥብ (:):- ሁለት ነጥብ ከታች የተዘረዘሩትን አገልግሎቶች ይሰጣል።

- በቃላት መካከል በመግባት አንዱን ቃል ከሌላው ለመለየት ያገለግላል።

ምሳሌ:- ቶሎሳ፣ ምሳውን፣ በላ።

- ሰዓትና ደቂቃን ለመለየት ያገልጋል።

ምሳሌ:- 2:30 ሁለት ሰዓት ከሰላሳ ደቂቃ

3. ሁለት ነጥብ ከሰረዘ (: -) :- ሁለት ነጥብ ከሰረዘ ቀጥለው የተዘረዘሩትን አገልግሎቶች ይሰጣል።

- መሪ ሃሳቡን ተከትለው ወደሚመጡ ዝርዝር ነገሮች ለማንደርደር ያገለግላል።

ምሳሌ:- ቋንቋ ለተግባራት ሲውል አራት ክሂሎችን መሰረት አደርጎ ነው። እነሱም:- ማንበብ፣ መጻፍ፣ መናገርና ማዳመጥ ናቸው።

- ምሳሌ ለመጥቀስ ያገለግላል።

ኢትዮጵያ የበርካታ ወንዞች ባለቤት ናት። ምሳሌ:- ዓባይ፣ ዋቤሸበሌ፣ ባሮ፣ ኦሞ፣ ጊቢ፣ ወዘተ

4. ነጠላ ሰረዘ (፣/፥):- ነጠላ ሰረዘ ተከታታይ የሆኑ ቃላት ለመለየት ያገለግላል።

ምሳሌ:- ድርጅታችን ጨው፣ ስኳር፣ ዘይት፣ ወዘተ. ያከፋፍላል።

5. ድርብ ሰረዘ (፤):- ድርብ ሰረዘ የሀሳብ አንድነት ያላቸውን ዓረፍተ ነገሮች ለመለየት ያገለግላል።

ምሳሌ:- በጧት ተነሳ፣ ልብሱን ለበሰ፣ ቁርሱን በላ፣ ደብተሩን ይዞ ወደ ትምህርት ቤት ሄደ።

6. ትዕምርተ-አንክሮ(!):- ቃለ አጋኖ በመባልም ይጠራል። መገረምን፣ መደነቅን፣ ንዴታማ ትእዛዝን፣ ማሞካሸትን፣ ማድነቅን፣ ቁጣን፣ ጩኸትንና ለቅሶን የመሳሰሉትን ለማመልከት ያገለግላል።

ምሳሌ:- ዛሬ መሄድ አለብህ! (ትእዛዝን ለመግለፅ)

7. ትዕምርተ-ሰላቅ (i):- ምፀትን፣ ቀልድና ተሳልቆን ያመለክታል።

ምሳሌ:- አቤት ውፍረት፣ በር አያስገባትም እኮ (ቀጭን የሆነችን ልጅ)

8. ትዕምርተ-ጥያቄ(?):- የጥያቄ ምልክት በመባልም ይታወቃል። ጥያቄያዊ ጽሑፎች ለመጻፍ ያገለግላል።

ምሳሌ:- የቤት ስራህን ሰርተሃል?

9. ቅንፍ ( ):- ወይም የሚለውንም አማራጭ ቃል ተክቶ ይገባል።

ምሳሌ:- ነገ ጧት ወላጅህን (አሳዳጊህን) ይዘህ ና።

መልመጃ አንድ:-

ከላይ የቀረበውን ማስታወሻ መሰረት በማድረግ ከታች በቀረቡት አረፍተ ነገሮች ውስጥ ተገቢውን ሥርዓተ ነጥብ አስገቡ።

ምሳሌ:- ከየት እየመጣህ ነው

ከየት እየመጣህ ነው?

1. በአዋሽ ፓርክ ውስጥ አንበሳ ቀበሮ ጅብ ሚዳቋ ዝንጀሮ እና ጦጣ የመሳሰሉት እንስሳት ይገኛሉ
2. በርቀት እንደተቀመጠ አያት እሷም አይታው ነበር
3. ወደዚህ ስፍራ ከዚህ ቀደም መጥቶ አያውቅም
4. ሰውን ለመርዳት ሰው መሆን በቂ ነው በማለት ብንያም በለጠ ተናገረ
5. የትምህርት ቤቱን ሥነስርዓት ማክበር የሁሉም ተማሪ ግዴታ ነው
6. ጎሽ የኔ አንበሳ ከመቶው ሰላሳ አመጣህ
7. ተመድ የወባ በሽታ ወረርሽኝን ለመቀነስ ጠንክሮ እየሰራ ነው
8. ሀገርን የማልማት ኃላፊነት የማን ነው
9. የቀለም አባቴ መምህራ ጎበዝ እንድሆን መከረኝ
10. ኢትዮጵያ የበርካታ ወንዞች ባለቤት ናት እነሱም አባይ ባሮ ተከዜ ዋቤ ሸበሌ ወዘተ ናቸው

መልመጃ ሁለት:-

ከታች በቀረበው አንቀፅ ውስጥ ባለው ክፍት ቦታ ተገቢውን ሥርዓተ ነጥብ አስገቡ።

ግጥም   1   ልቦለድ   2   ተውኔት   3   እንዲሁም ሌሎች የሥነ-
 ጽሑፍ ስራዎችን የሚፈጥርና የሚጽፍ አካል   4   ደራሲ   4
 ይባላል   5   ፈጣሪ በገሃዱ ዓለም ሰውና ተፈጥሮን እንደፈጠረ ሁሉ ደራሲም
 በሥነ-ጽሑፍ ዓለም የራሱን ሰዎች   6   ተፈጥሮ   7   ሀሳብና ሌሎች ነገሮችን
 ምናባዊ አድርጎ ይሰላል   8   ነፍስ ይዘራባቸዋል   9   ቢፈልግ
 ገድላቸዋል   10   ሲያሻውም እንደገና ሊያሥነሳቸው ይችላል   11
 ባጠቃላይ የተፃፈው ጽሑፍ ድርሰት ሲባል   12   ጸኃፊው ደግሞ ደራሲ
 ይባላል   13

ክፍል አምስት:- ቃላት

ትዕዛዝ:-

በሳጥን ውስጥ የቀረቡትን ቃላት ከታች በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ በትክክለኛው ቦታቸው አስገቡ።

ብልሀቶችን	ትልቅ	ክፍፍል
ውጤት	በለጋ	ለስቃይ
በፅኑ	ልማዳዊ	የውዴታ ግዴታ

1. የተለያዩ የጥናት ----- በመጠቀም ውጤታማ መሆን አለብን።
2. ----- እድሜው በርካታ ኃላፊነቶችን ተቀብሏል።

- 3. ግብር መክፈል የሁሉም ሰው ----- ነው።
- 4. የወላጆቿንና የመምህሮቿን ምክር ባለመስማቷ ----- ተዳርጓል።
- 5. ሞሚና ----- በመታመሚያ ሆስፒታል ገባች።
- 6. ጎጂ ----- ድርጊቶችን መዋጋት የሁላችንም ኃላፊነት ነው።
- 7. በቤተሰብ ውስጥ ትክክለኛ የስራ ----- መኖር አለበት።

ክፍል አምስት፡- ሰዋስው

ትእዛዝ፡-
በምሳሌው መሰረት አምስት ውስብስብ ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

ምሳሌ፡- ሌራ መጽሐፍ ማንበብ ስለሚወድ የተረት መጽሐፍ ገዛ።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

- በዚህ ምራፍ ስለስርዓተ ነጥቦች፣ ስለውስብስብ ዓረፍተ ነገር፣ ስለአውዳዊ ፍች ተመልክተናል።
- ስርዓተ ነጥቦች በወረቀት ላይ የሰፈረ ሀሳብ መልዕክቱ ግልፅ ሆኖ አንዲተላለፍ ለማድረግ የጎላ ድርሻ አላቸው። በጽሑፉ ላይ ሥርዓተ ነጥቦችን አስተካክሎ ካለመጠቀም የተነሳ የዓረፍተ ነገሮቹ ትርጉም ሊያሻማ፣ ሊዛባ ወይም ሙሉ በሙሉ ሊለወጥ ይችላል።
- ተዘውታሪ ቃላት በእለት ተእለት ሕይወታችን በብዛት የምንጠቀምባቸው (የምንገለገልባቸው) ቃላት ናቸው።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ከምዕራፉ የወጡ ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. ከታች በሳጥኑ ውስጥ የቀረቡትን ስርዓተ ነጥቦች በመጠቀም ዓረፍተ ነገር መስርቱ

?	፤	፤	፤
!	::	“ ”	:-

2. ቀጥለው ከቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ውስብስብ ዓረፍተ ነገር የሆነው የቱ ነው?

ሀ. አልማዝ ትምህርት ቤት መጣች።

ለ. ኢብራሂም ጠንክሮ ስላጠና ጥሩ ውጤት አመጣ።

ሐ. መምህሩ በመኪና ወደ መርካቶ ሄደ።

መ. የትምህርት ቤታችን ቤተ መጻሕፍት ግንባታ ተጠናቀቀ።

3. ስለሱስ አስከፊነት የተገነዘባችሁትን በአጭሩ በቃል አብራሩ።

ምዕራፍ ዘጠኝ (፱)

የሀገር ፍቅር

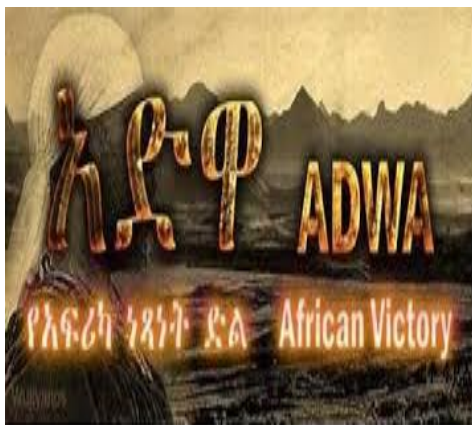
ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- አዳምጣችሁ የጽሑፉን ፅንሰ ሀሳብ ከሕወታችሁ ጋር ታዛምዳላችሁ ።
- የሀገር ፍቅርን ምንነት ትገልጻላችሁ።
- የመረጣችሁትን ጽሑፍ ለተለያዩ ዓላማ ታነባላችሁ።
- የሀገር ፍቅር መገለጫዎችን ለይታችሁ ትዘረዝራላችሁ።
- ምስሎችን ትገልጻላችሁ።

ክፍል አንድ ፡- ማዳመጥ

“የአድዋ ድልና የሀገር ፍቅር ስሜት”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

1. ርዕሱና የቀረቡት ምስሎች ምን ግንኙነት ያለው ይመስላችኋል?
2. ሀገር ማለት ለእናንተ ምንድን ነው?
2. የሀገር ፍቅር ምንድን ነው? በምን በምን የሚገለፅ ይመስላችኋል?

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ:-

“የአድዋ ድልና የሀገር ፍቅር ስሜት” በሚል ርእስ የቀረበውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን በመጻፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቋችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ በቃል ስጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-

ከታች የቀረቡትን ጥያቄዎች በጥምና በማንበብ ትክክል ከሆኑ እውነት፣ ትክክል ካልሆኑ ደግሞ ሀሰት በማለት በጽሑፍ መልሱ።

1. አስራ ሰባት አንቀጾች ያሉት የውጫሌ ውል የተደረገው ሚያዝያ 25/1880 ዓ.ም ነው።
2. የአድዋ ጦርነት የተካሄደው በውጫሌ አካባቢ ነው።
3. እቴጌ ጣይቱ ለአድዋ ጦርነት ድል መገኘት ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርገዋል።
4. ለመጀመሪያ ጊዜ የአድዋ ድል በዓል የተከበረው 1895 ዓ.ም ነው።
5. በምንባቡ ሀሳብ መሰረት ጦር ሜዳ ሄዶ ያልተዋጋ ዜጋ አርበኛ ሊሆን አይችልም።
6. አርበኝነት የሚለው ቃል ክብር፣ ማንነትና ተግባር የሚገለፅበት ቃል ነው።

መልመጃ ሁለት:-

ከታች በሳጥን ውስጥ የቀረቡትን ቃላትና ሀረጎች ቀጥለው በቀረቡት ያልተሟሉ ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ በትክክለኛ አውዳቸው አስገቡ።

ገድል	ለመቀራመት	መና
የጋራ ክንዳቸውን	ሉዓላዊነት	የተከናከበበት
አይበገፍ	መናገሻ	አርነታቸውን

1. በሀገር -----ላይ ከመጣ ጠላት ጋር ድርድር አያስፈልግም።
2. አባቶቻችን ለሀገር ፍቅር ሲሉ የፈፀሙትን -----እኛ ማስቀጠል አለብን።
3. የሀገር ፍቅር ስሜት ከሰማይ የሚወርድ ----- ሳይሆን በጠንካራ ስራ የሚገለፅ ነው።
4. አውሮፓዊያን የአፍሪካን አህጉር በቅኝ ግዛት -----በርካታ ስልቶችን ተጠቅመዋል።
5. የአፍሪካ ሀገራት ----- ለማግኘት በርካታ ተጋድሎ አድርገዋል።
6. ዜጎች ----- አስተባብረው ሀገራቸው በምትፈልገው የስራ መስክ መሰማራት አለባቸው።
7. የጀግኖች አባቶቻችን -----ስሜት ሀገራችን ታፍራና ተከብራ እንድትኖር አድርጓል።
8. አጼ ምኒሊክ ወደ አድዋ የዘመቱት ከ-----ከተማቸው በመነሳት ነው።
9. የአድዋ ጦርነት ወራሪው የኢጣሊያ ጦር የሸንፈትን ካባ -----ነው።

ክፍል ሁለት፡- መናገር

ትዕዛዝ
ከታች በቀረቡት ጥያቄዎች ላይ በቡድን ከተወያያችሁ በኋላ የደረሳችሁበትን ድምዳሜ ለመምህራችሁ ተናገሩ።

1. የሐገር ፍቅር ለምን ያስፈልጋል? ምንስ ጥቅም አለው?
2. በአሁኑ ሰዓት ለሀገራችሁ ምን አተዋዕኔ እያደረጋችሁ ትገኛላችሁ? ወደ ፊትስ ምን ለማድረግ አስባችኋል?

ክፍል ሶስት:- ማንበብ

“የልብ ወጊነት”

❖ **ቅድመ ንባብ**

1. ከላይ ከቀረበው ርዕስና ፎቶው ምን ተረዳችሁ?
2. ለሀገራችን ትልቅ አስተዋፅኦ ካደረጉ ኢትዮጵያውያን መካከል የምታውቋቸውን ሰዎች ስም ተናገሩ።
3. ለሀገራችን ብቸኛ ስለሆነው የልብ ቀዶ ጥገና ማዕከል ምን ታውቃላችሁ?

❖ ጊዜ ንባብ

መልመጃ አንድ

“የልብ ወጊሻው” የሚለውን ምንባብ በየግላችሁ ድምጻችሁን ሳታሰሙ አንብቡ። መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቋችሁ ጥያቄዎችም ተገቢውን ምላሽ ስጡ።

“የልብ ወጊሻው”

የዛሬ 43 ዓመት ገደማ በ1970 በአሜሪካን ነው በኢትዮጵያ የልብ ህክምና ማዕከል የማቋቋም ሀሳብ የተጠነሰሰው፤ በልብ ህክምና ሙያ ለመሰልጠን (ስፔሻላይዝድ ለማድረግ) በዶክትሬት ዲግሪ የተመረቅኩበትን የትምህርት ማስረጃና የወደፊት ፍላጎቴን የሚገልጽ ሃሳብ ለኒዮርክ ዩኒቨርሲቲ አቀረብኩ። ቃለ መጠይቅ ያደረገችልኝ ፕሮፌሰር የምንቀበለው አስር ሰዎችን ነው፤ አንተ የተቀመጥከው አስረኛ ላይ ነው፤ ባቀረብከው ማመልከቻ ውስጥ ጥሩና ደስ የሚሉ ነገሮች አይቻሉም፤ ስላቀድካቸው ነገሮች ከአንደበትህ መስማት እፈልጋለሁ፤ እውነት ትምህርቱን ስትጨርስ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሰህ በልብ ህክምና ትሰራለህ? በማለት ስትጠይቀኝ አዎ! በማለት መለስኩላት።

ፕሮፌሰርም ወደ ኢትዮጵያ ተመልሰህ የልብ ህክምና ሆስፒታል በሌለበት፣ መስሪያ ቤት በሌለበት፣ ባለሙያ በሌለበት፣ እንዴት ነው የልብ ህክምና እሰራለሁ የምትለው ሲሉ ደጋግመው ጠየቁኝ። እኔም በመላ ልወጣው እንደምችል ነገርኳቸው ።

ወደ ቤቴ ስመለስ ፊቴ ላይ የመከፋትና የሀዘን ስሜት ያየችው ባለቤቴ፣ ምነው ተከፋህ አልተቀበሉህም እንዴት? በማለት ጠየቀችኝ። መቀበሉንስ ተቀብለውኛል። ነገር ግን አራት ነገሮች አርግጧል መጣሁ አልኳት፤ የልብ ሆስፒታል ለመገንባት ውድና ልዩ የሆኑትን የህክምና መሳሪያዎች ማሟላት፣ የልብ ሃኪም ማፍራትና ሆስፒታሉን በገንዘብ አቅም ዘላቂና ቀጣይነት ያለው አገልግሎት

አንዲሰጥ ማስቻል የሚሉት በዶክተር በላይ አበጋዝ የተረገዙት ራዕዮች መሆናቸውን ዘርዝረው አስረዷቸው ።

ለዚህ ራዕያቸው ሳይታክቱ የወጡና የወረዱት ዶክተር በላይ አበጋዝ፣ ሆስፒታሉን በኢትዮጵያ ህዝብና በሼህ ሙሃመድ ሁሴን አሊ አላሙዲ ትብብርና ድጋፍ አሰርተው በ2001 ዓ.ም አስመርቀዋል። ውድ የሆኑ ዘመናዊ የልብ ቀዶ ህክምና መሳሪያዎችንም በአጋር ድርጅቶች አሟልተዋል። የልብ ቀዶ ጥገና ሃኪሞችንም በሚኒያ ፖሊስ የልብ ቀዶ ሃኪም በሆኑት በዶክተር ቪብ ክሽንትና ታዋቂ በሆነው የህንድ ናርያና ሆስፒታል በሰለጠኑና ዛሬ ለተደረሰበት ደረጃ ማድረስ የቻሉ የአገር ባለ ውለታ ናቸው።

እኝህ የአገር ባለውለታ በጠቅላይ ሚኒስትሩ አማካኝነት የምስጋናና የእውቅና የክብር ሽልማት ተበርክቶላቸዋል። የተሰበረ ልብ ጠጋኙ ይህ ሽልማት ቢያንስባቸው እንጂ የሚበዛባቸው አይደለም። በኢትዮጵያ በየአመቱ 50 ሺህ ህጻናት ከልብ በሽታ ጋር ይወለዳሉ። በተጨማሪም ከ50 እስከ 60 ሺህ የሚሆኑት ደግሞ ከተወለዱ በኋላ የልብ በሽተኛ ይሆናሉ። ህክምናውን ባለማግኘታቸው ይሞታሉ። ይህንን ታሪክ ለመቀየር ላለፉት 41 ዓመታት የደከሙትን ኢትዮጵያዊ ሁሉም ወገን ሊያመሰግንና አርአያነታቸውን ሊከተል ይገባል። የዶክተር በላይን መንገድ ልብ ብሎ ላስተዋለ ልባም ሁሉ የሚናገረው ሀቅ ማንም ቢሆን በተሰማራበት የሙያ መስክ ሊደክምለትና ሊያሳካው የሚገባው የሀገር ውለታ እንዳለበት ነው።

ምንጭ:- (አዲስ ዘመን ጋዜጣ፣ ቁጥር 285፣ ሰኔ 15/2011ዓ.ም)

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በቃል መልሱ።

1. በሀገራችን በየዓመቱ ስንት ህጻናት ከልብ በሽታ ጋር ይወለዳሉ?
2. የባለታሪኩ ራዕይ ምን ነበር? አብራርታችሁ ተናገሩ።
3. ዶክተር በላይ አበጋዝ አራት ነገሮችን አርግጧል መጣሁ ካሉት ውስጥ ሁለቱን ጥቀሱ።
4. ባለታሪኩ ለሀገርና ለወገን ላደረጉት አስተዋፅኦ የእውቅና ሽልማት የተበረከተላቸው ከማን ነው?
5. የልብ ህመማን መርጃ ማዕከሉ መቼ ተመረቀ?
6. ከዶክተር በላይ አበጋዝ ታሪክ ምን ቁም ነገር አገኛችሁ?

መልመጃ ሁለት፡-

ቀጥለው ለቀረቡት ከምንባቡ ለወጡ ቃላት ተመሳሳይ ፍች ስጡ።

1. መላ	6. ልባም
2. አርግጧል	7. ሀቅ
3. ሳይታክቱ	8. ወጌሻ
4. አጋር	9. እውቅና
5. ውለታ	10. መከፋት

መልመጃ ሶስት፡-

መምህራችሁ የሚሰጧችሁን የንባብ ማስታወሻ በመውሰድ “መረጃን ለማግኘት ማንበብ” የሚለውን የንባብ ዓላማ መሰረት በማድረግ ቀጥሎ በቀረበው ጽሑፍ ውስጥ ያሉትን የአሃዝ (የቁጥር) መረጃዎች ከታች በቀረበው ሰንጠረዥ ውስጥ መሉ።

የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ከ2003 ዓ.ም እስከ 2006 ዓ.ም የፀረ ኤች አይቪ ህክምና አገልግሎት የመድኃኒት ስርጭት መጠንን እንደሚከተለው ይገለጻል። በ2003 ዓ.ም መድኃኒቱን ከጀመሩ 333,434 ሰዎች መካከል 247,805 ያህሉ መድኃኒት በመውሰድ ላይ ያሉ ሲሆን ይህ በመቶኛ ሲሰላ 42.65 % ይሆናል። በ2004 ዓ.ም መድኃኒቱን ከጀመሩ 342,954 ሰዎች መካከል ደግሞ 270,543 ያህሉ መድኃኒቱን ወስደዋል፤ ይህ በመቶኛ ሲሰላ 44.92% ነው። የ2005 ዓ.ም ስንመለከት ደግሞ መድኃኒቱን ከጀመሩ 439,301 ሰዎች መካከል 308,860 ያህሉ መድኃኒቱን የወሰዱ ሲሆን ስሌቱ 41.49 % ነው። በ2006 ዓ.ም ደግሞ ከ492,689 ሰዎች መካከል 344,344 ሰዎች መድኃኒቱን ተጠቅመዋል። ይህ ደግሞ በመቶኛ ሲሰላ 42.73% ነው። (ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር)

ከ2003-2006 ዓ.ም የፀረ ኤች አይቪ መድኃኒት ስርጭት መጠንን የሚያሳይ ሰንጠረዥ											
2003 ዓ.ም			2004 ዓ.ም			2005 ዓ.ም			2006 ዓ.ም		
የጀመሩ	የወሰዱ	በ%	የጀመሩ	የወሰዱ	በ%	የጀመሩ	የወሰዱ	በ%	የጀመሩ	የወሰዱ	በ%
333,434	247,805	42.65									

ክፍል አራት:- መጻፍ

ትዕዛዝ

ከላይ የቀረበውን ምስል መሰረት በማድረግ ስለ አድዋ ጦርነት ሁለት አንቀፅ ያፉ።

ክፍል አምስት:- ቃላት

ያልተዘወተሩ ቃላት

መልመጃ አንድ:-

ከታች በዓረፍተ ነገሩ ውስጥ ለተሰመረባቸው ያልተዘወተሩ ቃላት አውዳዊ ፍቺ ስጡ።

1. ወንደሰን ከባላጋራዎቹ ጋር ከረጅም ዓመታት በኋላ እርቅ ፈፀመ።
2. ሸማኔው የሰራልኝ ቡልኮ ለአይን ያሳሳል።
3. በከባ ቅጠል የተጋገረው ዳቦ ይጣፍጣል።
4. ሁሉም ቤተሰብ ከሰፊው ማዕድ የአቅሙን ያህል ተቋደሰ።
5. መ-ክታር ጭራሮ ለመልቀም ወደ ጫካ ሄደ።
6. ፈተና ሲደርስ ጉድ ጉድ ማለት መፍትሄ አይሆንም።

- 7. ለሰርጉ በተጣለው ዳስ ውስጥ ጭፈራው ደርቷል።
- 8. ንጉሱ የንግስናውን ዘውድ ደፋ።
- 9. ለዓይን ያዝ ሲያደርግ ጉዞውን ጀመረ።
- 10. ለጊዜያዊ ጥቅም ብሎ ሀገርን የሚጎዳ ተግባር መፈፀም ተገቢ አይደለም።

መልመጃ ሁለት፡-
ከታች የቀረበውን ግጥም በማንበብ ለተሰመረባቸው ቃላት አውዳዊ ፍች ስጡ።

ሁለት በራ ሰዎች ሲያልፉ በጎዳና

እቃ መሬት ወድቆ ብልጭ ሲል አዩና

ተሽቀዳድመው ሄደው ከቦታው ሲደርሱ

ተፎካከሩበት ሁለቱም ሊያነሱ።

በኋላም ተማተው በጥሬ በጡጫ

አንደኛው ነጠቀ በጉልበቱ ብልጫ

አገላበጠና ቢመለከት ፈጥኖ

እቃውን አገኘው ማበጠሪያ ሆኖ።

እስኪ ሁላችሁም በሉ ፍረዱት

እሱ ራሱ በራ ጠጉር የለበት

ሮጦ ተማቶ ቀምቶ ቢያመጣ

ምን ያድርግለታል ሚዶ ለመላጣ። (ከበደ ሚካኤል፣ ብርሃነ ህሊና፣

1961)

- 1. በጎዳና
- 5. በጉልበቱ

2. ተሽቀዳድመው	6. አገላበጠና
3. ተፎካክሩበት	7. ፍረዱት
4. ተማተው	8. ሚዶ

ክፍል አምስት:- ሰዋሰው

ትዕዛዝ:-
 ቃላትን በትክክለኛ ቅደም ተከተላቸው አዋቅራችሁ ውስብስብ ዓረፍተ ነገሮቹን አስተካክላችሁ ዓፋ።

1. ቤት ገባ ሀኪም ስለገጨው መኪና።
2. ተዳረገች ስለማትጠብቅ ለጽኑ የግል ንፅህናዋን ህመም።
3. ያስፈልጋል ከውጭ ለመጠበቅ ሀገርን ጠላት አንድነት።
4. ሰርተዋል ሁሉም ተማሪዎች የቤት ስራውን በጥሩ ሁኔታ።
5. ያስፈልጋል ንፅህናን መጠበቅ የአካባቢ መጠበቅ የውሃ ብክለትን ለመከላከል።
6. ትላንትና ማታ የገዛችልኝ ጠፋብኝ ቦርሳ አክስቴ።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለንባብ አይነቶችና ዓላማ እንዲሁም ስለሀገር ፍቅር ምንነትና መገለጫዎች ተምረናል።
- የንባብ ዓይነቶች ከፍጥነት (መረጃ ከማግኘት) አንጻር የዝግታ ንባብ፣ የፍጥነት ንባብ፣ የገረፍ ገረፍ ንባብ ወዘተ. በማለት ይከፈላሉ።
- ሰዎች ለተለያዩ ዓላማዎች ያነባሉ። ከእነዚህም ውስጥ:- ለጥንቃቄ፣ ለመዝናናት፣ አዲስ ነገር ለመማርና ለማወቅ እንዲሁም መረጃን ለማግኘት ወዘተ. የሚሉት ተጠቃሽ ናቸው።
- የሀገር ፍቅር ማለት ሀገርን የሚጠቅም ስራ መሰራት፣ መስዋዕትነትን መክፈል ወዘተ. ማለት ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ከምዕራፉ የወጡ ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. አምስት ውስብስብ ዓረፍተ ነገር መስርቱ።
2. የንባብ አይነቶችና ዓላማዎችን ዘርዝሩ።
3. የሀገር ፍቅር ምንድን ነው? መገለጫዎቹንም ዘርዝሩ።

ምዕራፍ አስር (I)

የቃል ግጥም

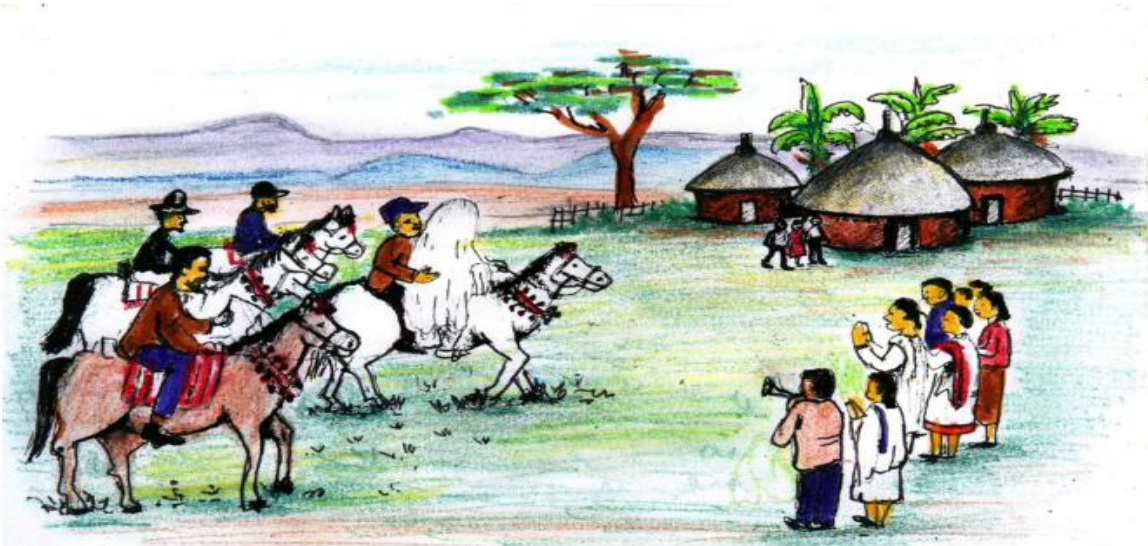
ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች፣ ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- ጽሑፉን አዳምጣችሁ ጭብጡን በቃል ትገልጻላችሁ።
- ለቃላዊ ግጥም ብያኔ ትሰጣላችሁ።
- የቃል ግጥም አይነቶችን ትዘረዝራላችሁ።
- ዜማውን ጠብቃችሁ ግጥም ታነባላችሁ።

ክፍል አንድ፡- ማዳመጥ

የቃል ግጥም

❖ ቅድመ ማዳመጥ

“ቃላዊ ግጥም” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ ከማዳመጣችሁ በፊት የቀደመ እውቀታችሁን መሰረት በማድረግ የሰንጠረዥን ሁለት ረድፎች በደብተራችሁ ላይ በትክክል ሙሉ። ምንባቡ ካለቀ በኋላ ተመልሳችሁ ያወቅሁት የሚለውን ክፍል በትክክል ሙሉ።

ቃላዊ ግጥም		
ስለቃላዊ ግጥም የማውቀው	ስለቃላዊ ግጥም ማወቅ የምረልገው	ስለቃላዊ ግጥም ተጨማሪ ያወቅሁት
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-

❖ ጊዜ ማዳመጥ

ትዕዛዝ፡-

“የቃል ግጥም” የሚለውን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን ማስታወሻ በመያዝ በንቃት አዳምጡ። መምህራችሁ ለሚጠይቁት ጥያቄዎችም ተገቢውን ምላሽ በቃል ሰጡ።

❖ ድህረ ማዳመጥ

መልመጃ አንድ:-

ከታች የቀረቡት ጥያቄዎች የያዙት ሀሳብ ትክክል ከሆነ እውነት ትክክል ካልሆነ ሀሰት በማለት በምንባቡ መሰረት መልሱ።

1. ቃላዊ ግጥም ከትውልድ ወደ ትውልድ በጽሑፍ የሚተላለፍ የሥነ-ቃል አይነት ነው።
2. የቃላዊ ግጥም ባለቤት ማኅበረሰቡ (ህዝቡ) ነው።
3. የአንድ ማኅበረሰብ ባህል በቃላዊ ግጥሞች አማካኝነት ጎልቶ ይወጣል።
4. ቃላዊ ግጥሞች የቋንቋ አጠቃቀማቸው በዘፈቀደና ያልተቆጠበ ነው።
5. የሰው ልጆች ሀሳባቸውን በጽሑፍ መግለጽ ከመጀመራቸው በፊት ቃላዊ ግጥምን ይጠቀሙ ነበር።

መልመጃ ሁለት:-

በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ቃላት በ “ለ” ስር ከቀረቡት ቃላት ተመሳሳይቸውን በመፈለግ አዛምዱ።

“ሀ”	“ለ”
1. ክስተት	ሀ. መጀመሪያ
2. ደራሲ	ለ. ያበለጸጋል
3. ነጎደ	ሐ. ጸኃፊ
4. ጎልቶ	መ. የማይዘረዝር
5. መነሻ	ሠ. በፍጥነት ሄደ
6. አስማምቶ	ረ. ግልጽ ሆኖ
7. ያጎለብታል	ሰ. አሻራ
8. ቁጥብ	ሸ. አጋጣሚ
	ቀ. መርማሪ
	በ. አስተካክሎ

ክፍል ሁለት:- መናገር

ተግባር አንድ:-

በአካባቢያችሁ እናንተ ወይም ሌሎች ሰዎች የሚያዘኙባቸውን ቃላዊ ግጥሞች ሰብስባችሁ አምጡና ተወያዩባቸው።

ተግባር ሁለት:-

ከሰብስባችኋቸው የቃል ግጥሞች ውስጥ አንዱን በመምረጥ ለክፍል ጓደኞቻችሁ በክዋኔ አቅርቡ።

ክፍል ሶስት:- ንባብ

❖ ቅድመ ንባብ

1. ቀጥሎ የቀረበው ምስል ምንን የሚገልጽ ይመስላችኋል?
2. ቃላዊ ግጥም ከጽሑፋዊ ግጥም በምን የሚለይ ይመስላችኋል?
3. የምታውቋቸውን የቃላዊ ግጥም አይነቶች ዘርዝሩ።

❖ ጊዜ ንባብ

ትዕዛዝ

“ቃላዊ ሀብቶቻችን” የሚለውን ምንባብ ድምጻችሁን ሳተሰሙ በጥምና አንብቡ፤ መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቋችሁ ጥያቄዎችም ተገቢውን ምላሽ በቃል ስጡ።

“ቃላዊ ሀብቶቻችን”

የቃል ግጥም በግጥም መልክ ከሚቀርቡ ወይም ከሚዘሙ የሥነ-ቃል ዓይነቶች ውስጥ የሚመደብ ነው። የቃል ግጥም ዓይነቶች በጣም በርካታ ናቸው። እነሱም፡- የአውዳመት፣ የፋክራ፣ የልመና፣ የሙሾ፣ የስራ ግጥሞች ወዘተ. በቃላዊ ግጥም ውስጥ የሚመደቡ ናቸው። የቃል ግጥሞች እንደየሁኔታው ሊዘሙ ወይም በእንጉርጉሮ ሊቀርቡ ይችላሉ። ቃላዊ በመሆናቸው በአብዛኛው አጫጭር ናቸው። እነዚህ ቃላዊ ግጥሞች ምጣኔ፣ ምትና ዜማ አላቸው። ግጥሞቹ በአብዛኛው በእኩል ጊዜ እንዲያልቁ ሆነው የተመጡ ሀረጎችን ይይዛሉ። የተመጡት ሀረጎች በተወሰነ ጊዜ ሲደጋገሙ ደግሞ ምትን ይፈጥራሉ፤ ሲነበቡም ዜማ አላቸው። ግጥሙ እንደሚገልፀው ስሜት ዜማው ይለያያል።

በአብዛኛው የገጠሩ ህዝብ በጋራም ሆነ በተናጥል አንድ ስራ በሚያከናውንበት ጊዜ ስራውን በተቀላጠፈ ሁኔታ ለመስራት ስለሚያግዘው ቃላዊ ግጥሞችን እየደረደረ ያንጎራጎራል፣ ይዘፍናል፣ ይጨፍራል። በተለያዩ ቡድናዊ የስራ አጋጣሚዎች ላይ ለምሳሌ በአጨዳ፣ በአረም፣ በቤት ስራ ጊዜ ወዘተ. ስራዎችን ሲያከናውን

ያዜማል። ከዚህም በተጨማሪ በተለያዩ ማኅበራዊ አጋጣሚዎች ለምሳሌ በሰርግ፣ በለቅሶ፣ በጦርነት ወቅት ህዝቡን ለማነቃቀትና ስሜትን ለመግለፅ የሚቀርቡ እንደ እንጉርጉሮ፣ ፉክራና ቀረርቶ የመሳሰሉት ቃላዊ ግጥሞች ከፍተኛ አስተዋፅኦ አላቸው። የተወሰኑትን እንደሚከተለው እንመለከታለን።

*ተማሪዎች እስካሁን ከቀረበው ምንባብ ምን ተረዳችሁ? በቀጣዩ የምንባብ ክፍልስ ምን አይነት የቃል ግጥም የሚቀርብ ይመስላችኋል?

ሀ. የእርሻ ላይ ግጥሞች

እኔስ አርሳለሁ አልማረርም፣

ችግር በወንጭፍ አይባረርም።

ለ. በልጆች ጨዋታ የሚዜሙና የሚገጠሙ

ድንቡሼ ገላ ድንቡሼ ገላ፣

የአብሽ ገለባ፣

ሜዳ ነው ብዬ ገደል ልገባ።

ገደል ገብቼ ልወጣ ስል፣

ጅቡ መጣብኝ ከእግሬ ስር።

ሐ. በቡሄ በዓል ጊዜ የሚዜሙና የሚገጠሙ

እዚያ ማዶ (ሆ) ጭስ ይጨሳል (ሆ)

አጋፋሪ (ሆ) ይደግሳል (ሆ) ...

መ. የሽለላ የቃል ግጥም

ዓባይ ጥቁር ነበር ከሰል የመሰለ፤

እየቀላ መጣ ደም እየመሰለ።

ሰ. የፋከራ ቃል ግጥም

በል በለውና ጉልበት ጉልበቱን፤

እያነከሰ ይውጣው ዳገቱን።

በአጠቃላይ የቃል ግጥሞች የአንድን ማኅበረሰብ የአኗኗር፣ የአመጋገብ፣ የአለባበስ፣ ወዘተ. ልማዶችን የሚያንፀባርቁ በመሆናቸው እንደሌሎች ቅርሶች ሁሉ እነዚህን ቃላዊ ሀብቶች ልንጠብቃቸው ይገባል።

(አንተነህ፣ 2001፣ የአማርኛ ሥነ-ቃል አጭር ቅኝት እና ዘሪሁን፣ 1992፣ የሥነ-ጽሑፍ መሰረታዊያን። መጠነኛ ለውጥ ተደርጎበት የተወሰደ)

❖ ድህረ ንባብ

መልመጃ አንድ:-
ቀጥለው ለቀረቡት ከምንባቡ የወጡ ጥያቄዎች አጭር መልስ ስጡ።

1. የቃል ግጥም አይነቶችን ዘርዝሩ።
2. ቃላዊ ግጥሞች በአብዛኛው የሚከወኑት በየት አካባቢ ነው?
3. ሰዎች በጋራም ሆነ በተናጠል ስራ ሲሰሩ ቃላዊ ግጥሞችን ለምን ያዜማሉ?
4. በአብዛኛው ቃላዊ ግጥሞች ቅርጻቸው ለምን አጫጭር ይሆናሉ?
5. በቃላዊ ግጥም የሚዳሰሱት የማኅበረሰቡ ጉዳዮች ምን ምን ናቸው?

መልመጃ ሁለት:-

ከታች የቀረቡትን የቃል ግጥሞች አይነት ለይታችሁ ተናገሩ።

ምሳሌ:- እንኳን ጥሬውን ይብላው ዱቄቱን፤

በሬ አይደለም ወይ ያቀናው ቤቱን። የእርሻ ቃላዊ ግጥም

1. መታመን ነው እንጂ የሰው ቁም ነገሩ፤

ሞትማ ግብሩ ነው ለሰው ልጅ ባገሩ።

2. እንዳላይሽ እንዳላይሽ፤

ወርቁን ጋረዱት እናትሽ።

3. ይህ አረም የሚሉት በጣም አደገኛ፤

ጧት ማታ ቢነቅሉት አሁንም አፍለኛ።

4. ገዳይ በየበሩ በየሸንተረሩ፤

ይፈለግ የለም ወይ የአዳኝ ውሻ ዘሩ።

5. በለው በንንዴ ባፈ ድምድሙ፤

የማታ ጮራ ሲመስል ደሙ።

6. አይኔን ግንባር ያድርገው ብላችሁ አትማሉ፤

ይቸግር የለም ወይ መሪ ማባበሉ።

7. እረ አምሳለ

እረ አምሳለ

ኸረ ሆይ ኸረ ሆይ

መልመጃ ሶስት፡-

ቀጥሎ የቀረበውን ማስታወሻ መሰረት በማድረግ በቡድን ከተወያያችሁ በኋላ ከማስታወሻው በታች የቀረቡትን ቃላዊ ግጥሞች ዜማቸውን ጠብቃችሁ አንብቡ።

ማስታወሻ

ግጥም እንዴት ይነበባል?

ግጥም የሚዋቀረው ሐረግ በሐረግ ነው። ሐረጎች ደግሞ ስንኝን ይመሰርታሉ። ሐረግ በግጥም ውስጥ በአንድ ትንፋሽ የሚነበብ ሲሆን ስንኝ ደግሞ አንድ የግጥም መስመር ነው። አንድን ግጥም ዜማውን ጠብቀን ለማንበብ የሚከተሉትን መመሪያዎች መተግበር ተገቢ ነው። እነሱም፡-

- በሐረጎችና በስንኞች መጨረሻ የተወሰነ የጊዜ ቆይታ ማድረግ
- ግጥሙን በተገቢ ዜማዊ ቃና ማንበብ
- የተለያዩ የግጥም አነባበብ ስልቶችን ከመምህራን፣ ከሬዲዮ፣ ከቴሌቪዥንና ከሥነ-ጽሑፋዊ መድረኮች ወዘተ. ማዳመጥ
- ግጥሙ የቅስቀሳ፣ የሀዘን፣ የግርምት፣ የትዝብት፣ የውደሴ... መሆኑን በማጤን የአነባበብ ለዛውን እንደየግጥሙ ዓይነት እየቀያየሩ ለማንበብ መሞከር የሚሉት ተጠቃሽ ናቸው።

1. አንድ እንጀራ በእኔ እንዴት ትኮራለህ፣
ከባለጠጋ ቤት ትነባበራለህ።
2. እባክሽ እናቴ ውለጅ መንታ መንታ፣
ግራ እጄ ሲመክት ቀኝ እጄ ተመታ።
3. አንበሳው ወይኖ የዋለበቱ፣
አረገረገ ሸሽ መሬቱ።
4. ተጉዞ ተጉዞ ሰው እንደ ደመና፣
መመለሻው ጠፋ ያገሩ ጎዳና።

ክፍል አራት፡- መጻፍ

መልመጃ አንድ፡-

ከታች የቀረቡትን ያልተሟሉ ቃላዊ ግጥሞች አሟልታችሁ ባፉ።

1. መቅደላ አፋፋ ላይ ጨኸት በረከተ፣
የሴቱን አናውቅም ወንድ -----።
2. ስራ እንደኮሶ እየመረረው፣
ጠቅልሎ መጉረስ ማን -----።
3. ብነግድ አንድ ጨው ባርስ አንድ ቁና፣

እንግዲህ ምን ልበል ----- ::

4. የኔማ እመቤት የፈተለቸው፣

የሸረረት ድር -----::

5. ሲሰራው ዋለና ሲያንፀው ሲያንፀው፣

እንደመፋቂያ እንጨት -----::

6. የኔማ ጌታ የሰጠኝ ሙክት፣

አንድ ዓመት ሞላኝ-----::

መልመጃ ሁለት:-

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ መመሪያ መሰረት ተመሳሳይ የቃል ግጥሞችን ጽፋችሁ በመምጣት ለክፍል ጓደኞቻችሁ አንብቡላቸው።

ክፍል አምስት:- ቃላት

ዘይቤያዊ አነጋገር

ትዕዛዝ:-

መምህራችሁ የሚሰጧችሁን ማስታወሻና ማብራሪያ መሰረት በማድረግ ቀጥለው ለቀረቡት ጥያቄዎች ተገቢውን መልስ ሰጡ።

1. ከሚከተሉት መካከል አነጻጻሪ ዘይቤ ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. አይኑ የበርበሬ ማስቀመጫ መስሏል።

ለ. ፊቱ የሐምሌ ሰማይ መስሏል።

ሐ. ቁመቱ ዝግባ ነው።

መ. ጥርሶቹ የዛገ ቆርቆሮ መስለዋል።

2. እሱማ ጨዋ ነው ባህሉን አክባሪ፤

እርቃኑ ቢታይም ለብሶ ትልትል ሱሪ።

በአመሉስ ቢሆን ከቶ ማን ያማዋል፤

ቁማር መጠጥ እንጂ ምን ተገኝቶበታል። ይህ ግጥም የቀረበው በምን

አይነት ዘይቤ ነው?

ሀ. ምፀት

ሐ. ተለዋጭ

ለ. ተምሳሌት

መ. ግነት

3. አንቺ ፀሀይ ያየሽውን መስክሪ? ። ይህ ሀሳብ የቀረበው በምን አይነት ዘይቤ ነው?

ሀ. እንቁኔ

ሐ. ምፀት

ለ. ግነት

መ. አያዎ

4. ሆዴ ረመጥ ነው። በዚህ ዓረፍተ ነገር ውስጥ የተገለፀው የዘይቤ አይነት _____ ነው።

ሀ. ግነት

ሐ. ተለዋጭ

ለ. ሰውኛ

መ. አነጻጻሪ

5. ከሚከተሉት መካከል በሰውኛ ዘይቤ የቀረበው የቱ ነው?

ሀ. ዓባይ የሀገር ኩራት ነው

ሐ. ሀገር ትጣራለች

ለ. እናት ኢትዮጵያ

መ. አልማዝ ተኮራምታ ቁጭ አለች

6. የገዛሁት እንጀራ እፍ ቢሉት ወንዝ ይሻገራል። ይህ ሀሳብ የቀረበበት የዘይቤ አይነት ከሚከተሉት መካከል የቱ ነው?

ሀ. ሰውኛ

ሐ. ተምሳሌት

ለ. እንቁኔ

መ. ግነት

7. ሰውዬው የቀን ጅብ ነው። ይህ አረፍተ ነገር በየትኛው ዘይቤ የተገለፀ ነው?

ሀ. በምፀት

ሐ. በእንቁኔ

ለ. በግነት

መ. በተለዋጭ

ክፍል አምስት:- ሰዋስው

መልመጃ አንድ:-

ቀጥለው በሳጥኑ ውስጥ የቀረቡትን አያያዦች በመጠቀም ውስብስብ ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

ቢሆንም	እንደ	ነገር ግን
ይሁን እንጂ	ስለ	በተጨማሪም

1. ትዕግስት ከትምህርት ቤት ----- ተመለሰች እጇን ታጠበች።
2. የእንቦጭ አረምን ለማጥፋት ህዝቡ ርብርብ እያደረገ ----- የተፈለገውን ውጤት ማምጣት አልተቻለም።
3. አሁን የጥናት ሰዓት ----- ደረሰ ቴሌቪዥን መዘጋት አለበት።
4. ያሲን ጠንክሮ አንብቦ ነበር፤ ----- ጥሩ ውጤት አላመጣም።
5. ካስ መጫወት እወዳለሁ ----- በኮሮና ምክንያት አልተሳካልኝም።
6. ጓደኛዬ ከትምህርቱ ----- የቀን ስራ ይሰራል።

መልመጃ ሁለት:-

እስካሁን ስለውስብስብ ዓረፍተ ነገር በተማራችሁት መሰረት አያያዥ ቃላትን በመጠቀም አምስት ውስብስብ አረፍተ ነገር መስርቱ።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ ቃላዊ ግጥም ምንነትና አይነቶች፣ የግጥም አነባበብ ዘዴ፣ የግጥም ቃላት እንዲሁም ስለዘይቤና የዘይቤ አይነቶች ተምረናል።
- ቃላዊ ግጥም ሰዎች ጽሕፈትን መጠቀም ከመጀመራቸው በፊት ስሜታቸውንና ፍላጎታቸውን ሲያንፀባርቁበት የኖረ አሁንም በማገልገል ላይ የሚገኝ ቃላዊ የህዝብ ሀብት ነው። የቃላዊ ግጥም አይነቶች በርካታ ቢሆኑም የሰርግ፣ የስራ፣ የሀዘን ወዘተ. ተጠቃሽ ናቸው።
- አንድን ግጥም ዜማውን ጠብቀን ለማንበብ በሐረጎችና በስንኞች መጨረሻ የተወሰነ የጊዜ ቆይታ ማድረግ፣ ግጥሙን በተገቢ ዜማዊ ቃና ማንበብ፣ የተለያዩ የግጥም አነባበብ ስልቶችን ከመምህራን፣ ከራዲዮ፣ ከቴሌቪዥንና ከሥነ-ጽሑፋዊ መድረኮች ወዘተ. ማዳመጥ፣ ግጥሙ የቅስቀሳ፣ የሀዘን፣ የግርምት፣ የትዝብት፣ የውደሴ... መሆኑን በማጤን የአነባበብ ለዛውን እንደየግጥሙ ዓይነት እየቀያየሩ ለማንበብ መሞከር የሚሉ መመሪያዎችን መከተል አስፈላጊ ነው።
- ዘይቤ (ዘይቤያዊ ንግግር) የምናስተላልፈው መልዕክት ምስል በመፍጠር መልዕክቱ ጎልቶ፣ አምሮና ደምቆ እንዲታይ የምንጠቀምበት የቋንቋ አጠቃቀም አይነት ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች

1. ከታች የቀረቡትን ቃላዊ ግጥሞች አይነት ለይታችሁ ጻፉ።

ሀ. አይዞሽ ሙሽሪት አይበልሽ ከፋ፣

ሁሉም ያገባል በየወረፋ።

ለ. በጠፍጣፋ ድንጋይ ከተዘጋ በሩ፣

እናት አትገኝም እንደወፍ ቢበሩ።

ሐ. ፎጣ መጠምጠም ራስ ይመልጣል፣

ሽንጥን ገትሮ ማረስ ይበልጣል።

መ. ዱብ ዱብ ይላል እንደ በረዶ፣

በልጅነቱ በረሃ ለምዶ።

2. ቀጥለው በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ያሉትን የዘይቤ አይነቶች ለይታችሁ ጻፉ።

ሀ. ከቸኮልክ አትደረስም ብሎ መከረኝ።

ለ. ጠይባ እንደ ንብ ታታሪ ናት።

ሐ. ለሰው ሞት አነሰው አለች ቀበሮ።

መ. የአባቴ ፈረስ ከመኪና ይፈጥናል።

ሠ. ዘነበ አንበሳ ነው።

የቃላት መፍቻ

ቃላት	ፍቻቸው
ሃቅ	እውነታ
ሀልም	በእንቅልፍ የሚታይ፣ ራዕይ፣ ምኞት
መና	ከንቱ፣ ብልሹ (ሲላላ)፣ ህብስት፣ ምግብ (ሲጠብቅ)
መዛመት	መሰራጨት
መሻርገር	በከብት ላይ ጥገኛ የሆነ ነፍሳት፣ መንቻካ፣ በዝባኸር
መደለያ	ማባባያ
ሙግት	ክርክር፣ ንትርክ፣ ጭቅጭቅ
ሰለባ	ተጠቂ፣ ተጎጂ
ሰርክ	ዘወትር (ሁልጊዜ)
ሰናይ	መልካም
ስራ ፊት	ስራ የሌለው
ረባዳ	ጎድጓዳ (ዝቅተኛ) ቦታ
ራዕይ	ወደ ፊት ሊሰራ የታሰበ እቅድ
ሸንጎ	ጉብኤ፣ ስብሰባ፣ ዳኝነት የሚሰጥበት ቦታ
በነቂስ	በሞላ፣ በሙሉ፣ አንድም ሳይቀር
ባልንጀራ	ጓደኛ
ባልደረባ	አብሮ የሚሰራ፣ የስራ ጓደኛ
ብሂል	አባባል፣ መርህ
ነፍስ ወከፍ	እያንዳንዱ፣ በየራሱ
አሉባልታ	የውሸት ወሬ
አመርቂ	አጥጋቢ
አንባ	መንደር፣ ተራራ

አሪ	የአፋር ህዝብ ባህላዊ የቤት አሰራር
አርነት	ነፃነት
አዘቦት	የስራ ቀን
አፍላ	ወጣት
እንብርት	መሃል
እንቅፋት	መሰናክል፣ እግርን የሚያደነቅፍ
ወጌሻ	ስብራትን፣ ውልቃትን የሚጠግን ባለሙያ
ዋዜማ	ከበዓል በፊት ያለው ቀን
ውለታ	አንዱ ለሌላው የሚያደርገው መልካም ስራ
በኩር	የመጀመሪያ
ገድል	የአንድ ግለሰብ ስራ፣ ጀብዳ
ገፀ-በረከት	ስጦታ
ፈርጅ	ክፍል ወይም ረድፍ

ፈሊጣዊ አነጋገሮች ከነፍቻቸው

ፈሊጣዊ አነጋገሮች	ፍቻቸው
ሃሞቱ ፈሰሰ	ሰነፈ
ሆደ ባሻ	ቶሎ የሚከፋው
ልባም	ብልህ፣ አስተዋይ
ልብ አቁስል	ጨቅጫቃ፣ ነዝናዛ
ሳር ቅጠሉ	ሁሉም
ቂም አረዝሽ	ተቀየመች
አመድ አፋሽ	በደግነቱ የማይመሰገን
አቅመ ቢስ	ደካማ
አይኑ ቀላ	ተናደደ
አይን አውጣ	ደፋር፣ ባለጌ
አግረ ደረቅ	እድለ ቢስ
አፈ ቅቤ	ክፉ ነገር የማይናገር፣ አታላይ
የውሃ ሽታ	አድራሻው የማይታወቅ
ጮቤ ረገጠ	ተደሰተ

ዋቢ ጽሑፎች

መስፍን ሀብተማሪያም። 1983። አውደ ዓመት። አዲስ አበባ፣ ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት።

ማርታ እሸቱ። 2007። ኩራዝ አማርኛ። አዲስ አበባ፣ ኩራዝ ኢንተርሽናል አሳታሚ ድርጅት።

ሰለሞን ሐለፎም። 1997። የድርሰት አፃፃፍ። አዲስ አበባ፣ ብራና ማተሚያ ቤት።

ሰለሞን ጥላሁን እና ስምረት ገብረ ማሪያም። 2000። ደማቆቹ የአንዳንድ ታዋቂ ኢትዮጵያውያን የሕይወት ውልብታ።

ሪፖርተር ጋዜጣ፣ ጥር 18 ቀን፣ ቅፅ 19 ቁጥር 1434፣ 2006 ዓ.ም።

ሪፖርተር ጋዜጣ፣ መስከረም 18 ቀን፣ ቅጽ 25 ቁጥር 2026፣ 2012 ዓ.ም።

ባዩ ይማም። 2002። አጭርና ቀላል የአማርኛ ሰዎሰው። አዲስ አበባ፣ አልፋ አታሚዎች።

ብላቴን ጌታ ማህተመ ስላሴ ወልደ መስቀል። ስብስብ ስራዎች። አዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት።

ተምሳሌት እፁብ ድንቅ ኢትዮጵያውያን ሴቶች፣ የኢትዮጵያ ሴቶች ማህበራት ቅንጅት። 2007። አዲስ አበባ፣ ፀሀይ አሳታሚና አከፋፋይ ድርጅት።

ታለጌታ ይመር። 2007። ሁለገብ የአማርኛ ቋንቋ መማሪያ አጋዥ መፅሀፍ ከ7ኛ-10ኛ ክፍል። አዲስ አበባ፣ ብራና ማተሚያ ድርጅት።

አለም እሸቱ። 1999። ተግባራዊ የአማርኛ ትምህርት ማጠናከሪያ ከ7ኛ- 10ኛ ክፍል። አዲስ አበባ፣ ብራና ማተሚያ ቤት።

አለምሀይ ወዳጅ። 2009። የማታ እንጀራ የግጥም መድብል። አዲስ አበባ፣ ፋርኢስት ትራዲንግ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር።

አብዱ ራህመቶና ንጉሴ አየለ። 1979። ሙሽራው። አዲስ አበባ፣ ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት

አዲስ ዘመን ጋዜጣ፣ ሐምሌ 25/2013 ዓ.ም።

አዲስ ዘመን ጋዜጣ፣ ቁጥር 285፣ ሰኔ 15/2011 ዓ.ም።

ኢካሽ 25ኛ ዙር የጋዜጠኝነት ሰልጣኞች መጽሔት። የካቲት 2013 ዓ.ም፣ ኖቫ ማተሚያ ቤት።

ኤ.ሲ.ፒ. ኤሲ የትምህርት ቦርድ የት/ቤት የበጎ ፍቃደኞች መመሪያ ማኑዋል። ከበደ ሚካኤል።1961። ብርሃነ ሀሊና። አዲስ አበባ፣ አርትስቲክ ማተሚያ ቤት።

ወይ አዲስ አበባ መፅሔት፣ ቅፅ 1፣ ቁጥር8፣ 2013ዓ.ም።

ዘሪሁን አስፋው። 1992። የሥነጽሑፍ መሠረታዊ-ያን። አዲስ አበባ፣ ንግድ ማተሚያ ቤት።

ዝክረ ሀዳሴ አዲስ አበባ መጽሔት፣ 2013 ዓ.ም።

የሻው ተሰማ። 1996። ልሳኑ-በፅር ከመልሳነ ሰብእ። አዲስ አበባ፣ ብራና ማተሚያ ድርጅት የታተመ።

የኢ.ፌ.ድ.ሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር። የ2006 ዓ.ም በጀት ዓመት ሪፖርት።

ደበበ ኃይለ ጊዮርጊስ። 1999። አማርኛ አጋዥ መጽሀፍ። አዲስ አበባ፣ አስቴር ነጋ አሳታሚ ድርጅት

ጂ. አይ. ዜድ (GIZ) የጀርመን የተራዶ ድርጅት፣ 2020 እ.ኤ.አ የታተመ።

ጌታሁን አማራ። 2008። ዘመናዊ የአማርኛ ሰዎሰው በቀላል አቀራረብ ። አዲስ አበባ፣ አልፋ አታሚዎች።

ጠና ደዎ። 20008። ሰው፣ ግብረገብና ሥነ-ምግባር የዘመናችን ቁልፍ ጉዳዮች። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ፕረስ፣ ኢክሊፕስ ማተሚያ ቤት።

የአማርኛ የፊደል ገበታ

ግዕዝ	ካዕብ	ሣልስ	ራብዕ	ኃምስ	ሳድስ	ሳብዕ
ሀ	ሁ	ሂ	ሃ	ሄ	ሀ	ሆ
ለ	ሉ	ሊ	ላ	ሌ	ል	ሎ
ሐ	ሑ	ሒ	ሐ	ሔ	ከ	ሐ
መ	ሙ	ሚ	ማ	ሜ	ም	ሞ
ሠ	ሡ	ሢ	ሣ	ሤ	ሥ	ሦ
ረ	ሩ	ሪ	ሪ	ሪ	ር	ሮ
ሰ	ሱ	ሲ	ሳ	ሴ	ስ	ሶ
ሸ	ሹ	ሺ	ሻ	ሼ	ሽ	ሾ
ቀ	ቁ	ቂ	ቃ	ቄ	ቅ	ቆ
በ	ቡ	ቢ	ባ	ቤ	ብ	ቦ
ተ	ቱ	ቲ	ታ	ቲ	ት	ቶ
ቸ	ቹ	ቺ	ቻ	ቼ	ች	ቾ
ጎ	ጉ	ጊ	ጋ	ጌ	ጎ	ግ
ነ	ኑ	ኒ	ና	ኔ	ን	ኖ
ኘ	ኙ	ኚ	ኛ	ኜ	ኝ	ኞ
አ	ሉ	ሊ	አ	ኤ	እ	አ
ከ	ኩ	ኪ	ካ	ኬ	ክ	ኮ

ኸ	ኹ	ኺ	ኻ	ኼ	ኽ	ኾ
ወ	ዑ	ዒ	ዓ	ዔ	ዕ	ዖ
ዐ	ዑ	ዒ	ዓ	ዔ	ዕ	ዖ
ዘ	ዙ	ዚ	ዛ	ዞ	ዟ	ዠ
ዡ	ዢ	ዣ	ዤ	ዥ	ዦ	ዧ
የ	ዮ	ዿ	ዾ	ፀ	ፁ	ፊ
ደ	ዱ	ዲ	ዳ	ዴ	ድ	ዶ
ጀ	ጁ	ጂ	ጃ	ጄ	ጅ	ጆ
ገ	ገ	ጊ	ጋ	ጌ	ግ	ገ
ጠ	ጡ	ጢ	ጣ	ጤ	ጥ	ጦ
ጨ	ጨ	ጨ	ጨ	ጨ	ጨ	ጨ
ጸ	ጸ	ጸ	ጸ	ጸ	ጸ	ጸ
ጸ	ጸ	ጸ	ጸ	ጸ	ጸ	ጸ
ፀ	ፀ	ፀ	ፀ	ፀ	ፀ	ፀ
ፈ	ፈ	ፈ	ፈ	ፈ	ፈ	ፈ
ፕ	ፕ	ፕ	ፕ	ፕ	ፕ	ፕ
ቨ	ቨ	ቨ	ቨ	ቨ	ቨ	ቨ

የኢትዮጵያ ቁጥሮች

፩	1	፪	2	፫	3	፬	4	፭	5	፮	6	፯	7	፰	8	፱	9	፲	10
፲፩	፲፪	፲፫	፲፬	፲፭	፲፮	፲፯	፲፰	፲፱	፳	20									
፳፩	፳፪	፳፫	፳፬	፳፭	፳፮	፳፯	፳፰	፳፱	፴	30									
፴፩	፴፪	፴፫	፴፬	፴፭	፴፮	፴፯	፴፰	፴፱	፵	40									
፵፩	፵፪	፵፫	፵፬	፵፭	፵፮	፵፯	፵፰	፵፱	፶	50									
፶፩	፶፪	፶፫	፶፬	፶፭	፶፮	፶፯	፶፰	፶፱	፷	60									
፷፩	፷፪	፷፫	፷፬	፷፭	፷፮	፷፯	፷፰	፷፱	፸	70									
፸፩	፸፪	፸፫	፸፬	፸፭	፸፮	፸፯	፸፰	፸፱	፻	80									
፻፩	፻፪	፻፫	፻፬	፻፭	፻፮	፻፯	፻፰	፻፱	፷፻	90									
፷፻፩	፷፻፪	፷፻፫	፷፻፬	፷፻፭	፷፻፮	፷፻፯	፷፻፰	፷፻፱	፳፻	100									
፪፻	200	፫፻	300	፬፻	400	፭፻	500	፮፻	600										
፯፻	700	፰፻	800	፱፻	900	፲፻	1000	፳፻	2000										
፴፻	3000	፵፻	4000	፶፻	5000	፷፻	6000	፸፻	7000										
፹፻	8000	፺፻	9000	፻፻	10000														

በደ/ብ/ብ/ህ/ክ/መንግስት ትምህርት ቤቅ